

Katsaus kotitalousopetuksen nykytilanteeseen vuosiluokilla 1-6

Helsingin yliopisto
Kasvatustieteellinen tiedekunta
Kotitalousopettajan opintosuunta
Pro gradu -tutkielma
Kotitaloustiede
Maaliskuu 2018
Kaisa Leino

Ohjaaja: Hille Janhonen-Abruquah

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Kasvatustieteellinen		
Tekijä - Författare - Author Kaisa Leino		
Työn nimi - Arbetets titel Katsaus kotitalousopetuksen nykytilanteeseen vuosiluokilla 1-6		
Title The current state of the Home Economics education in grades 1-6		
Oppiaine - Läroämne - Subject Kasvatustiede		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Hille Janhonen- Abruquah	Aika - Datum - Month and year Maaliskuu 2018	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 88 s + 17 liites.
Tiivistelmä - Referat – Abstract <p>Tutkielman tarkoituksena oli selvittää, miten kotitalousopetus on järjestetty Manner-Suomen oppilaitoksissa vuosiluokilla 1-6 ja miten tuntijaon ja perusopetuksen opetussuunnitelman muutokset ja resurssit on otettu huomioon näissä oppilaitoksissa. Lisäksi tarkasteltiin, millaisella kelpoisuusvaatimuksella toimitaan kotitalouden opettajana ja missä oppimisympäristöissä opetus toteutuu. Tutkielman tehtävänä oli kerätä valtakunnallinen tieto tapahtuvasta opetuksesta yhteen ja esittää saadun aineiston pohjalta kotitalouden opetuksen tarkka nykytilanne.</p> <p>Kyseessä oli kuvaileva määrällinen tutkimus, jonka aineiston analysoinnissa käytettiin määrällisiä ja laadullisia menetelmiä. Tutkielman aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella yhteistyössä Opetushallituksen kanssa. Tutkielman perusjoukko koostui kaikista Manner-Suomen oppilaitoksista, joissa opetetaan vuosiluokkia 1-6 (N=2004). Aineiston analyysi toteutettiin pääosin tilastollisin keinoin SPSS-ohjelmalla ja kyselyn avoimet vastaukset analysoitiin sisällönanalyysin ja kvantifioinnin avulla.</p> <p>Tulosten mukaan Manner-Suomessa kotitalousopetusta vuosiluokille 1-6 järjestettiin vain vähän. Tutkimukseen vastanneista oppilaitoksista ainoastaan 8,6% alakouluista ja 10,9% yhtenäiskouluista järjesti kotitalousopetusta omana oppiaineena. Suurimpana esteenä opetuksen järjestämiselle koettiin opetustilojen ja resurssien puute ja se ettei kunnallinen opetussuunnitelma määrää opetusta. Lisäksi tulokset osoittavat, että yhtenä esteenä nähtiin oppiaineen hallitsevan opettajan puute, vaikka kelpoisuusvaatimukset täytyisivät. Kotitalousopettajana toimii alakoulussa useimmiten luokanopettaja ja yhtenäiskouluissa kotitalouden aineenopettaja. Mikäli kotitalousluokkaa ei ollut käytettävissä, kotitalousopetus järjestettiin monipuolisemmissa oppimisympäristöissä kyselyyn vastanneissa alakouluissa kuin yhtenäiskouluissa. Tulokset kertovat siitä, ettei kotitalousopetus vuosiluokille 1-6 ole saanut vielä vahvaa jalansijaa oppilaitoksissa. Tutkielma on yhteiskunnallisesti merkittävä, sillä kansallisella tasolla se palvelee kotitalousopettajien koulutusta, opettajien täydennyskoulutusta sekä opetussuunnitelman toteutumisen arviointia ja kehittämistä.</p>		
Avainsanat - Nyckelord kotitalousopetus, vuosiluokat 1-6, perusopetuksen opetussuunnitelma 2014		
Keywords Home Economics education, grades 1-6, curriculum for basic education 2014		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Educational Sciences		
Tekijä - Författare - Author Kaisa Leino		
Työn nimi - Arbetets titel Katsaus kotitalousopetuksen nykytilanteeseen vuosiluokilla 1-6		
Title The current state of the Home Economics education in grades 1-6		
Oppiaine - Läroämne - Subject Education		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Master's Thesis / Hille Janhonen-Abuquah	Aika - Datum - Month and year March 2018	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 88 pp. 17 x appendices
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p>The purpose of this study was to examine how Home Economics as a school subject is arranged in grades 1-6 in mainland Finland and how distribution of lesson hours and curriculum varied between schools. Also, teachers qualification requirements and teaching facilities at schools were examined. The aim of the study was collect all the national information in one place, analyze the data and present the current state of Home Economics in grades 1-6.</p> <p>This was a descriptive and a quantitative study where quantative and qualitative methods were used. The research data was collected with a survey cooperated with Finnish national agency for education. The scope of this study was all schools in mainland Finland where grades 1-6 were taught (N=2004). Statistical analysis with SPSS-program, content analysis and quantification were used to analyze the collected data.</p> <p>The results show, that the schools that responded to the survey offered Home Economics in grades 1-6 only marginally. Only 8,6 % of schools that taught grades 1-6 and 10,9% of schools that taught grades 1-9 had Home Economics studies for grades 1-6. The biggest obstacles for not offering Home Economics were the lack of teaching facilities, resources and the fact that the local education authorities didn't hold mandatory to have Home Economics for local curriculum. In addition, the results show that the lack of a teacher eligibility in the subject was an obstacle even if the qualification requirements criteria were met. Home Economics in schools with grades 1-6 were mostly taught by class teachers and schools where grades were between 1-9 by subject teachers. If the classroom for Home Economics was unavailable, Home Economics teaching was organized in more diverse learning environments in the respondent schools with grades 1-6 than schools with grades 1-9. The results show that Home Economics for grades 1-6 has not yet gained a strong foothold in mainland Finland. This study is important for the society because it serves Degree Programme in Home Economics Teacher Education, teachers continuing education, evaluation and development of curriculum for basic education.</p>		
Avainsanat - Nyckelord kotitalousopetus, vuosiluokat 1-6, perusopetuksen opetussuunnitelma 2014		
Keywords Home Economics education, grades 1-6, curriculum for basic education 2014		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	KOTITALOUSOPETTAJA ASiantuntijana	3
	2.1 Tieteenalan tarkastelua	3
	2.2 Kotitalousopetuksen tarkastelua	10
3	VUOSILUOKKIEN 1-6 REUNAehdot Kotitalousopetuksen NÄKÖKULMAsta	18
	3.1 Opetussuunnitelman tarkastelua	18
	3.2 Tuntijako ja valinnaisuus opetuksessa.....	23
	3.2.1 Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit	24
	3.2.2 Valinnaiset aineet.....	26
	3.3 Kotitalouden moninaiset oppimisympäristöt.....	27
	3.4 Opettajien kelpoisuusehtojen määrittely	29
4	TUTKIMUSKysymykset	34
5	Kyselytutkimus.....	36
	5.1 Kyselyn kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen lähestymistapa	36
	5.2 Suunnittelu	37
	5.3 Aineistonkeruu	41
	5.4 Aineiston analyysi	44
6	KOTITALOUSOPETUS VUOSILUOKILLA 1-6	48
	6.1 Kyselyyn osallistuneiden oppilaitosten profiili	48
	6.1.1 Kotitalousopetuksen järjestäminen vuosiluokilla 1-6	50
	6.1.2 Kotitalous soveltavana valinnaisena	56
	6.1.3 Kotitaloudelliset sisällöt muissa oppiaineissa	58
	6.1.4 Kotitaloutta ei opeteta	60
	6.2 Kotitalousopetuksen kohtaamat esteet	61
	6.3 Opettajien kelpoisuus	63
	6.4 Oppimisympäristöt	68
7	TUlostEN YHTEENVETO.....	70
8	LUOTETTAVUUS	77
9	JOHTOPÄÄTÖKset	80

LÄHTEET	83
LIITTEET	89

TAULUKOT

Taulukko 1. Palkkataulukko. (Uuden opettajan opas, 2010.)	32
Taulukko 2. Tutkimuskysymys, niitä tarkastelevat tutkimusmenetelmät ja tulosten esitystapa.....	45
Taulukko 3. Kyselyyn vastanneiden oppilaitosten lukumäärä, perusjoukko ja vastausprosentti.....	47
Taulukko 4. Oppilaitokset jotka eivät toteuta kotitaloutta.....	59
Taulukko 5. Kotitalouden oppimisympäristöjen kvantifiointi.....	68

KUVIOT

Kuvio 1. Kotitalous – neljä ulottuvuutta, tarkastelunäkökulmaa (Turkki, 2001, s.4–5).....	6
Kuvio 2. Kotitaloustieteeseen sisältyvät keskeiset elementit (Turkki, 1990, s.8).....	8
Kuvio 3. Kotitalouden arjen hallinta -käsitteen laadullinen sisältö (Haverinen,1996, s.179	9
Kuvio 4. Kotitalousopetuksen jatkumo varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta perusopetuksen päättöluokalle asti (OPS 2016 Kotitalouden tukimateriaalit, 2017)	21
Kuvio 5. Vastausten (n=1040) jakaantuminen maakunnittain.....	48
Kuvio 6. Vastausten (n=1040) jakautuminen oppilaitosten oppilasmäärän mukaan.....	48
Kuvio 7. Kotitalousopetuksen toteutuksen vaihtoehdot vuosiluokilla 1-6. (n=1040).....	49
Kuvio 8. Kotitalousopetusta vuosiluokilla 1-6 järjestävien oppilaitosten määrä, kyselyyn vastanneiden oppilaitosten määrä ja kaikkien oppilaitosten määrä Manner-Suomessa.....	51
Kuvio 9. Kotitalousopetuksen järjestäminen omana oppiaineena (n=198) vuosiluokittain.....	52
Kuvio 10. Kotitalousopetuksen tuntiresurssit.....	53
Kuvio 11. Kotitalousopetuksen (n=82) vuosiviikkotunnit vuosiluokilla 1-6.....	54

Kuvio 12. Soveltavaan valinnaiseen kotitalousopetukseen (N=93) yhdistetyt oppiaineet.....	56
Kuvio 13. Soveltavan valinnaisen kotitalousopetuksen (n=81) tuntiresurssit....	57
Kuvio 14. Kotitalouden sisällöt muissa oppiaineissa.....	57
Kuvio 15. Kotitaloutta opettavien opettajien määrä oppilaitoksissa (n=198).....	62
Kuvio 16. Kotitaloutta opettavien opettajien kelpoisuuden jakaantuminen (n=198).....	63
Kuvio 17. Kotitaloutta opettavien kelpoisuuden jakaantuminen alakoulussa (n=89).....	64
Kuvio 18. Kotitaloutta opettavien kelpoisuuden jakaantuminen yhtenäiskouluissa (n=113).....	65
Kuvio 19. Kelpoisuuden jakaantuminen oppilaitostyyppin mukaan.....	66
Kuvio 20. Kotitalouden oppimisympäristöt oppilaitoksissa. (n=185).....	67

1 Johdanto

Kotitalousopetukseen on luvassa muutoksia uuden perusopetuksen opetussuunnitelman (2014) myötä, kun kotitaloutta on voitu tarjota alaluokilla valinnaisena tai koulun kerhotoimintaan liitettynä syksystä 2016 lähtien (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, POPS, 2014). Opetushallituksen tavoitteena on kotitalousopetuksen jatkumo aina yläkoulun viimeiseen luokkaan saakka (POPS, 2014; OPS 2016 Kotitalouden tukimateriaalit, 2017), joten ei ole yhdentekevää minkälaista kotitalousopetus alaluokilla on. Samaa mieltä ovat kotitalouspedagogiikan professori Päivi Palojoki ja Kotitalousopettajien liiton puheenjohtaja Anneli Rantamäki. Heidän eduskunnalle tekemässä selvityksessä kotitalousopetuksen resursseista, Palojoki ja Rantamäki (2017) kirjoittavat, että jos paikallisesti päätetään tarjota kotitaloutta alaluokille, tulee työturvallisuus, hygienia ja pedagogiset tavoitteet saavuttaa. Lisäksi pitää huolehtia siitä, että kotitaloutta opettaa koulutettu kotitalouden aineenopettaja ja oppimisympäristönä on kotitalousluokka, joka sisältää tarvittavat laitteet ja välineet. Heidän mukaansa ”luokanopettajan antama ruokakasvatus voi sisältää kotitaloudellisia sisältöjä, mutta sen taso vaihtelee ja pohjautuu usein opettajan omaan harrastuneisuuteen.” (Palojoki & Rantamäki, 2017.)

Yhteiskunta muuttuu ja kotitaloudet sen mukana, teknologinen kehitys tuo uusia mahdollisuuksia ja tarvittavan ja oleellisen tiedon olemus muuttuu koko ajan. Kotitalousopetuksen kehittämisen tarve aineenopettajien keskuudessa nousee juuri näistä yhteiskunnan muutoksista, jotta koulumaailma vastaisi paremmin yksilön ja perheiden tarpeita (Kuusisaari, 2014, s. 9; Turkki, 2015, s. 173). Tämä edesauttaa tavoittamaan kotitaloustieteen ja kotitalousopetuksen tärkeää tehtävää: auttaa oppilaita kohti mahdollisimman hyvää arkea. (Turkki, 1999, s.7; Palojoki, 2015, s.1.) Kotitalous on merkittävä oppiaine, sillä sen kautta oppilaitokset voivat vaikuttaa kotitalouksien hyvinvointiin ja koko yhteiskuntaan, sillä yhteiskunta koostuu kotitalouksista. Kotitaloutta voidaan pitää yhteiskunnallisena tieto- ja taitoineena. (Kuusisaari, 2014, s.9.)

Näistä lähtökohdista heräsi kiinnostus pro gradu -tutkielmaan alakoulun kotitalousopetuksesta. Aihetta on tutkittu verrattain vähän, eikä kokemusta ja hiljaista tietoa alakoulun kotitalousopetuksesta ole vielä kertynyt. Siitä, miten alakoulut ovat järjestäneet kotitalousopetusta ja missä määrin, ei ole olemassa tietoa. Tästä tutkielmasta jätän pois alakoulun kotitalouden opetuksen sisällöllisen kuvaamisen, sillä opettajalla on Suomessa autonominen ote opetukseen ja oma vapaus valita käytettävät metodit ja yksittäisten oppituntien opetussisällöt. Näiden läpikäyminen tämän tutkielman näkökulman kannalta ei olisi mielekäästä. Sen sijaan, tutkielma keskittyy kuvaamaan alakouluissa järjestettyä kotitaloutta kotitaloustieteen näkökulmasta ja selkeyttämään kotitalousopetuksen tavoitteellisuutta ja jatkumoa alakoulun kontekstissa. Tutkielmani tehtävänä on selvittää kotitalouden nykytilannetta: minkä verran Suomen alakouluissa on tällä hetkellä tarjolla kotitaloutta, millaisissa tiloissa kotitalousopetusta näissä alakouluissa annetaan ja kuka toimii opettajana.

2 Kotitalousopettaja asiantuntijana

Yleinen käsitys kotitalousopetuksesta on kapea-alaista ja usein pelkkään toimintaan keskittynyttä. Siksi kysymys siitä, mitä kotitalous oppiaineena itseasiassa on, ei olekaan kovin yksinkertainen (Löytty-Rissanen & Näveri, 1998, s.26.) Alan laajuus ja monipuolisuus asettavat ongelmia sen hallitsemiseksi (Turkki, 1990, s.7). Tässä tutkielmassa tarkastelen kotitaloutta tieteenalana ja oppiaineena peruskoulussa perehtymättä opetuksen sisältöalueisiin. Rajaan tutkielmasta pois alakouluissa tarjotun kotitalouspainotteisen kerhotoiminnan ja keskityn tutkimaan vain uuden opetussuunnitelman mukaista, alakouluissa toteutettua kotitalousopetusta.

2.1 Tieteenalan tarkastelua

Kotitalousala ja -termi syntyivät Yhdysvalloissa Lake Placidin konferensseissa vuosina 1899-1908, missä pohdittiin uuden tutkimusalueen tarpeellisuutta. Tämä ala sitoisi yhteen kodin, perhe-elämän ja kasvatuksen. Uusi tutkimusalue ja oppiaine vakiinnuttivat lopulta nimekseen kotitalous eli englanniksi Home Economics. Konferenssiin osallistui useita eri alojen tiedemiehiä. (Turkki, s.1990, s. 11–12.) Kotitaloustieteelle tyypillinen monitieteellisyys on siis ollut olemassa aivan alan synnystä asti. Termi *kotitalous* muodostuu monissa kielissä sanaparista *koti* ja *talous*, jossa koti voidaan nähdä tilaan liittyvänä paikkana tai perheen suhteiden järjestelmänä (Rauma, 2003, s.199). Tilan tai asunnon muotoutuminen kodiksi on seurausta siellä asuvien ihmisten toistuvista toiminnoista ja sosiaalisten suhteiden rakentumisesta (Korvela, 2003, s.16). Myös käsitteen *talous* kantasanana on koti, sillä sanaa edeltävä *ekonomia* on peräisin kreikankielisestä sanasta *oikos* joka tarkoittaa taloa ympäristöineen (Rauma, 2003, s.200, teoksesta Vaines 2004). Kyseessä on laaja kokonaisuus, jossa yhdistyvät kulttuuri, asuminen, elämismaailma, perhe, koti ja talous (Rauma, 2003, s.200).

Turkin mukaan (2012, s.40) termi *Home Economics* on kahden voimakkaan sanan yhdistelmä, joilla on laaja etymologia ja joka kuvastaa onnistuneesti sanan

eri ulottuvuuksia, arvoja ja kulttuurisidonnaisia ilmiöitä. Siksi se on hänen mielestään oiva valinta alan viralliseksi nimitykseksi, jota käyttää myös kansainvälinen kotitalousliitto (International Federation of Home Economics, IFHE). Käsité ei ole itsestäänselvyys, sillä esimerkiksi Yhdysvalloissa oppiaineen ja yliopistollisten laitosten käytössä on useita eri nimityksiä: *Human Ecology tai Human-, Consumer-, ja Family Science*. Tieteenalaa on kutsuttu 1950-luvulta lähtien monilla eri nimillä, mikä johtuu alan imagon ja oppiaineen sisällön muutoksista. (Turkki, 1990, s.28–29; Turkki, 1999, s. 24; Smith, 2015.) Tilanne on ollut samakaltainen myös Virossa, missä oppiaineen nimi ja sisällöt ovat vaihdelleet vuosikymmenien ajan (Taar & Vänt, 2017, s.100).

Suomessa kotitalous on terminä laajasti tunnettu ja käsittää kaikki oppiasteet sekä perus- että korkeakoulujärjestelmässä. Vaikka Suomessakin on käyty nimenmuutoksesta keskustelua, on kotitalous paras termi, sillä se on itsenäinen ja laaja käsite, joka ei sulje minkäänlaisia kotitalouksia pois. Käsite on historiallinen ja edelleen voimakas yhteiskunnassamme, ja siksi on tärkeää määritellä tarkemmin myös muut kotitalouden termit ja sen asema sekä yhteiskunnassa että koulutusjärjestelmässä. (Turkki, 1990, s.32; Turkki 2003, s. 53; Turkki, 2015, s.174.)

Kotitalous on ihmistiede, jonka tavoitteena on yksilön, perheiden ja yhteisöjen mahdollisimman hyvän ja kestävä elämän saavuttaminen ja elinikäinen oppiminen. Yksilöiden ja perheiden kyvyt sekä valinnat vaikuttavat aina paikallisesta yhteisöstä globaaliin maailmaan saakka. Kotitaloustieteen kontekstiin kuuluvat esimerkiksi ruoka ja ravitsemus, terveys, tekstiilit ja vaatehuolto, asuminen, kuluttaminen, kotitalouksien hallinta, suunnittelu ja teknologia, perhetutkimus, kouluttaminen ja kotitalouspalvelut. Kotitaloustiede ei kuitenkaan pelkästään rajoitu näihin, vaan on paljon laajempi. (IFHE Position Statement, 2008.) Kansainvälisen kotitalousliiton määritelmä kuvailee kotitaloustiedettä moraalisena taloustieteenä, joka palvelee ihmisiä, jotka tavoittelevat parempaa hyvinvointia ja selviytymistä. Jarvan (2012, s.144) mukaan määritelmästä on myös havaittavissa kotitaloustieteen laaja vaikutus ja globaali ulottuvuus. Kotitaloustiede on vuorovaikutuksessa muuttuvan maailman kanssa. Esimerkiksi uudet teknologiaratkaisut ja globalisaatio vaikuttavat voimakkaasti tieteenalaan ja tieteenala tulee pysyä kehityksessä mukana. (Turkki, 2004, s. 53.)

Turkki on listannut viisi luonnehdintaa kotitaloustieteestä. Kotitalous nähdään ihmistieteenä, osana Human Ecology -ajattelua, arkielämän näkökulmaan painotuneena, holistisena ja tieteitä yhdistävänä sekä oppiaineena tulevaisuutta varten. (Turkki, 2004, s.59–62.) Kotitaloustieteen luonnehdinta ihmistieteenä näkyy esimerkiksi siinä, että kotitaloustiede tutkii ihmisen välitöntä ympäristöä ja käyttäytymistä ja pyrkii vaikuttamaan näihin. Suomalaisissa kotitaloustieteen tutkimuksissa on usein keskiössä inhimillinen toiminta ja käyttäytymistieteellinen näkökulma. (Turkki, 1990, s.27; Turkki, 2004, 59–60.) Human Ecology -ajattelussa keskeisintä on ihmisen olemuksen ja ympäröivän luonnon välinen vuorovaikutus, sisältäen sekä ihmistieteitä että luonnontieteitä. Se on ollut yksi voimakkaimpia näkemyksiä koko kotitaloustieteen 150-vuotisen historian aikana. (Turkki, 1999, s.69; Turkki, 2004, s.54,60.) Kotitalous tieteenä on holistinen eli kokonaisvaltainen tiede, joka koostuu monista eri osa-alueista. Holistisuudelle on tyypillistä, että se on kokonaisuutena enemmän kuin vain osiensa summa. Yksittäiset tekijät tulisi nähdä kokonaisuutena ja ymmärtää eri tekijöiden välisiä suhteita. Koti ja kotitalous tulisi nähdä osana laajempaa toimintaympäristöä. (Turkki, 1990, s.61; Turkki, 2001, s.5. Turkki 2004, s.61.) Oppiaineen tulevaisuusperspektiivi on tärkeää säilyttää mukana, sillä se mahdollistaa oppilaiden valmistautumisen tulevaisuutta ja elämää varten, sekä auttaa ymmärtämään valintojen vaikutuksia (Turkki, 2004, s.62; Liakopoulou, 2011, s.66). Arkielämän näkökulma näkyy siinä, että kotitaloutta pidetään praktisena eli käytännönläheinen tieteenä. Turkki on tiivistänyt kotitaloustieteen käytännönläheisen piirteen seuraavasti: ”Tutkimusaiheet nousevat usein kotitalouden tai perheen käytännön ongelmista sekä niistä ristiriidoista, jotka ilmenevät kodin ja yhteiskunnan muiden sektorien välisissä vuorovaikutuksissa.” (Turkki, 1990, s.27.) Kotitaloustieteen tutkimuksen tehtävä on ratkaista näitä käytännön ongelmia (Turkki, 1990, s.27).

Kotitalouden opettajankoulutuksessa painottuu käyttäytymistieteellinen näkökulma, jolla on yhteyksiä käytännölliseen filosofiaan, kasvatustieteeseen, sosiologiaan, luonnontieteisiin ja soveltavaan taloustieteeseen. Kotitalous ottaa tietämyksensä näistä taustalla olevista tieteistä ja toteuttaa sen käytännön toiminnan tasolla (Haverinen, 1996, s.6; Turkki, 1990, s.25–27), samalla tavalla kuin aivan

kotitaloustieteen syntyaikoina. Tämän perusteella voidaan siis sanoa, että kotitalous on monitieteinen ala, jonka hallitseminen vaatii useiden kokonaisuuksien hallintaa.

Kotitaloutta voidaan yksinkertaisimmillaan tarkastella nelikentän kautta, jossa on neljä erilaista näkökulmaa tai ulottuvuutta kotitaloudelle. (Kuvio 1.) Nämä ovat kotitalous tieteenä, kotitalous oppiaineena, koti/kotitalous yksilön ja yhteisön (perhe) toimintakenttänä ja kotitalous yhteiskunnallisena tieteenä. Nämä yhdessä luovat kodin merkityksen. (Turkki, 2001, s.4–5; Turkki, 2015, s.153.)

Kotitalous tieteenä	Kotitalous oppiaineena
Koti/Kotitalous yksilön ja yhteisön toimintakenttänä	Kotitalous yhteiskunnallisena tieteenä

Kuvio 1. Kotitalous – neljä ulottuvuutta, tarkastelunäkökulmaa (Turkki, 2001, s.4–5)

Kuviosta on havaittavissa kotitalouden kaikkialla olevat laajat vaikutusalueet. Sen tehtävät ovat yhteiskunnallisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja taloudellisia. (Turkki, 2001, s.5.) IFHE on omaksunut tämän nelikentän kansainväliseen keskusteluun rakentamaan ja kehittämään kotitalouden asiantuntijuutta. (IFHE Position Statement, 2012; Turkki, 2015, s.153.) Nämä neljä ulottuvuutta ovat siis edelleen ajan-kohtainen kotitaloustieteen tarkastelutapa ja näkökulma.

Rauma (2004, s.205) esittää kotitaloustieteelle kolme erilaista tehtävää, joissa kohdataan nykypäivän haasteita:

1. " Kotitaloustiede selvittää kotitalouteen ja kotitalouden toimintaan liittyvien asioiden, ilmiöiden ja tapahtumien teoreettisia perusteita (analysoiva, systematisoiva ja kriittinen tehtävä)."
2. "Kotitaloustiede palvelee kotitalouden aineenopettajien koulutusta. Tiede tuottaa kotitalouden opetuksessa tarvittavaa käsitteistöä, laajaa oppiainetta jäsentäviä rakenteita ja ennen kaikkea uutta tietoa kotitalouksien arkipäivän toiminnasta (tieteen uutta luova tehtävä)."

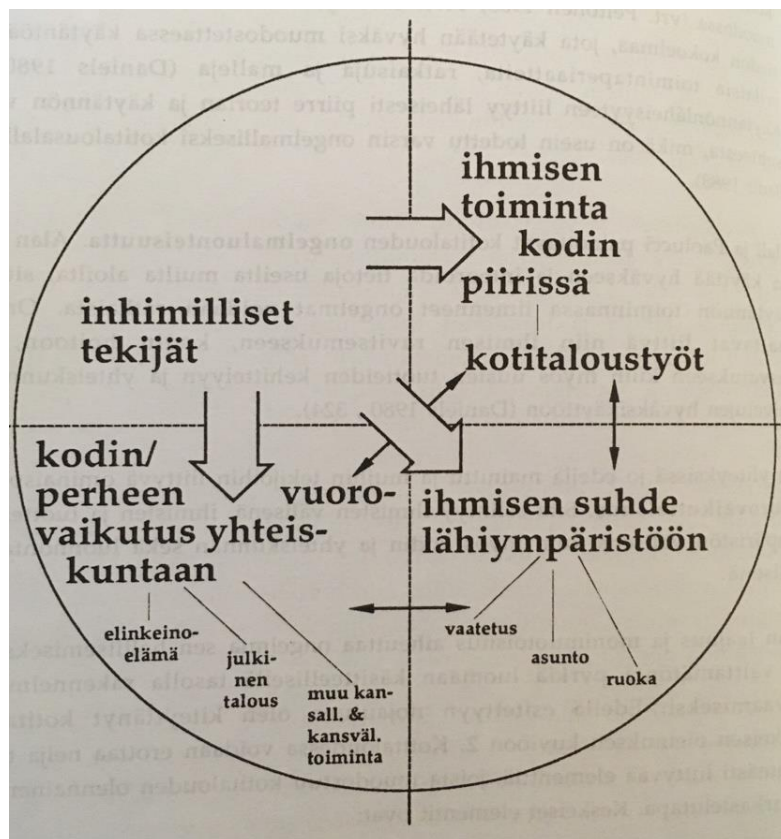
3. "Kotitaloustieteen tehtävänä on kuvata inhimillisten ja aineellisten voimavarojen käyttöä, kehittämistä ja ohjaamista yksilön, perheen ja yhteiskunnan hyväksi (kotitaloustieteen empiirinen tehtävä)." (Rauma, 2004, s. 205.)"

Rauman (2004, s. 205-206) mukaan kotitaloustieteen ensimmäinen tehtävä eli teoretisoiva ote on vielä heikko, sillä tiede on verrattain nuori, alan nimikekäytäntö on liian monipuolista ja kotitaloustieteen avainsanat vaativat lisää määrittelyä, jotta kotitaloustiede olisi paremmin hahmotettavissa. Turkki (1999, s.28.) jakaa mielipiteen, alalta puuttuva selkeä terminologia heikentää tieteen yhtenäisyyttä. Toinen tehtävä eli tieteen uutta luova tehtävä on toteutunut Suomessa hyvin. Kotitaloustieteen tärkein päämäärä on kotitalouden aineenopettajien koulutus. Se nostaa kotitalouden oppiaineen kotitaloustieteen vahvaksi kiinnostuksen kohteeksi (Turkki, 2011, s. 5). Rauma (2004, s.206) kuitenkin korostaa, että kotitaloustieteen tutkijoiden koulutus on vielä hyvin vähäistä Suomessa. Kolmas tehtävä eli kotitaloustieteen empiirinen tehtävä sitoo yliopisto-opetuksen yhteiskunnalliseen tehtävään. Kotitalous on vaikuttamassa perheiden hyvinvointiin ja perheiden ollessa jatkuvassa muutospaineessa, on kotitalousopetuksella sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen tehtävä. (Rauma, 2004, s.206.)

Tämän tutkielman tavoitteena on keskittyä kotitaloustieteen toiseen tehtävään, eli palvella ja kehittää kotitalouden aineenopettajien koulutusta. Tämä tapahtuu luomalla uutta tietoa kotitalousopetuksen nykytilanteesta valtakunnallisesti vuosiluokilla 1-6 ja sen merkityksestä ja toteutuksesta tämän päivän Suomessa. Samalla tutkimus mittaa opetussuunnitelman toimeenpanoa käytännössä.

Koska kotitaloustiede on laaja-alaista, on alalle kehitetty paljon käsitteellisiä ja rakenteellisia malleja, jotka auttavat hahmottamaan kotitaloustieteen monimuotoisuutta. Holistisuus kotitaloustieteen lähestymistapana näkyy siinä, että tarkasteltava ilmiö tulisi huomioida kokonaisuutena. Sen toimintaa on mahdotonta kuvata vain yhdellä yksinkertaistetulla mallilla tieteen monimuotoisuuden takia, mikäli halutaan sisällyttää kaikki keskeinen sisältö. Siksi mallit ovat usein monitasoisia. (Turkki, 1990, s.63.)

Turkki on hahmotellut kotitalouden neljä keskeistä elementtiä (kuvio 2). Nämä elementit ovat inhimilliset tekijät, ihmisen suhde lähiympäristöön, ihmisen toiminta kodin piirissä ja kodin/perheen vuorovaikutus yhteiskuntaan.

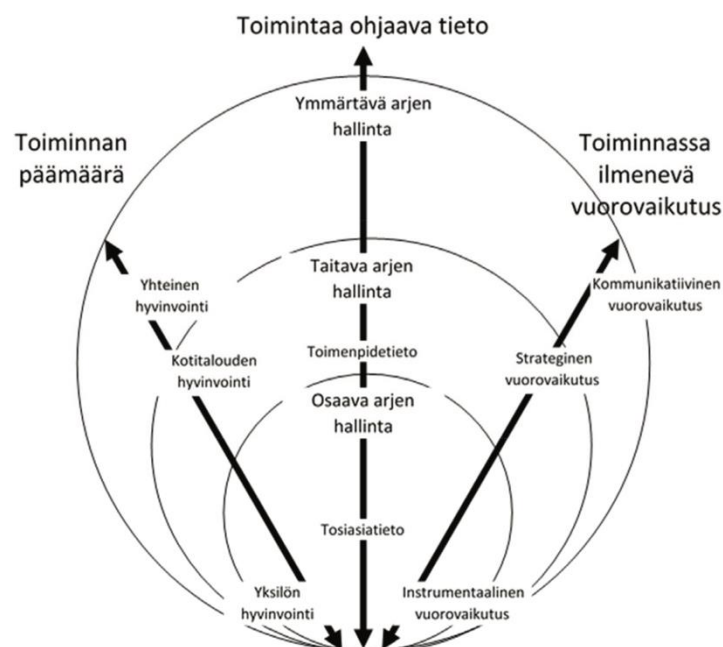

Kuvio 2. Kotitaloustieteeseen sisältyvät keskeiset elementit (Turkki 1990, s.8).

Inhimillisten tekijöiden hallinta vaikuttaa ihmisen ja ympäristön välisen suhteen hallintaan ja siksi se on kuviossa keskeisessä asemassa. (1990, s.7–8; Turkki, 1991, s.2). Inhimilliset tekijät ovat nähtävissä esimerkiksi ruoan ja kulutustuotteiden valintaa koskevissa tarkasteluissa. Toimintaan kodin piirissä ja kotitaloustöihin liittyvät myös abstraktisimmat asiat kuten kasvatus. Kodin, perheen ja yhteiskunnan vuorovaikutus on yhä kasvavassa roolissa ja oleellinen osa elementtejä ja sen rooli jatkossa lisääntyy yhteiskunnan muutosten myötä. (Turkki 1990, s.8–9.) Kuvio sopii sekä kotitaloustieteeseen, että kotitalousopetukseen. Parhaimmillaan kotitalousopetus huomioi elementit mahdollisimman monipuolisesti.

Haverinen (1996, s.12) on luonut arjen hallinta -käsitteen, joka esiintyy useissa perusopetuksen opetussuunnitelmissa (Venäläinen, 2015, s.26). Haverisen

(1996, s.12) mukaan arjen hallinta on kotitalouksien toiminnan perimmäinen tavoite. Arjen hallinnan -malli (kuvio 3) ilmentää kotitalouden hoidon moniulotteisuutta.

Kuvio 3. Kotitalouden arjen hallinta -käsitteen laadullinen sisältö (Haverinen, 1996, s.179.)

Arjen hallinta -käsitteen laadullisia tasoja on kolme; osaava, taitava ja ymmärtävä arjen hallinta. Kuvio kuvaa näiden taitojen kehittymistä eri tasoilla. Inhimillinen ja aineellinen vuorovaikutus kietoutuvat yhteen (vrt. Turkki ja kotitalouden neljä elementtiä) ja se tulee kuviosta esille nuolien ja kehien avulla. Arjen hallinta -käsite laajenee kohti suurempaa kokonaisuutta, aineellisesta henkiseen, yksityiskohdista yleiseen ja yksilöstä yhteisöön. Kotitalouden ja arjen hallinnan holistisuus on nähtävissä kuvion nuolissa jotka ovat kaksisuuntaisia, arjen hallinnan laadullinen muutos voi näkyä myös kokonaisuudesta osatekijöihin päin. (Haverinen, 1996, s. 178.) Haverinen on kehittänyt arjen hallinta -käsitettä myöhemmin nimeämällä tasojen nimet vastaamaan peruskoulun arviointikriteereitä, joten tasoihin on lisätty sanat toistava, soveltava ja uudistava. (Haverinen, 2009, s.21). Arjen hallinnan -malli kuvastaa osuvasti kotitalousopetuksen tavoitteita ja luonnetta perusopetuksessa ja "sen moninaisuuden ymmärtäminen ovat keskeisiä asioita perusopetuksen kotitalouden opetussuunnitelman sisällöissä." (Venäläinen, 2015, s.27).

2.2 Kotitalousopetuksen tarkastelua

Kotitalous oppiaineena liittyy vahvasti valintoihin, vastuuseen ja toimintaan. Sisällöltään se on rikas ja vahvasti läsnä kaikkien elämässä. Tavoitteena on saada ihmiset havaitsemaan ne mahdollisuudet omassa arkielämässään, joilla he voivat kehittää omaa toimintaansa ja rikastuttaa omaa ja muiden elämää. Opituilla asenteilla, tiedoilla ja taidolla on merkitystä aina globaaleihin tasoihin asti. Kotitalous oppiaine voidaan nähdä investointina tulevaisuuteen. (Turkki, 2009, s. 101, 104.)

Kotitalousopetusta luonnehditaan monin eri tavoin. Turkki esittää oppiaineelle seitsemän tyypillistä piirrettä. Nämä ovat koti- ja perhekeskeisyys, laaja-alaisuus, moniulotteisuus, inhimillisyys, käytännönläheisyys (taitoaine), ongelmakeskeisyys ja vuorovaikutteisuus. Oppiaineena sillä on mahdollisuus kehittää oppilaita luovuuteen ja erilaisiin ajattelumalleihin. Koti ja perhe ovat oppiaineen ydin, jossa kotitalous nähdään yhteiskunnallisena yksikkönä. ihmisillä on käsitys kotitaloudesta, joten koko alaan liittyy vahvasti käytännönläheisyys. Oppiaineelle on tyypillistä ongelmakeskeisyys, jossa haetaan ratkaisuja yli tieteen rajojen. Vuorovaikutus kotitaloudessa liittyy kaikkiin piirteisiin, niin yksilön, yhteiskunnan kuin luonnonkin välillä. (Turkki, 1990, s.4–6, 33.) Juuri näitä tavoitteita löytyy uudesta perusopetuksen opetussuunnitelmasta, kun tarkastellaan monialaisten oppimiskokonaisuuksien ja laaja-alaisen osaamisen ohjeistusta (POPS, 2014, s. 20, 31–32).

Kotitalousopetuksessa pyritään opettamaan oppilaita soveltamaan arjen hallinnan tietoja ja taitoja, eikä pelkästään toistamaan opittuja malleja. Osalle oppilaista saattaa riittää aiemmin esitelty Haverisen arjen hallinnan mallin osaava taso, mutta se ei riitä koko kotitalousopetuksen tasoksi. (Löytty-Rissanen & Näveri, 1998a, s.26; Löytty-Rissanen & Näveri, 1998b, s.67.) Siksi juuri peruskoulun kotitalousopetus tarjoaa eväitä oppilaiden elämää varten, eikä koulua varten (Haverinen ym., 1998, s.5; IFHE, 2008). Kotitalousoppiaine vastaa ihmisen fyysisen, psyykkisen, sosiaalisten ja esteettisten tarpeiden tyydyttämiseen (Turkki, 1990, s.33). Sen päämääränä on kasvattaa omasta arjesta ja asumisesta huolenpitäviä kuluttajia, jotka välittävät läheisistään (Hellsten, 2013, s.7). Palojoki (2015, s.5)

on tiivistänyt runollisesti, että kotitalousopetuksen punaisena lankana on jo vuosikymmeniä ollut eri muodoissa ruoka, raha ja rakkaus. ”Kotitalous oppiaineen avulla opitaan ’pienessä mittakaavassa’, omassa lähiympäristössä ajattelemaan monitieteisesti, hallitsemaan kokonaisuuksia, näkemään eri tekijöiden välisiä riippuvuuksia” (Palojoki, 2015, s.5.)

Suomessa kotitalousopetus on hyvin itsenäistä ja opettajalla on paljon päätäntävaltaa ja vaikutusvaltaa millä tavalla erilaisia sisältöalueita kotitaloudesta he haluavat opettaa. Heillä on myös mahdollisuus vaikuttaa paikallisten opetussuunnitelmien ja tavoitteiden suunnitteluun ja tätä kautta rakentaa omaa opettajuuttaan. (Turkki, 2015, s.160.) Suomessa opettajan työ on poikkeuksellista muillakin tavoin moniin muihin maihin verrattuna. Suomessa ei ole opettajille tasotestejä tai koulutarkastuksia ja opettajat ovat maisteritasoisia. Tämä tuo opettajan opettamiseen Suomessa tyypillisen vapauden, mutta samalla myös vastuun opettajan omasta kehittämisestä, tutkimisesta ja ajankohtaisen, sekä tulevaisuuteen suuntaavan opetuksen järjestämisestä. Tämä tarkoittaa myös sitä, että opettajan tulee tiedostamalla purkaa kotitalouteen liitettyjä myyttejä, eikä opettajan tule kahlita itseään toimintaympäristön totuttuihin tapoihin, rutiineihin ja oppikirjoihin. (Kuusi-saari & Käyhkö, 2014, s. 18.) Opettajan työtä ohjaa oppiainetuntemus, pedagogiset taidot, oppilaiden taitotason tuntemus, oman opettajaidentiteetin tunteminen ja opetussuunnitelman ymmärtäminen (Liakopoulou, 2011, s.68–69).Tulee muistaa, että opettajan vapaus valita menetelmiä ja oppituntien sisältöjä ei tarkoita sitä, että opettaja olisi vapaa opettamaan mitä tahansa, vaan häntä sitoo kotitaloustiede, opetussuunnitelma ja oppimiskäsitykset sekä paikallinen opetussuunnitelma, tilat ja käytettävissä olevat resurssit. (Tarsa, 2014, s.39.) Opetukseen vaikuttaa myös se, että kodit ovat heterogeenisiä ja oppilaiden osaamisen tasot ovat kovin erilaisia (Malin & Palojoiki 2015, s.64).

Kotitalousopetuksen käytännönläheisyys tulisi nähdä rikkautena, ja oppilaita motivoivana, mutta piirteen takia kotitalous nähdään helposti tiettyjä työsuorituksia sisältäväksi (Turkki, 1990, s.7). Samankaltainen ongelma on kotitalousopetuksen ruokakeskeisyys, joka herkästi leimaa koko tieteen pelkäksi ruoanvalmistukseksi. Tarsan (2014, s.51) mukaan perusopetuksen opetussuunnitelman yksi eniten

väärin ymmärretty lause kotitalousopetuksesta on maininta siitä, että opetus-suunnitelman tulee perustua käytännön toimintaan. Tämä johtaa siihen, että jokaisella oppitunnilla valmistetaan ruokaa. Mikäli ruoanvalmistus on liian suuressa pääosassa, kiire leimaa kotitalousoppitunteja. Kiireellä on negatiivisia vaikutuksia, sillä se on suurimpia oppimisen ja ymmärtämisen esteitä. Valmistetun ruoan lopputuloksella ei tulisi olla niin suurta painoarvoa, kuin sillä, mitä on opittu. (Kuusisaari & Käyhkö, 2014, s.14; Tarsa 2014, s.41,51) Kiireettömän ilmapiirin merkitys kotitalousopetuksessa on mainittu erikseen uudessa perusopetuksen opetus-suunnitelmassa. (POPS, 2014, s. 439.)

Ruoka tulee mieluummin nähdä kotitaloustieteen tärkeänä pedagogisena työkaluna (Pendergast, 2012, s.1; Palojoki, 2015, s.1). Tämä mahdollistaa sen, että taitavalla opettajalla on mahdollisuus siirtää oppilaiden käytännön tekemisestä kumpuava motivaatio kohti ymmärrystä ruokaan liittyvistä prosesseista, ympäristö- ja kuluttajakysymyksistä aina onnistuneisiin vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitoihin asti (Palojoki, 2012, s.2). Kotitalousopetuksen vuorovaikutustaidot eivät tule opituksi itsestään kotitaloustunnilla ruoanvalmistuksen lomassa, vaan niitä tulee kehittää tietoisesti ja ne pitää olla osana opetuksen tavoitteita. Näihin kuuluvat työelämässäkin tarvittavat taidot kuten neuvottelu, suunnittelu, aikataulutus sekä vastuun kantaminen toisista oppilaista ja luonnosta. Opettajan tehtävä on ohjata näitä taitoja kehittymään. (Kuusisaari & Käyhkö, 2014, s.13.)

Heikentyneet kotitaloustaidot nähdään ongelmana, joihin kotitalousopetuksella voidaan vaikuttaa. Griffith Universityn (2012) teettämässä tutkimuksessa käy ilmi, että tästä kotitaloustieteilijät ovat yhtä mieltä maailmanlaajuisesti. Mitä aikaisemmin ruokakasvatus aloitetaan, sen helpommin voidaan vaikuttaa nuorten taitoihin, asenteisiin ja tiedon lisäämiseen. Oppimisessa ruoan valmistus on hyvä pedagoginen työkalu lisätä nuorten tietoutta ja se tulisi nähdä teknisenä käytännön välineenä. Pääpaino on kuitenkin korkeatasoisemmassa oppimisessa, missä oppilas ymmärtää ja tulkitsee syitä ja seurauksia teknisen ruoanvalmistuksen kautta. Oppilas oppii kyseenalaistamaan, kriittisesti pohtimaan ja keskustelemaan ilmiöistä, uskomuksista ja kotitalousalan toiminnoista. Ruoan kautta opitaan terveellisiä elämäntapoja ja taitoja, sillä kotitalous yhdistää motoriset taidot,

koordinoinnin, johtamisen sekä lisää ymmärrystä kulttuureista ja parantaa ympäristötietoisuutta. Nämä kaikki ovat taitoja, jotka mahdollistavat itsenäisen elämän nuorelle. Koska kotitalousala on lähellä ihmistä ja tämän omia kokemuksia, on se helpommin samaistuttavissa. (Pendergast & Dewhurst 2012, s.1,6,12.)

Kasvatus tulee tehdä yhteistyössä opettajien, vanhempien ja yhteisöjen kanssa, sillä erillään toisistaan tapahtuva ja epäjohdonmukainen kasvatus saattaa jopa heikentää myönteisiä vaikutuksia. Kotitalousalan asiantuntijoilla on mahdollisuus olla globaaleja vaikuttajia esimerkiksi ihmisten liikalihavuusongelmassa. Tähän tarvitaan kokeneita kotitalousalan asiantuntijoita ja resursseja kouluihin. Kotitalousopettajien tulisi koordinoita tätä kasvatusta ja tieteiden rajat ylittävää yhteistyötä. (Pendergast & Dewhurst, 2012, s.13.)

Kotitalousopetuksen ruokakeskeisyys näkyy tutkimuksissa. Ensimmäistä kertaa kotitaloudelle toteutetussa, valtakunnallisessa koulutuksen arviointisuunnitelmassa, arvioitiin kotitalouden oppimistuloksia. Kotitalousopettajilta kysyttiin, mitä sisällöllisiä painotuksia heidän opetuksessaan näkyy eniten. Vastanneista opettajista 85% painotti sisältöaluetta ravitsemus ja ruokakulttuuri ja vain 15% sisältöaluetta kuluttaja ja yhteiskunta, jonka opettajat kokivat vaikeimmaksi opettaa. (Venäläinen, 2015a, s.81.) Pohjoismaiden opetussuunnitelmien vertailussa (Suomi, Ruotsi ja Norja) on huomattu, että Norjassa ja Ruotsissa painotetaan kotitalousopetuksessa ruokaan ja ruoan valmistukseen liittyviä sisältöjä huomattavasti enemmän kuin Suomessa. Suomalainen perusopetuksen opetussuunnitelma korostaa vertailtavista maista eniten kestävä kehitystä ja on sisältöjen suhteen tasapainoisin Norjaan ja Ruotsiin verrattuna. (Tuomisto, Haapaniemi & Fooladi, 2017, s.129.) Suomessa valtakunnallisen opetussuunnitelman tavoite kotitalousopetuksessa on painottaa kaikkia osa-alueita yhtä paljon, sillä on tärkeää oppia kaikkien sisältöalueiden käytännön taitoja ja arviointia. Perusopetuksen opetussuunnitelma listaa yhtä tärkeiksi tavoitteeksi luoda opetusta kestäväan asumiseen, ruokaosaamiseen ja kuluttajuuteen. Tulee kuitenkin muistaa, ettei suoraa johtopäätöstä voi esimerkiksi arviointisuunnitelman tuloksesta tehdä, sillä eri sisältöalueiden opettaminen käytännössä on hyvin erilaista eri opettajilla. Suomessa oppiaineiden sisällöt integroituvat helposti toisiinsa kuten arkielämässäkin. Siksi tarvitaan lisää tutkimusta opettajien käytännön työstä. (Venäläinen,

2015b, s. 60.) Pohjoismaiden opetussuunnitelmien vertailun tuloksissa on nähtävissä sama integroituminen, Suomessa kotitalouden oppiaineen sisältöjä on alakouluissa muissa oppiaineissa, eikä kotitalous omana oppiaineena ole pakollinen oppiaine (Tuomisto, ym. 2017, s. 129).

Pedagogisesti taitava opettaja pystyy opetuksen lomassa soveltamaan nopeasti oppilailta kumpuavia, ennalta suunnittelemattomia oppimishetkiä. Tällaisessa tilanteessa opettaja voi hyödyntää oppilaista kumpuavan kiinnostuksen ja syventää ymmärrystä ja korostaa ilmiöpohjaista oppimista. (Palojoki, 2012, s.2.) Oppilaslähtöisen kiinnostuksen hyödyntäminen vaatii opettajalta selkeää käsitystä opetuksen tavoitteista ja menetelmistä. Kun oppimishetki sisältää emotionaalisen tunnelautauksen, se jää helpommin oppilaiden mieliin (Löytty-Rissanen & Näveri, 1998b, s.73). Tämän perusteella voidaan todeta, että opettajan vahva opetettavan aineen hallinta on eduksi oppimistilanteelle. Opitut tavat, rutiinit ja kollegoilta toisille siirtyvät vuosisuunnitelmat ja materiaalit tulisi kyseenalaistaa, sillä samalla siirtyvät herkästi myös vanhat rutiinit. Tarsa (2014, s.47,49) ehdottaa, että aloittelevan opettajan valmiit vuosisuunnitelmat, oppikirjat ja opettajanoppaat tulisi jättää sivuun, sillä ne keskittävät suunnittelun lähinnä yksittäisten oppituntien sisältöön ja vaikuttavat ruokakeskeisyyden pysyvyyteen. Päivi Palojoki (2009, s.187) muistuttaa, että opettajan tulee huomioida erilaisten perheiden lähtökohdat, mikä asettaa opetukselle lisää haasteita. Olosuhteet voivat perheissä olla hyvin erilaiset, eivätkä ideaalit mallit toteudu kaikissa kotitalouksissa. Oman lisänsä tuo lisääntyvä monikulttuurisuus, joiden arvot ja perhekäsitykset voivat olla hyvin erilaiset totuttuihin näkemyksiin verrattuna. (Palojoki, 2009, s.187.) Opetukseen vaikuttavat 2010-luvulla internet ja sen tarjoamat palvelut ja oikean ja väärän tiedon helppo saatavuus. Näiden muutosten tulee näkyä myös kotitalousopetuksessa. (Kuusisaari & Käyhkö, 2014, s.11.)

Palojoen ja Rantamäen mukaan (2017) yksi käytännön kotitalouden opetukseen suuresti vaikuttavat tekijät ovat käytettävissä olevat resurssit. Kotitalousopetukseen käytetyt resurssit vaihtelevat koulusta riippuen ja tämä eriarvoistaa perusopetuksen oppilaiden asemaa eri puolilla Suomea. Paras tilanne resurssien suhteen on yksityisissä kouluissa. Koulutusleikkaukset kohdistuvat kuitenkin kaikkiin oppilaitoksiin ja vaarana on kotitalousopetuksen ryhmäkokojen kasvaminen tai

opetuksen järjestäminen säästösyistä muualla, kuin kotitalousluokassa. Palojoki ja Rantamäki muistuttavat (2017), että viimeisimpien kyselytutkimusten perusteella, kotitalouden ainemääräraha vaihtelee kouluissa 16 eurosta 70 euroon oppilasta ja lukuvuotta kohden. Keskiarvo valtakunnallisesti on 32 euroa oppilasta kohden lukuvuodessa. Tämä aiheuttaa joissain oppilaitoksissa sen, että opetuksessa voidaan käyttää vain satunnaisesti esimerkiksi tuoreita kotimaisia kasviksia tai tuoretta kalaa ja kokolihaa jauhelihan sijasta. Tämä suuntaus on huolestuttava tutkimuksenkin valossa. (Palojoki & Rantamäki, 2017.)

Vaikka yhteiskunta muuttuu kiihtyvällä tahdilla, yhteiskunnan ja koulujärjestelmän peruskysymykset pysyvät samoina. Mikä on kotitalouden tehtävä ja mitä sen tulisi opettaa, jotta oppilaat selviytyisivät arjestaan parhaalla mahdollisella tavalla? (Palojoki, 2015, s.1–2.) Samankaltaista keskustelua käydään ympäri maailmaa alati kasvavien yhteiskunnallisten ongelmien, kuten nuorten liikalihavuuden, heikentyneiden ruoanlaittotaitojen ja ravitsemusosaamisen takia (Pendergast, 2012, s.1–2). Esimerkiksi Yhdysvalloissa tutkijat vaativat kotitalouden palauttamista takaisin lukujärjestyksiin vastaukseksi. (Lichtenstein & Ludwig, 2010, s.1857–1858). Tätä voidaan kritisoida, ettei kotitalous kokonaisuudessa ole kadonnut minnekään Yhdysvalloissa tai Kanadassa, vaan se on integroitu muihin oppiaineisiin tai se on muuttanut imagoaan ja nimetty uusiksi. (Smith, 2015.) Kansainvälinen keskustelu kertoo siitä, että kotitalousopetuksen merkitys yhteiskunnallisena vaikuttajana on huomattu.

Sillä on merkitystä, mihin tavoitteisiin kotitalouden oppiaineella pyritään vastaamaan ja minkälaista keskustelua alasta julkisesti käydään. British Columbian yliopistossa tehdyssä tutkimuksessa kartoitettiin Kanadassa, Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa julkaistuista, englanninkielisistä artikkeleista diskurssia kotitalousopetuksesta ja sen roolista. Tarkastelun kohteena olivat muiden kuin alan ammattilaisten käymä diskurssi. Diskursseja tarkasteltaessa kävi ilmi, että kotitalous herkästi leimattiin ”kokkailuksi” ja sosiaaliseksi kontrolliksi, koulutukseksi siitä mitä ihmisten tulisi syödä. Vaikka kotitaloustiede on pitkään yrittänyt pyristellä pois stereotyyppioista ja alan yksinkertaistuksesta, ovat mielikuvat edelleen vah-

voja. (Smith, 2015.) Keskustelu kotitalouden aineenopetuksesta on monilla foorumeilla kaventunut keskusteluun ruokakasvatuksesta. (Kuusisaari & Käyhkö, 2014, s.5)

Yksi syy oppiaineen arvostuksen puutteelle on se, että kaikilla on kokemusta kotitaloudesta ja se on lähellä ihmistä. Se pitää sisällään ihmisen koko elämän kirjon ja välttämättä sen merkittävyys ei ole arjessa havaittavissa niillä osa-alueilla, mihin yleisimmin kotitalous rajataan. Nämä osa-alueet ovat perustarpeiden huolehtiminen, ruoka, asuminen, vaatehuolto, välittäminen ja kasvuedellytysten turvaaminen. Nykypäivän politiikka ja uutisointi yhteiskunnasta kertovat kuitenkin, ettei näitä taitoja hallita. (Turkki, 2001, s.2.) Tarsa (2014, s.46) esittää huolestuneita tulevaisuudenkuvia kotitalousopetukselle ja sen alennustilalle, sillä taloustaitojen opetusta on siirretty historian ja yhteiskuntaopin opetuksen yhteyteen perusopetuksen tuntijaossa, vaikka se on kotitalousopetuksen yksi pääsisällöistä. Hän pohtii, ovatko taidot jääneet kouluissa opettamatta ja mitkä aiheet siirtyvät seuraavaksi muiden opetettavaksi. Tätä käsitystä tukee tässä tutkielmassa aiemmin esitelty valtakunnallinen koulutuksen arviointisuunnitelma, jossa kotitalousopettajat kokivat haastavimmaksi opettaa oppilaille sisältöjä aihealueesta kuluttaja ja yhteiskunta (Venäläinen, 2015a, s.81).

Kotitalousopetuksen laaja-alaisuuden ongelmaa sekä opettajien näkemystä ja ammattitaitoa on pohdittu jo 1980- ja 1990-luvulla. Laaja hallittava oppiaine edellyttää tarkempaa määrittelyä sen ytimelle ja keskeisten rakenteiden hahmottamista, sillä se uusiutuu koko ajan yhteiskunnan muutosten mukana. Tämä vaatii opettajalta päivittäin päätöksiä ja opetettavan tiedon karsintaa. Tätä tehtävää auttaa opettajan hyvä näkemys oppiaineen olemuksesta. (Turkki, 1991, s.11.) Turkki esittää uudelleen Eastin ajatuksen (1980) ja kysyy, miten on mahdollista, että kotitaloutta opettaisi opettaja, jolla ei ole vahvaa teoreettista näkemystä opetavasta alasta, ja olisi silti kykenevä valitsemaan opetettavasta laajasta tietomäärästä olennaisen. Hän näkee, että todennäköisesti opetusta ohjaavat tällöin ulkoiset tekijät, kuten oppikirjat ja opetussuunnitelmat. (East, 1980, Turkin mukaan, 1999, s. 35.) Kysymys on edelleen ajankohtainen. Virossa tehdyssä tutkimuksessa selvitettiin kotitalous- ja käsityöopettajien usean oppiaineen hallintaa ja mi-

ten he sen kokivat. Tulokset kertoivat, ettei monen oppiaineen opettajana toiminen ollut välttämättä opettajien ensisijainen valinta, mutta etenkin maaseudulla tämä oli olosuhteiden sanelema ehto. Opettajille uusien oppiaineiden opettaminen ja oppiaineiden integraatiot, joihin heillä ei ollut koulutusta, lisäsivät opettajien työn kuormittavuutta ja stressiä. Monen oppiaineen hallinnassa nähtiin myös positiivisia puolia, opettajat ymmärsivät ammattitaidon puutteen ja olivat kiinnostuneita saamaan täydennyskoulutusta. Opettajien mukaan käytännönläheisten oppiaineiden yhdistäminen muihin oppiaineisiin koettiin haastavammaksi ja enemmän aikaa vieväksi verrattuna teoreettisiin oppiaineisiin, kuten matematiikkaan tai fysiikkaan. (Taar & Vânt, 2017, s.106–107.) Opettajan tulee ymmärtää opettamansa oppiaineen tieteellinen merkitys, luonne ja vaikutukset. Opettajan vahva aineenhallinta on etu, joka mahdollistaa oppiaineiden integroinnin ja eri oppiainerajojen ylittävän opetuksen. (Liakopoulou, 2011, s.70,73; Taar & Vânt, 2017, s.100; Palojoki & Rantamäki, 2017.)

3 Vuosiluokkien 1-6 reunaehdot kotitalousopetuksen näkökulmasta

Suomessa oli Tilastokeskuksen mukaan toiminnassa olevia peruskouluja 2276 kappaletta syksyllä 2017, joista Manner-Suomessa alakouluja (vuosiluokat 1-6) 1575 kappaletta, yläkouluja 258 kappaletta (vuosiluokat 7-9) ja yhtenäiskouluja (vuosiluokat 1-9) 429 kappaletta (Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset, 2018). Yläkoulun ja alakoulun termit ovat osittain vanhentuneet, mutta ovat yhä yleisesti käytössä puhekielessä. Tässä tutkielmassa ja perusopetuksen opetussuunnitelmassa (POPS, 2014) puhutaan pääsääntöisesti vuosiluokista 1-9, mutta selkeyden vuoksi tässä tutkielmassa käytetään myös tilastokeskuksenkin käyttämää termiä alakoulu (vuosiluokat 1-6) erottamaan alakoulut yhtenäiskouluista (vuosiluokat 1-9).

3.1 Opetussuunnitelman tarkastelua

Tässä tutkielmassa näkökulma määrittää sen, että tarkastelen kotitaloutta oppiaineena ainoastaan peruskoulunäkökulmasta. Yliopiston opettajankoulutus toki muuttuu peruskoulun muutoksien ja tarpeiden mukana, mutta tässä tutkielmassa ei ole mielekästä käydä läpi yliopistokoulutusta, sillä alakoulun kotitalouden käytännöt ovat vielä jäsentymättömiä, eivätkä ne näy vielä yliopistokoulutuksessa.

Opetussuunnitelmat uusitaan Suomessa noin 10 vuoden välein: 1970, 1985, 1994 ja 2004 (Venäläinen, 2015, s.25). Uudet esiopetuksen, perusopetuksen ja lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteet valmistuivat vuonna 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelma laaditaan valtioneuvoston asetuksen pohjalta, jossa määritellään lisäksi oppiaineiden tuntijako sekä tavoitteet. Uusi perusopetuksen opetussuunnitelma otetaan käyttöön porrastetusti eri vuosiluokille vuosina 2016-2019. (POPS, 2014, s.1,9.)

Uuden opetussuunnitelman mukaan oppilas nähdään aktiivisena toimijana, joka oppii asettamaan itselleen tavoitteita ja ratkaisemaan ongelmia sekä itsenäisesti, että vuorovaikutuksessa muiden oppilaiden, opettajien ja yhteisöjen kanssa.

Kieli, kehollisuus ja aistit ovat huomioitu opetussuunnitelmassa. Oppilas oppii reflektomaan osaamistaan ja tunteitaan uusien tietojen ja taitojen lisäksi. Tiedon kasautuminen on kumuloituvaa ja rakentuu aiemman opitun päälle. Uutena terminä on myös oppimisen ilo ja oppilaan motivoituminen. (POPS, 2014, s.17.) Oppimiskäsitys on siis laajentunut edellisestä opetussuunnitelmasta, jossa vahva painotus oli sosiokonstruktivistisessä oppimiskäsityksessä. Uudessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa on havaittavissa myös sosiokulttuurista ja kokemuksellista oppimiskäsitystä. (Malin & Palojoki, 2015, s. 65.) Vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelma pyrkii muuttamaan voimakkaasti toimintakulttuuria kouluissa korostamalla oppivaa yhteisöä, joka toimii vuorovaikutuksessa oppilaiden, opettajien ja ulkopuolisten tahojen kanssa, tukien kaikkien oppimista. Koulun tulee luoda edellytys tutkimiseen, innostumiseen ja onnistumiseen. Oppimista viedään yhä enemmän pois koulukontekstista ja luokkatiloista. (POPS, 2014, s.24–27.)

Opetussuunnitelman arvoperusta keskittyy oppilaan ainutlaatuisuuteen ja oikeuteen saada hyvää opetusta. Jokaisella oppilaalla on oikeus elinikäiseen oppimiseen ja monikulttuurisuus nähdään rikkautena. Arvoperusta painottaa myös vastuullisuutta ja kestävää elämäntapaa, tasa-arvoa ja demokratiaa. (POPS, 2014, 15–16.) Toimintakulttuurin ytimenä on oppiva yhteisö, jossa yhdessä tekeminen on tavoitteena. Erilaiset oppimisympäristöt, oppiaineiden ylittävä yhteistyö ja monialaiset oppimiskokonaisuudet ovat uuden opetussuunnitelman ytimenä. (POPS, 2014, s.27,31.) Oppiaineiden yhteistyö ei ole kuitenkaan uusi juttu kotitalousopetuksessa, sillä se on mainittu kaikissa aiemmin julkaistuissa kotitaloutta koskevissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. (Venäläinen,2015, s.25.) Tämä kuvastaa oppiaineen luonnetta poikkitieteellisenä.

Opetussuunnitelman mukaan "Kotitalouden opetuksen tehtävänä on kehittää kodin arjen hallinnan sekä kestävän ja hyvinvointia edistävän elämäntavan edellyttämiä tietoja, taitoja, asenteita ja toimintavalmiuksia" (POPS, 2014, s.437). Opetus tähtää kädentaitojen lisäksi vastuulliseksi kansalaiseksi kasvamiseen, huolta pitäviksi perheen jäseniksi ja vastuullisiksi kuluttajiksi jotka osaavat tehdä kestäviä valintoja. (POPS, 2014, s.437.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman yleistavoite kaikille vuosiluokille on laaja-alainen osaaminen, jolla tarkoitetaan "tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta" (POPS,2014, s.20). Näitä tavoitteita on yhteensä seitsemän; ajattelu ja oppimaan oppiminen, kulttuurinen osaaminen ja vuorovaikutteinen ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito, tieto- ja viestintä teknologinen osaaminen, työelämätaidot ja yrittäjyys ja osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen. Kotitalouden opetuksen tulee olla jatkumo ja se kattaa kaikki laaja-alainen osaaminen alueet. (POPS,2014, s.20–24,438.) Jatkumon tavoite on, että oppilaan tiedot ja taidot syvenevät vaiheittain toiminnan kehittyessä jatkuvasti vastuullisemmaksi ja itenäisemmäksi. (POPS, 2014, s.508).

Kotitalouden oppisisältöjä on 7-9 luokilla kolme; ruokaosaaminen ja ruokakulttuuri (S1) käsittää ruoanvalmistustaidot, ruokaan liittyvät valinnat ja tapakulttuurin. Asuminen ja yhdessä eläminen (S2) tukee oppilaan asumistaitoja ja tietoisuutta kustannuksista, ympäristöstä, palveluista ja kodin ylläpidosta. Kuluttaja- ja talousosaaminen kodissa (S3) keskittyy oppilaan oikeuksiin, vastuulliseen päätöksen tekoon, teknologian käyttöön, tiedonhakuun ja kritiikkiin. (POPS, 2014, s.439.) Kotitalouden tukimateriaalien (2017) mukaan, alakoulun valinnaisen kotitalouden sisältötavoitteet ovat samat, mutta jokaiselle ikäkaudelle sovellettuna.

Jokaisella oppilaitoksella tulee olla paikallinen opetussuunnitelma, joka laaditaan opetussuunnitelman perusteita noudattaen. Sen laatimisesta vastaa opetuksen järjestäjä, joka on useimmiten kunta. Paikalliseen opetussuunnitelmaan kuuluu kuntakohtainen osa, jota kaikkien kunnan koulujen tulee noudattaa, sekä koulukohtainen osa, jonka laatimisesta koulut ovat itse vastuussa. Opetuksen järjestäjä eli kunta voi myös delegoida koulukohtaisia päätöksiä suoraan koululle itselleen. Myös oppilaiden huoltajilla ja oppilailla on mahdollisuus vaikuttaa koulukohtaisen opetussuunnitelman laatimiseen ja kasvatustavoitteiden määrittelyyn. Tämän varmistaa perusopetuslaki, joka velvoittaa järjestämään opetusta oppilaiden ikäkauden huomioiden yhteistyössä kotien kanssa. (POPS, 2014, s. 10–11.) Paikallinen opetussuunnitelma on julkinen asiakirja, joka useimmilta kouluilta on luettavissa koulujen omilta verkkosivuilta. Opetussuunnitelmaa esitellään myös vanhemmille esimerkiksi koulujen vanhempainilloissa. (OPS 2016 Kotitalouden

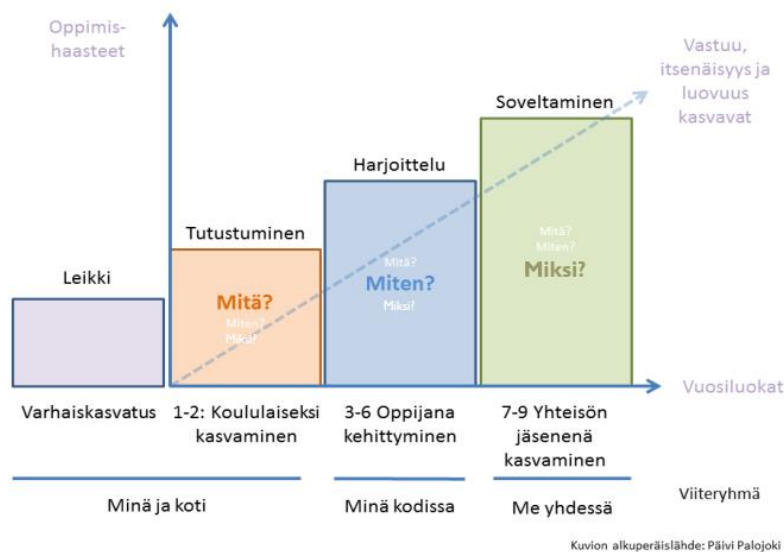
tukimateriaalit, 2017.) Paikallinen opetussuunnitelma mahdollistaa opetuksen järjestäjälle päätöksen yhteisistä seudullisista opetussuunnitelmalinjauksista. Käytännössä se voi tarkoittaa sitä, että kunnalla eli opetuksen järjestäjällä, on mahdollisuus painottaa kunnan kaikissa kouluissa jotain tiettyä oppiainetta tai ylittää järjestäjärajat ja tehdä yhteistyötä lähikuntien koulujen kanssa. (POPS, 2014, s.10, 95.)

Kuntien paikallisissa opetussuunnitelmissa määritellään oppiaineiden tavoitteet ja tehtävät. Kyseessä on strateginen ja pedagoginen työkalu, joka linjaa koulujen tekemää työtä (POPS, 2014, s. 9). Uuden opetussuunnitelmien perusteiden mukaan paikallisten opetussuunnitelmien tuli olla laadittuna niin, että ne voitiin ottaa käyttöön 1.8.2016 vuosiluokilla 1-6. Vuosiluokkien 7-9 käyttöönotto tapahtuu portaittain, niin että 1.8.2017 astuu voimaan seitsemännen vuosiluokan paikalliset opetussuunnitelmat, 1.8.2018 kahdeksannen vuosiluokan paikalliset opetussuunnitelmat ja 1.8.2019 yhdeksännen vuosiluokan paikalliset opetussuunnitelmat. (POPS, 2014, s.1.)

Tukea kotitalousopetuksen jatkumolle ja opetuksen aikaistamisesta vuosiluokille 1-6 on ollut keskustelua jo vuosia. Vuonna 2010 tehdyssä selvityksessä Opetus- ja kulttuuriministeriön kuulemissa asiantuntijapuheissa on mainittu alakoulun kotitalouden merkityksellisyys, sillä se vahvistaisi itsenäistä kodin arjessa toimimista jo nuoremmilla ikäkausilla. Arjen hallinnan taitojen on nähty heikkenevän ja aiemmin aloitettu kotitalousopetus voisi olla ratkaisu tähän. Kansalaiskeskusteluissa on nähty kotitalousopetus hyödyllisenä, sillä oppilaat pystyvät siirtämään oppimansa taidot suoraan kotiin ja arkielämään. (Perusopetus 2020 – yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako, 2010, s.175.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin ei ole kirjattu tavoitteita vuosiluokille 1-6, mutta Opetushallitus on julkaissut tukimateriaalia kotitalousopetukselle alakoulussa. Kotitalousopetus voi tapahtua alakoulussa monella eri tapaa; se voidaan integroida osaksi muuta opetusta, yhdistää eri oppiaineisiin, toteuttaa esimerkiksi yhtenä osana taide- ja taitoaineiden valinnaisuutta tai opettaa kokonaan omana valinnaisaineena. (Kotitalouden tukimateriaali, 2017.)

Opetushallituksen kotitalouden tukimateriaalien mukaan (2017), vuosiluokilla 1-2 opetus pohjautuu esiopetukseen ja sitä edeltäneeseen varhaiskasvatuksessa opittuihin arjen taitoihin. Tavoitteena on kotitalousopetuksen jatkumo (kuvio 4), joka alkaa jo esiopetuksesta ja varhaiskasvatuksesta ja jatkuu aina perusopetuksen loppuun asti. Oppiminen nähdään kumuloituvana polkuna joka sisältää oppimishaasteita.

Kuvio 4. Kotitalousopetuksen jatkumo varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta perusopetuksen päättöluokalle asti (OPS 2016 Kotitalouden tukimateriaalit, 2017).

Kuviosta 4 voi nähdä, että varhaiskasvatuksessa pääpaino on leikin kautta oppimisessa. Vuosiluokilla 1-2 tavoitteet jatkavat jo varhaiskasvatuksessa alkanutta, omaan arkeen ja kodin ja koulun toimintaympäristöön tutustumista. Vuosiluokilla 3-6 harjoitellaan itsenäistä toimintaa kotiin liittyvissä tehtävissä. (OPS 2016 Kotitalouden tukimateriaalit, 2017).

Tavoitteena vuosiluokilla 1-2 on "koululaiseksi kasvaminen" ja "minä ja koti". Kotitaloudelliset osuudet voivat olla myös osana muuta opetusta, joissa kodin arjen ilmiöt liittyvät. Kotitalouden tukimateriaali muistuttaa, että kotitalouden sisällöt ovat havaittavissa myös koulun arjessa kuten kouluruokailussa. "Työtavat rohkaisevat tutustumaan, nimeämään, tunnistamaan, kokeilemaan ja osallistumaan kotitalouden toimintoihin". (OPS 2016 Kotitalouden tukimateriaalit, 2017.)

Vuosiluokilla 3-6 tavoitteena on ”oppijana kehittyminen”. Pääpaino on erityisesti monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa ja erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetus voidaan integroida jälleen osana eri oppiaineita ja tukimateriaalit ehdotavat soveltuviksi esimerkiksi vieraita kieliä, yhteiskuntaoppia, historiaa, ympäristö- ja luonnontieteitä ja poikkeuksena alempiin vuosiluokkiin, oppilaan itsensä valitsemia oppiaineita. Kotitaloustaitojen oppiminen tukee minuutta ja kotona toimimista. Oppimiskokonaisuuksissa tavoitteena on lisästä toiminnallisuutta ja tekemällä ja tutkimalla oppimista. Opetuksessa huomioidaan ohjauksen ja tuen tarve, ajanhallintaa, turvallisuus ja rutiinien muodostuminen. (OPS 2016 Kotitalouden tukimateriaalit, 2017.)

OPS 2016 kotitalouden tukimateriaalit (2017) ottavat myös kantaa kotitalouden tavoitteiden sisältöalueisiin (S1-S3, ruoka osaaminen ja kulttuuri, asuminen ja yhdessä eläminen ja kuluttaja- ja talousosaaminen kodissa), mutta esimerkiksi sisältöalueesta asuminen ja yhdessä eläminen, ei oltu vielä julkaistu materiaalia lainkaan ennen marraskuuta 2017.

3.2 Tuntijako ja valinnaisuus opetuksessa

Kotitalous on peruskoulun oppiaine, joka luetaan taide- ja taitoaineisiin (POPS, 2014, s. 95). Valtioneuvoston asetuksen (A 1.8.2012/422) mukaan vuosiluokilla 7-9 oppiainetta on vähintään kolme vuosiviikkotuntia pakollisena. Vuosiluokilla 1-6 kotitalouden valinnaisuudesta päättää opetuksen järjestäjä eli yleisimmin kunta niin halutessaan. Tällöin noudatetaan kotitalouden perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita opetuksen tavoitteissa, keskeisissä sisällöissä ja toteutuksessa, oppilaiden ikä huomioiden. Nämä määritellään kirjallisesti paikallisissa opetussuunnitelmissa. (POPS, 2014, s. 438.)

Valtioneuvoston asetuksen (A 1.8.2012/422) ja uuden tuntijaon mukaan valinnaisuus perusopetuksessa koskee, uuden opetussuunnitelman myötä, ensi kertaa vuosiluokkia 1-6. Tähän tarkempaa ohjeistusta tarjoaa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Valinnaisten opintojen tehtävä perusopetuksessa on syventää oppimista ja tarjota mahdollisuus laajentaa opintoja ja näin vahvistaa

jatko-opintovalmiuksia, sekä vahvistaa omia kiinnostuksen kohteita. Valinnaisuudella oletetaan myös olevan opiskelumotivaatiota nostattavia vaikutuksia ja opettaa oppilaille valitsemisen taitoa. (POPS, 2014, s. 95.) Valinnaisilla aineilla kotitalouden opetuksen kohdalla on tavoitteena jo aiemmin mainitsemani kotitalouden opetuksen jatkumo, jolloin ensi kertaa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden ja tuntiasetuksen mukaan olisi mahdollista, että kotitalousopetusta olisi tarjolla koko yhdeksänvuotisen perusopetuksen ajan (Kuvaja, 2015).

Eri aineiden tuntimäärät voivat vaihdella jonkin verran kuntien ja koulujen kesken, koska valtioneuvoston asetus (A 1.8.2012/422) ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS, 2014) määrittelevät vain kaikille yhteisen opetuksen ja oppiaineiden, taide- ja taitoaineiden valinnaisen sekä valinnaisaineiden vähimmäistuntimäärän. Taide- ja taitoaineiden valinnaiset ja valinnaiset aineet ovat kaksi eri asiaa, joista päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa eri periaattein. (POPS, 2014, s.95-96.) Koska valtioneuvoston asetus (A 1.8.2012/422) ei ole kovin selkokieleninen ja sekaannuksia on syntynyt paikallisessa opetussuunnitelmatyössä, Opetushallitus on selkeyttänyt tuntijakoa ja asetuksen käsitteitä erikseen 24.4.2017 (Taide- ja taitoaineiden arviointi, 2017). Valtionasetuksen tuntijaossa (A 1.8.2012/422) opetus määritellään vuosiviikkotunteina, jossa yksi vuosiviikkotunti vastaa 38 tuntia opetusta.

3.2.1 Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit

Asetuksen (A 1.8.2012/422) tuntijaossa ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on määritelty taide- ja taitoaineiden valinnaisille yhteisesti kuusi vuosiviikkotuntia vuosiluokilla 1-6 ja yhteisesti viisi vuosiviikkotuntia vuosiluokilla 7-9. Taide- ja taitoaineiden valinnaiset oppitunnit sisältyvät aina valinnaisaineiden yhteiseen oppimäärään, riippumatta siitä, miten tunnit on jaettu eri oppiaineiden kesken. Opetuksen järjestäjän tehtävä on jakaa tuntimäärät paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti, noudattaen asetuksen osalle taide- ja taitoaineiden määriteltyjä vähimmäistuntimääriä ja taide- ja taitoaineiden valinnaisia tuntimääriä. (Taide- ja taitoaineiden arviointi, 2017.)

Kotitalous on ainoa taide- ja taitoaine tuntiasetuksessa, jolle ei ole määritelty vuosiluokille 1-6 vähimmäistuntimäärää. Vuosiluokille 7-9 vähimmäistuntimäärä tuntijaossa on valtioneuvosto asetuksen (A 1.8.2012/422) mukaan kolme vuosiviikkotuntia. Tämä siis mahdollistaa sen, ettei kotitaloutta välttämättä opeteta vuosiluokilla 1-6 lainkaan. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan päättää opetuksen järjestämisestä ja käyttää kotitalouden opetukseen vuosiviikkotunteja taide- ja taitoaineiden valinnaisten yhteisestä, kuuden vuosiviikkotunnin resursista. Vuosiviikkotunnit voidaan pilkkoa puolikkaiksi tunneiksi, mikäli opetuksen järjestäjä näin haluaa. (Taide- ja taitoaineet tuntijaossa, 2017.)

Opetuksen järjestäjän päätettävissä on jakaa valinnaisten taide- ja taitoaineiden vuosiviikkotunnit kahdella eri tapaa; joko puhtaasti oppilaan omana valintana tai siten, että opetuksen järjestäjä (kunta) voi päättää ja osoittaa tuntijaon eri oppiaineiden kesken tai delegoida tämän päätöksen koululle. Molemmissa tapauksissa paikalliseen opetussuunnitelmaan kirjataan oppiaineeseen liittyvät päätökset. Kun tunnit jaetaan opetuksen järjestäjän päätöksellä, tulee paikalliseen opetussuunnitelmaan kirjata oppiaineen kokonaistuntimäärä ja perusopetuksen opetussuunnitelman määrittelemä oppiaineen rakenne. Kun oppilas saa valita valinnaisen taide- ja taitoaineen itse, tulee opetuksen järjestäjän suunnitella ja kirjata paikalliseen opetussuunnitelmaan oppiaineelle nimi, valinnaiselle aineelle kohdistetut vuosiluokat, laajuus, tavoitteet, sisällöt, sekä oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät mahdolliset erityispiirteet. (POPS, 2014, s.96.)

Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit voidaan käyttää painotetun opetuksen järjestämiseen, mikäli opetuksen järjestäjä näin päättää (POPS, 2014, s.95). Tämä mahdollistaisi sen, että Suomessa olisi mahdollisuus profiloitua esimerkiksi kotitalousopetukselle painotetuksi peruskouluksi, mikäli suurin osa taide- ja taitoaineiden vuosiviikkotuntien resursseista annettaisiin kotitaloudelle. Esimerkiksi Kotitalousopettajien liitto on ilmaissut kannanottonsa kotitalouden merkityksestä vuosiluokille 1-6 siinä vaiheessa, kun oppilaitokset ovat luonnostelleet koulukohdaisia opetussuunnitelmia. Kotitalousopetuksen nähdään ehkäisevän nuorten syrjäytymistä ja se voi toimia kotoutumisen apuna, tuottaa erilaisille oppilaille onnistumisen tunteita, luovuutta ja tukea lasten luontaista kiinnostusta kodin arki

askareisiin. Suuremmassa kokonaisuudessa kotitalousopetuksella koetaan olevan merkitys kansanterveydelle ruoan arvostamisena ja erilaisina opittuina kotitalouden taitoina. (Kotitalousopettajien liitto, 2014.) Periaatteessa kotitalouspainotteisten koulujen tai luokkien syntyyn ei ole esteitä, mutta ainakaan vuonna 2014 ei yhtään päätöstä kouluissa oltu (Kotitalous voi läpäistä koko peruskoulun, 2014).

3.2.2 Valinnaiset aineet

Valtioneuvoston asetuksessa (A 1.8.2012/422) on varattu valinnaisille aineille yhdeksän vuosiviikkotuntia vuosiluokille 1-9 ja niiden jako päätetään opetuksen järjestäjän eli kuntien toimesta tai kunnat voivat delegoida päätökset ja suunnittelun kouluille paikallisessa opetussuunnitelmassa. Opetuksen järjestäjä määrittää valinnaiselle aineelle nimen, laajuuden ja tavoitteet ja sisällöt ja millä vuosiluokilla opetusta toteutetaan. Valinnainen voi tarjota perusopetuksen yhteisten aineiden soveltavia tai syventäviä opintoja tai valinnainen aine voidaan myös toteuttaa soveltavana valinnaisena aineena, joka voi ylittää oppiainerajoja ja muodostaa oppiainekokonaisuuksia. Oppilas saa itse valita järjestetyistä valinnaisista, mitä hän haluaa vaihtoehtoista itselleen valita (POPS, 2014, s.12, 96; Taide- ja taitoaineiden arviointi, 2017.)

Valinnaiset aineet eroavat taide- ja taitoaineiden valinnaisista aineista kolmessa asiassa:

- 1) Taide- ja taitoaineiden valinnaiset painottavat opetusta määrällisesti, kunta tai koulu voi päättää, että tiettyä taide- ja taitoaineiden oppiainetta opetetaan enemmän kuin toista taide- ja taitoainetta, jolloin kouluihin syntyy erilaisia painotuksia.
- 2) Valinnaisista oppiaineista voidaan muodostaa soveltavia valinnaisia aineita, jotka voivat yhdistää eri perusopetuksen oppiaineita, kuten esimerkiksi historiaa ja kotitaloutta. Tämä on uuden perusopetuksen opetussuunnitelman mukaista, oppiainerajojen ylittävää, soveltavaa ja syventävää opettamista.
- 3) valinnaiset aineet eroavat siinä, että ne ovat oppilaan puhtaasti omaa valintaa, kun taas taide- ja taitoaineiden valinnaisissa opetuksen järjestäjä (kunta) tai koulu

voi osoittaa, mitä opetusta oppilaille annetaan, mikäli oppilaalle ei haluta antaa valinnan mahdollisuutta. Siksi käsite ”taide- ja taitoaineiden valinnaiset” on osittain tulkittavissa epäselvästi ja voi johtaa harhaan paikallisessa opetussuunnitelmatyössä. (Taide- ja taitoaineiden arviointi, 2017.)

3.3 Kotitalouden moninaiset oppimisympäristöt

Koska vuosiluokkien 1-6 kotitalousopetuksesta ei ole määritelty kotitalouden oppimisympäristöjen valintaan vaikuttavia tekijöitä, sovelletaan peruskoulun opetussuunnitelman tavoitteita vuosiluokilta 7-9. (POPS, 2014, s.438). Keskeistä on se, että oppimisympäristö mahdollistaa seuraavat tekijät: ”vuorovaikutteinen toiminta, yhteisöllinen tiedon rakentaminen ja osaamisen jakaminen, tutkiva ja soveltava opiskelu sekä työskentelyn arviointi. Työn arvostaminen ja loppuun saattaminen, pitkäjänteinen tapa tehdä työtä, kunnioittava ja kiireetön ilmapiiri sekä mahdollisuus oppia myös epäonnistumisista ovat osa turvallisuutta”. (POPS, 2014, s.439.)

OPS 2016 kotitalouden tukimateriaalit (2017) määrittelevät oppimisympäristöiksi laaja-alaisesti tilat, paikat ja yhteisöt, jotka tukevat yksilön ja yhteisön kasvua, arjen hallintaa ja vuorovaikutusta. Hyväksi oppimisympäristöksi nähdään pedagogisesti monipuolinen ja oppilaan ikäkausittaisen kehityksen huomioiva. Tämä muodostaa jälleen jatkumon kotitalousopetuksen tavoitteille ja sisällöille. (OPS 2016 Kotitalouden tukimateriaalit, 2017.) Perinteisesti kotitalouden fyysiset oppimisympäristöt on nähty kiinteänä ja jäykkänä ja on todettu, että kodin ja koulun kotitalousopetuksen kulttuuriset välineet eivät enää vastaa toisiaan (Malin, 2011, s.225,227). Tämä on ongelma, sillä oppilaat oppivat sekä kotona, että koulussa ja siirtävät opitut taidot suoraan arkielämäänsä (Malin & Palojoki 2015, s.64).

Opetushallitus on julkaissut oppaan kotitalouden opetustiloista ja työturvallisuudesta. Koulun kotitalousopetuksen tilojen suunnittelussa tulee huomioida asioita, jotka mahdollistavat kotitalousopetuksen jo alaluokilla. Tilan tulisi huomioida eri ikäkaudet ja kehitysvaiheet sekä opetuksen muuttuvat päämäärät. Myös nopeasti lisääntyvä median ja teknologian määrä tuo omat haasteensa suunnitteluun, sillä tiloissa tulee olla tarvittavat verkko- ja laitevalmiudet. Tilojen tulee olla joustavat

ja muunneltavissa erilaisten oppilasryhmien ja tehtävävaatimusten mukaan. Opetushallituksen mukaan kotitalousopettaja on tilojen suunnittelussa asiantuntija sekä kotitalouspedagogina, että opetussuunnitelmallisten tavoitteiden saavuttamisessa. (Hellsten ym., 2013, s.5.)

Oppimisympäristöt voivat olla fyysisten kotitalousluokkien lisäksi myös koulun ulkopuolisia paikkoja, yhteisöjä ja toimintakäytäntöjä, joissa voidaan tehdä yhteistyötä eri asiantuntijoiden kanssa. Oppimisympäristöinä voidaan hyödyntää luontoa, rakennettua ympäristöä, kuten kirjastoja, museoita tai taide- ja luontokeskuksia. Myös tieto- ja viestintäteknologia nähdään osana oppimisympäristöjä ja sen uudet ja laajenevat mahdollisuudet tulee huomioida opetuksessa. (POPS, 2014, s. 29.)

Kuusisaaren ja Käyhkön mukaan (2014, s.14) kotitalousopetuksessa käytettyjen fyysisten tilojen rakenne ja sijoittuminen koulussa vaikuttaa myös kotitalousopetuksen arvostukseen, siihen miten kotitalousopetus nähdään. Mikäli opetus tapahtuu opetuskeittiössä, eikä muunlaisia työtiloja ole samassa yhteydessä, ruoanvalmistus muodostuu keskeiseksi. Fyysinen oppimisympäristö voi edistää tai hankaloittaa vastuullista ja luovaa kotitalousopetusta. Vanhanaikaiset luokkahuoneet eivät välttämättä tue uusimman opetussuunnitelman mukaista, sosiokulttuurista ja sosiokonstruktivistista oppimiskäsitystä, sillä oppimiskäsitys perustuu oppilaiden, välineiden ja opettajien toimivaan vuorovaikutukseen. Luokkatilojen tulisi olla helposti muunneltavissa muuttuvien opetustilanteiden mukaan (Malin & Palojoki, 2015, s.63-64). Toimivat kotitalousopetustilat ja oppimisympäristön välineet ovat arjen hallinnan taitojen kehittymisen edellytyksenä (Rantanen & Palojoki, 2015, s.71).

Perusopetus 2020 -selvityksessä Opetus- ja kulttuuriministeriö on listannut tulevaisuuden haasteeksi toiminta- ja oppimisympäristöjen muutokset. Muuttuvat oppimisympäristöt ovat merkittäviä oppimiselle, oppiminen tapahtuu niin koti kuin koulukontekstissakin. Nuorten ympäristö on muuttunut monikulttuurisemmaksi, globaaliksi ja sosiaaliselta rakenteeltaan erilaiseksi, jota teknologia ympäröi kaikkialta. Nuoret ovat erilaisessa asemassa kuin heidän omat vanhempansa olivat pohtiessaan tulevaisuuden ammattivalintoja. Kulttuuri- ja opetusministeriö kirjaa,

että "parhaimmillaan oppimisympäristö tukee oppimista ja tiedon rakentamista ympäristökokemuksen (elämyksellisyyden), yhdessä tekemisen, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja jaetun merkityksenannon kautta". (Perusopetus 2020 – yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako, 2010, s.41.) Oppimisympäristöjen merkityksen ajattelu siirtää keskiöön oppilaan ja ympäristön vuorovaikutuksen ja itse oppimisprosessin ja se nähdään keinona vaikuttaa ihmisten erilaisuuteen ja erilaisiin oppimisen tarpeisiin. (Perusopetus 2020 – yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako, 2010, s.41,52). Malinin (2011, s. 227) mukaan avoimemmat ja muunneltavat tilaratkaisut edistävät yhdessä työskentelyä ja erikokoisten opetusryhmien opettamista.

3.4 Opettajien kelpoisuusehtojen määrittely

Vuosiluokilla 1-6 opettavat pääsääntöisesti luokanopettajat ja vuosiluokilla 7-9 aineenopettajat ja heille on erilaiset kelpoisuusvaatimukset ollakseen päteviä opettajia toimessaan (Perusopetus, 2017). Jako ei kuitenkaan aina ole näin yksiselitteinen, opettajilla voi olla kaksoiskelpoisuus tai he ovat voineet suorittaa täydennyskoulutusta sivuaineopintoina ja ovat kelpoisia toimimaan näin eri perusopetuksen tehtävissä. Vuoden 2012 valtioneuvoston asetuksen (A 1.8.2012/422) tuntijako mahdollistaa aineenopettajan opetuksen niin, että aineenopettaja on kelpoinen opettamaan omaa ainettaan myös vuosiluokilla 1-6, samalla tavalla kuin esimerkiksi kielten aineenopettaja on aikaisemmin ollut kelpoinen toimimaan kielten opettajana vuosiluokilla 1-6. Uudessa asetuksessa kotitalous luetaan ensi kertaa virallisesti taide- ja taitoaineiden kokonaisuuteen koko yhdeksänvuotisen perusopetuksen ajan. Paikallisella opetussuunnitelmalla päätetään, annetaanko kotitalousopetus aineenopetuksena vai luokanopetuksena. (Kuvaja, 2015).

Mikäli opettaja ei ole kelpoinen, voidaan hänet palkata opetustyöhön tietyin ehdoin. Asetuksen (A 14.12.1998/986) mukaan opetusta voi enintään vuodeksi antaa henkilö, jolla on riittävä koulutus ja tehtävän edellyttämä taito, mikäli kaikki muut opetusta koskevat määräykset ja säädökset toteutuvat. Yli kuuden kuukauden mittaiseen palkkaukseen on mahdollisuus vain, mikäli tehtävän kelpoisuus-

vaatimukset täyttäviä henkilöitä ei ole tai on esittää joku muu erityinen syy. Opettajien palkkataulukot määrittää kunnallisen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimus (Kunnallinen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimus OVTES, 2017).

Luokanopettajaksi voi opiskella Suomessa yliopistoissa monilla eri paikkakunnilla. Luokanopettajan tutkintoa on mahdollista suorittaa Helsingin yliopistossa, Helsingin Snellman korkeakoulussa (Steiner-kasvatus), Itä-Suomen yliopistossa Joensuussa, Jyväskylän yliopistossa, Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksessa, Oulun yliopistossa, Turun yliopistossa Raumalla, Lapin yliopistossa Rovaniemellä, Itä-Suomen yliopistossa Savonlinnassa kevääseen 2018 asti, Tampereen yliopistossa, Turun yliopistossa ja ruotsinkielellä Turun Åbo Akademiassa. (Opettajankoulutus Suomessa, 2017.)

Luokanopettajan kelpoisuuden vaatimuksena on valtioneuvoston asetuksen mukaan (A 14.12.1998/986) kasvatustieteen maisterin tutkinto, aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot ja opettajan pedagogiset opinnot 60 opintopistettä. Luokanopettajan kelpoisuuden voi saavuttaa kolmella eri tavalla; 1) suorittamalla luokanopettajan viisivuotisen kasvatustieteen maisteriopinnot luokanopettajan opintosuunnassa, 2) suorittamalla sivuaineena luokanopettajan monialaiset aihekokonaisuudet ja perusopetuksessa opetettavien aineiden monialaiset opinnot tai 3) täydentämällä aikaisempaa korkeakoulututkintoa erillisillä, luokanopettajan kelpoisuuden antavilla opintokokonaisuuksilla. Ensimmäisen kohdan, luokanopettajan päävalinnassa valittujen opiskelijoiden koulutusohjelma, on suunnattu niille, jotka opiskelevat ensimmäistä yliopistotutkintoa. Mikäli toisen kohdan mukaan sivuaineena suoritetaan monialaiset aihekokonaisuudet ja opinnot, tulee opiskelijan opiskella kasvatustieteen maisterin tutkintoa ja hakea erillisiin monialaisiin opintoihin sivuaineena. Mikäli opiskelija täydentää aiempaa alempaa yliopistotutkintoa, jonka pääaineena ei ole ollut kasvatustiede, saavutetaan kelpoisuus opiskelemalla kasvatustieteen maisterin tutkinto (120 op), joka sisältää aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot, kasvatustieteen opinnot, opettajan pedagogiset opinnot ja kieli- ja viestintäopintoja. (Opettajien kelpoisuusvaatimukset, 2017.)

Luokanopettaja on kelpoinen opettamaan alakoulussa myös opiskeltuaan kolmi-vuotisen peruskoulun luokanopettajan tutkinnon muissa pohjoismaissa (Ruotsi, Norja, Tanska, Islanti). Alle kolmevuotisen tutkinnon opiskellut on kelpoinen opettamaan alakoulun 1-4 luokkia tai henkilö voi saavuttaa kelpoisuuden koko alakouluun opetushallituksen osoittamalla lisäopiskelulla tai opetushallituksen tunnustuksella. Opetushallituksen päätös perustuu lakiin ammattipätevyyden tunnustamisesta (L 4.12.2015/ 1385). Opettajalla on lisäksi kielivaatimus, henkilön tulee täydellisesti hallita koulun opetuskieli (A 14.12.1998/986).

Koska asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998) määrittelee, että luokanopettaja on kelpoinen antamaan kaikkea luokanopetusta, on luokanopettaja kelpoinen antamaan myös kotitalousopetusta vuosiluokilla 1-6. Yhteisenä opetettavat aineet vuosiluokille 1-6 ovat äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli, vieraat kielet, ympäristöoppi, terveystieto, uskonto tai elämäntietämys, historia, yhteiskuntaoppi, matematiikka, fysiikka, kemia, biologia, maantieto, liikunta, musiikki, kuvataide, käsityö, kotitalous. (POPS, 2014, s.159–273.)

Kotitalouden aineenopettajaksi voi Suomessa opiskella ruotsiksi Åbo Akademiassa ja suomeksi Helsingin yliopistossa ja Itä-Suomen yliopistossa Savonlinnan soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen yksikössä kevääseen 2018 asti. Syksyllä 2018 Savonlinnan kampuksen opettajankoulutus siirretään Joensuuun kampukselle. (Opettajankoulutus Suomessa, 2017.)

Kotitalousopettaja saa aineenopettajan kelpoisuuden opettaa yläkoulussa valtioneuvoksen asetuksen perusteella. Asetuksen mukaan (A 14.12.1998/986) peruskoulun kotitalousopettaja saa aineenopettajan kelpoisuuden suoritettuaan ylemmän korkeakoulututkinnon ja vähintään 60 opintopisteen määrän perus- ja aineopintoja opetettavasta aineesta. Lisäksi tulee olla suoritettuna opettajan pedagogiset 60 opintopisteen laajuiset opinnot. Mikäli kotitalousopettaja opettaa lukiossa, on asetuksessa säädetty (A 14.12.1998/986), että opintoihin tulee kuulua syventävät opinnot (120 op) yhdessä opetettavassa aineessa. Mikäli aineenopettaja on opiskellut muissa pohjoismaissa kelpoisuuden taide- ja taitoaineisiin, voi

opetushallituksen tunnustuksella saada kelpoisuuden myös Suomessa (A 14.12.1998/986)

Sekä valtioneuvoston asetuksen tuntijako että perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) mahdollistavat kotitalouden opettamisen aineenopetuksena myös vuosiluokilla 1-6, sillä valtioneuvoston asetuksessa (A 1.8.2012/422) kotitalous luetaan ensi kertaa virallisesti taide- ja taitoaineiden kokonaisuuteen koko yhdeksänvuotisen perusopetuksen ajan. Asetus myös lisäsi kaikille yhteisten taide- ja taitoaineiden opetusta neljällä vuosiviikkotunnilla.

Sekä luokanopettaja että aineenopettaja voivat saavuttaa kaksoiskelpoisuuden. Luokanopettaja voi olla kelpoinen opettamaan aineenopetusta vuosiluokilla 7-9, kun hänellä on aineenopettajan kelpoisuus yhteen perusopetuksena kaikille yhteisenä opetettavaan aineeseen. Luokanopettaja saa aineenopettajan kelpoisuuden opiskelemalla 60 opintopisteen laajuiset aineopinnot. Jotta luokanopettaja olisi kelpoinen opettamaan lukiossa, vaaditaan asetuksen mukaan (A 14.12.1998/986) 120 opintopisteen aineopinnot esimerkiksi täydennyskoulutuksena tai sivuaineena. Kotitalousopettaja voi olla kaksoiskelpoinen aineenopettaja ja luokanopettaja opiskelemalla sivuaineena luokanopettajan monialaiset aihekokonaisuudet ja opinnot. (Opettajien kelpoisuusvaatimukset, 2017.) Kaksoiskelpoisuus vaikuttaa luokanopettajan palkkaan nostavasti, (Taulukko 1) vaikka henkilö opettaisikin vain vuosiluokkia 1-6 (Opettajien kelpoisuusvaatimukset, 2017).

Taulukko 1. Palkkataulukko. (Uuden opettajan opas, 2010.)

Opettaja	Peruspalkka I kalleusluokassa 1.2.2010 kunta/kuntayhtymä		
	Ei tutkintoa, ei kelpoisuutta	Ylempi korkeakoulu- tutkinto ja kelpoisuus	Erotus
Peruskoulun esiluokanopettaja	1 781,17 €	2 116,26 €	335,09 €
Peruskoulun luokanopettaja – kaksoiskelpoinen luokanopettaja	1 836,69 €	2 439,35 € 2 574,73 €	602,66 € 738,04 €
Peruskoulun erityisopetuksen opettaja	2 043,40 €	2 652,81 €	609,41 €
Peruskoulun lehtori	1 947,68 €	2 634,51 €	686,83 €
Peruskoulun oppilaanohjauksen lehtori	Epäpätevyys- alennus ≤30 %	2 767,66 €	≤830,30 €
Lukion lehtori	1 934,33 €	2 712,23 €	777,90 €
Aikuislukion lehtori	1 935,30 €	2 712,23 €	776,93 €
Muiden oppilaitosten opettajat	Epäpätevyysalennus 6 %–25 %		

Taulukosta on nähtävissä, että sama koskee aineenopettajia, joilla on kaksoiskelpoisuus, mikäli he antavat opetusta alakoulussa luokanopettajina. Opettaja on kelpoinen vasta, kun tutkinto on suoritettu kokonaisuudessaan. Kun aineenopettaja toimii kotitalousopettajana sekä vuosiluokilla 7-9 että vuosiluokilla 1-6, palkkaus menee hänen normaalin aineenopettajan palkkauksen mukaan eli peruskoulun lehtorin palkkauksena. Aineenopettajalla, joka on saavuttanut kaksoiskelpoisuuden, se ei automaattisesti nosta aineenopettajan palkkaa, vaan työtehtävä määrittelee palkkauksen. (OAJ, 2010.) Kelpoisen opettajan palkka on kuviosta päätellen huomattavasti korkeampi, kuin opettajan jolla ei ole kelpoisuutta. Vaikka palkkataulukko on vuodelta 2010, on periaate edelleen sama ja luvut suuntaa antavia. Taulukko kuvastaa hyvin kelpoisuudesta johtuvia palkkaeroja. Vuoden 2017 palkkataulukko tarkkoine summineen ei ole julkinen ja on saatavissa enää vain OAJ:n (opetusalan ammattijärjestö) jäsenille.

Huoli täydennyskoulutuksen tarpeellisuudesta sekä aineen- että luokanopettajille on aiheellinen. Luokkaopetuksen maailma on erilainen mihin aineenopettaja on tottunut, työssä tulee huomioida eri tavalla oppilaiden kasvu ja kehitys ja niiden eri vaiheet. Luokanopettajan kulttuuri on erilainen kuin mihin aineenopettajat ovat tottuneet. Luokanopettajat taas tarvitsevat tukea ainedidaktiseen ja pedagogiseen kotitalousopetukseen ja ymmärrystä aineen kokonaistavoitteista. Säädökset mahdollistavat, että luokanopettaja on pätevä opettamaan kaikkia alakoulun oppiaineita, mutta paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään, antaako opetusta luokan- vai aineenopettaja. Tarve kotitaloustaidoille on suuri, sillä paino taitojen oppimisessa on siirtynyt kotitalouksilta kouluille ja jatkumon saavuttaminen vaatii työtä ja opettajien aktiivisuutta. Kokonaisuutta tulee tarkastella oppilaan näkökulmasta, eikä siitä kenellä opettajalla on eniten opetustunteja. (Kuvaja, 2015.)

4 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on olla deskriptiivinen (Heikkilä 2014, s.13) eli kuvailla ja kartoittaa valinnaisen kotitalouden nykytilaa Suomen perusopetuksessa vuosiluokilla 1-6. Tämän tutkielman tehtävänä on kerätä valtakunnallinen tieto tapahtuvasta opetuksesta yhteen ja esittää saadun aineiston pohjalta kotitalouden opetuksen tarkka nykytilanne. Tutkielma on yhteiskunnallisesti merkittävä, sillä kansallisella tasolla se palvelee kotitalousopettajien koulutusta, opettajien täydennyskoulutusta sekä opetussuunnitelman toteutumisen arviointia ja kehittämistä.

Tutkielman tavoitteena on selvittää, miten tuntijaon muutokset ja resurssit on otettu huomioon ja kuinka ne jakaantuvat vuosiluokkien 1-6 kotitalouden opetuksen suhteen. Tutkielmassa etsitään lisäksi vastausta siihen, miten opetus on järjestetty: miten monessa oppilaitoksessa kotitalousopetus järjestetään kotitalouden omana oppiaineena, soveltavana valinnaisena toisen oppiaineen kanssa, integroituna toisiin oppiaineisiin tai mitä syitä oppilaitokset kertovat, mikäli he ovat jättäneet kotitalouden opetuksen kokonaan pois vuosiluokilta 1-6. Lisäksi tarkastellaan, kuka toimii kotitalouden opettajana ja missä oppimisympäristöissä opetus tapahtuu.

Tutkimuskysymykseksi muodostui tämän pohjalta neljä kysymystä:

1. Miten kotitalousopetus on järjestetty oppilaitoksissa?
2. Millaisia esteitä kotitalouden opettamiselle koetaan olevan vuosiluokilla 1-6?
3. Millaisella kelpoisuusvaatimuksella toimitaan kotitalouden opettajana?
4. Millaisissa oppimisympäristöissä opetus toteutuu?

Tutkimusstrategiana on Survey-tutkimus (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, s.134), jossa aineiston keruu toteutettiin kyselylomakkeella. Vastaukset koostuivat strukturoiduista ja avoimista kysymyksistä. Kyselylomake tuotti aineistoa, jota voitiin analysoida sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti. Oppilaitosten taustatiedot mahdollistivat aineiston kvantitatiivisen analysoinnin maantieteellisesti ja oppilaitoksen oppilasmäärän mukaan. Kvalitatiivista aineistoa kerätään tässä tutkimuksessa tarkoituksella enemmän kuin mitä tämä tutkimus vaatisi, jotta aineistoa voisivat käyttää muutkin kotitalousopettajaopiskelijat tulevaisuudessa ja he voisivat kehittää heille valmiiksi kerätyn aineiston pohjalta kotitalousopetusta alakoulun kontekstissa. Tähän oli kaksi syytä; tutkimuksen aihe on erittäin ajankohtainen sekä määrällisesti useat kyselylomakkeet rasittavat oppilaitoksia, joten niitä ei voida kovin useasti kerätä, sillä tällöin vastausten kato nousee suureksi.

5 Kyselytutkimus

Tässä tutkielmassa tutkimusmenetelmä on pääosin kvantitatiivinen eli määrällinen, mutta aineiston keruussa ja aineiston analyysissä hyödynnetään myös kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää, jotta saataisiin mahdollisimman kattava näkemys kotitalousopetuksen nykytilanteesta alakoulun kontekstissa. Nämä kaksi tutkimusmenetelmää eivät ole toisiaan poissulkevaa eikä niiden vastakkainasettelu ole järkevää, vaan niitä voidaan käyttää hyvin toisiaan tukevinä menetelminä. Tällöin käytettävän menetelmän valinta voi ohjata myös aineistonkeruuta. (Hirsjärvi ym., 2009, s. 136–137; Metsämuuronen, 2011, s. 265; Heikkilä, 2014, s. 13.)

5.1 Kyselyn kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen lähestymistapa

Kvantitatiivista tutkimusmenetelmää eli määrällistä tutkimusta voidaan nimittää myös tilastolliseksi tutkimukseksi. Se vastaa kysymyksiin usein lukumäärillä ja prosenttiosuuksilla eli aineistoa kuvataan useimmiten numeeristen suureiden, taulukoiden ja kuvioiden avulla. Aineisto keruussa voidaan käyttää strukturoituja lomakkeita ja kyselyitä, strukturoituja haastatteluita, kokeellista tutkimusta ja systemaattista havainnointia. Kvantitatiivinen tutkimus vaatii laajaa otosta ja se pyrkii vastaamaan kysymyksiin mikä, missä, paljonko ja kuinka usein. Menetelmänä se pystyy yleensä kartoittamaan olemassa olevan tilanteen, mutta ei pysty riittävässä määrin vastaamaan asioiden syihin. Aineiston tulokset ovat usein yleistettävissä koskemaan suurempaa joukkoa tilastollisen päättelyn avulla. (Heikkilä, 2014, s. 13–15.)

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus pyrkii vastaamaan asioiden syihin ja selittämään käyttäytymistä. Tavoitteena ei ole laaja vastaajajoukko ja yleistämisen mahdollisuus, vaan mahdollisimman tarkka kuvaus ja parempi ymmärrys ongelmasta. Kvalitatiivinen tutkimuksen aineisto on usein tekstimuotoista ja aineiston keruumenetelmänä toimivat usein haastattelut, havainnointi tai esimerkiksi valmiit aineistot ja avoimet kyselyt. Tarkkaa rajausta kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen aineiston keruun tavoissa ei voi tehdä. Kvalitatiivinen pyrkii vastaamaan kysymyksiin miksi, miten ja millainen. (Heikkilä, 2014, s. 13,15.)

Tässä tutkimuksessa käytetään siis hyödyksi molempia tutkimusmenetelmiä. Koska aikaisempaa tilastotietoa ei vuosiluokkien 1-6 kotitalousopetuksesta ole olemassa, on aineisto kerättävä itse ja rakennettava sille sopiva mittari. Tätä varten tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi suunniteltiin kvantitatiiviselle tutkimukselle tyypillinen sähköinen kysely. Heikkilän mukaan (2014, s.17) suunnitelmallisesta kyselytutkimuksesta voidaan käyttää nimitystä Survey-tutkimus, jossa olennaista on aineistonkeruu kyselylomakkeella. Aineistonkeruun menetelmänä se on edullinen, tehokas ja saavuttaa suuren vastaajajoukon. Heikkilän mukaan (2014, s.17) internetin kautta tehtävät kyselylomakkeet ovat yleistyneet nopeasti. Tämä tulee ottaa huomioon tässäkin tutkimuksessa, sillä koululaitoksille teetettäviä tutkimuksia on varmasti paljon ja tutkimuksen luotettavuuden takia vastausprosentin tulee olla tarpeeksi korkea. Heikkilä muistuttaa (2014, s.17), että kyselyn onnistumisessa olennaista on sen tekninen toteutus, kohdentaminen oikealle kohderyhmälle ja varmistaminen, etteivät vastaajat ole vastanneet useaan kertaan. Tässä tutkimuksessa kvalitatiivinen ote näkyy kyselylomakkeen avointen kysymysten analysoinnissa ja tulkitsemisessä, sillä suljetuilla, strukturoiduilla kysymyksillä ei päästä tässä tutkimuksessa muuten käsiksi syihin, jotka piilevät tilaston taustalla ja ovat tässä tutkimuksessa selittäviä tekijöitä kotitalousopetuksen nykytilanteelle. (Hirsjärvi ym., 2009, s.201.)

5.2 Suunnittelu

Tutkimukseen päätettiin pyytää yhteistyöhön ja konsultointiapuun Opetushallitus, jotta saisimme ajankohtaista tietoa ja näkemystä oppilaitosten tämän hetkisestä tilanteesta ja opetussuunnitelman muutoksista, valtioneuvoston tuntijaon käytännön järjestelyistä oppilaitoksissa sekä terminologian täsmennyksestä. Samalla käyttöön saatiin Opetushallituksen järjestelmä, jota kautta kyselyn lähettäminen onnistuisi suoraan oppilaitoksiin halutuille kohderyhmille. Vastaavaa tietoa opetuksen järjestäjistä kootusti ei ole julkisesti saatavilla. Uskoimme myös opetushallituksen tuovan tutkimukselle uskottavuutta ja auttavan huomioimaan olennaiset kysymykset opetuksen järjestämisestä vuosiluokille 1-6. Kyselyn ja saatteen toteutus ja suunnittelu sekä kyselyn lähetyksen ajankohdan suunnittelu toteutet-

tiin itsenäisesti ilman Opetushallitusta. Opetushallitus lähti tutkimukseen mielellään mukaan ja he antoivat vapaat kädet tutkimuksen toteutukselle. Tämä teki työskentelystä Opetushallituksen kanssa sujuvaa ja mukavan itsenäistä. Helsingin yliopisto ja Opetushallitus olivat yhtä mieltä siitä, että aihe on ajankohtainen ja tärkeä tutkittavaksi, sillä kysymys on aivan uudesta oppimäärästä kotitalouden osalta ja tieto on kehittämisen, opetussuunnitelman toimeenpanon ohjauksen sekä opettajien koulutuksen kannalta erityisen merkittävää.

Tutkimuksen aineisto päätettiin kerätä sähköisellä kyselylomakkeella mahdollisimman suuren vastaajajoukon saavuttamiseksi. Tätä voidaan pitää kyselyn etuna (Hirsjärvi ym., 2009, s.195). Kyselylomake (liite 1) tehtiin Helsingin yliopiston e-lomake alustalle, sillä se mahdollisti kattavan kysymyspatteriston, johon oli mahdollisuus rakentaa kysymysten välille riippuvuuksia. Kysymykset olivat joko suljettuja monivalintakysymyksiä tai avoimia kysymyksiä. Avoimien kysymyksien oli tarkoitus tuottaa vastauksia, joita ei etukäteen olisi osattu ajatella (Hirsjärvi ym., 2009, s.199). Avoimille kysymyksille on tyypillistä, että niiden analysointi on työläämpää kuin numeraalisten vastausten ja ne saattavat houkutella vastaamatta jättämiseen (Heikkilä 2014, s.47). Siksi ne oli sijoitettu aina jokaisen vaihtoehdoisen vastauspolun loppuun, eikä niihin vastaaminen ollut pakollista, jotta lomakkeessa voisi edetä. Kaikki kysymykset jotka vain pystyttiin, muotoiltiin suoraan monivalinnaksi lyhyen vastausajan ja lomakkeen käyttömukavuuden ja nopeamman aineiston analysoinnin takaamiseksi. Tämä edellyttää tutkijalta hyvää perehtymistä aihealueeseen, jotta vastaukselle löytyy oikea vaihtoehto. Näillä suunnitteluilla kyselylomake saatiin pidettyä tiiviinä ja tarpeeksi lyhyenä, jottei vastaaminen jäisi kiinni liian aikaa vievästä kyselystä ja sen kuormittavuudesta. (Valli, 2010, s.105, 125.) Aikaa kyselyn vastaamiseen arvioitiin menevän n. 5 minuuttia. Koska tällaista tutkimusta ei ole aikaisemmin toteutettu, kyselylomakkeen rakentamisessa ei voitu hyödyntää valmiita pohjia.

Kysymyslomakkeen kysymykset koottiin tutkielman teoreettisen viitekehyksen pohjalta nousseista mielenkiintoisista ristiriidoista ja uuden perusopetuksen opetussuunnitelman (POPS, 2014) sekä valtioneuvoston asetuksen (A 1.8.2012/422) aikaansaamista tuntijaon ja oppiainerajojen muutoksista. Näitä oli-

vat esimerkiksi opettavan opettajan kelpoisuus, erilaiset oppimisympäristöt ja oppiaineiden tuntijako resurssit. Kyselylomakkeen kysymykset muotoiltiin selkeäksi niin, että kyllä ja ei vastauksia ei voinut syntyä ja muotoilussa kiinnitettiin paljon huomiota oikeaan terminologiaan, sillä aihepiiri ja termit ovat myös oppilaitoksille melko uusia. Kyselylomakkeessa kysyttiin ensin taustatietoja kaikilta vastaajilta ja tämän jälkeen kyselylomake ohjasi vastaajaa tarkempisiin kysymyksiin sen mukaan, mitä valintoja hän teki. (Hirsjärvi ym. 2009, s.202–203.) Taustatiedot toimivat kyselyssä selittävinä muuttujina, eli tutkittavaa ominaisuutta tarkastellaan niiden suhteen (Valli, 2010, s.104).

Kaikille oppilaitoksille esitettiin yksi yhteinen kysymys koskien kotitalouden toteutusta. Vastauksen perusteella vaihtoehtoisia vastauspolkuja muodostui neljä. Kun oppilaitoksessa oli kotitaloutta omana oppiaineena, lomake johdatteli kysymään opetuksen toteutuksesta, opettajan kelpoisuudesta ja oppimisympäristöistä. Mikäli oppilaitoksessa oli toteutettu kotitalousopetusta integroidusti toiseen oppiaineeseen, kyseltiin tästä lisätietoja. Mikäli oppilaitoksessa ei ollut kotitalousopetusta vuosiluokille 1-6, lomake kysyi tulevaisuuden suunnitelmista ja syistä mitä esteitä oppilaitoksissa oli opetukselle koettu. Kyselylomake rakennettiin niin, että eri vastauspolut ja kysymykset eivät olleet näkyvillä, ellei niitä vastaaja erikseen valinnut. Kysymykset olivat siis riippuvaisia vastausvalinnoista.

Kyselylomakkeen laatimiseen käytettiin paljon aikaa, sillä huonosti asetellut kysymykset, puutteellinen, epälooginen tai heikosti houkutteleva lomake saattaa aiheuttaa vastaamatta jättämisen. (Heikkilä, 2014, s. 46–47.) Kyselylomake edusti Helsingin yliopistoa ja Opetushallitusta, joten sen tuli olla heidän edustamien arvojensa mukainen. Lomakkeen asetuksista poistettiin salasana vaatimus, jotta lomake aukeaa suoraan lähetettävän linkin kautta ja vastaaminen olisi helppoa.

Kyselylomaketta testattiin neljästi kotitalousopettajaopiskelijoiden ja yhden perusopetuksen rehtorin avulla, sillä esitestaus tai pilottiryhmän käyttäminen on tärkeä osa onnistuneen ja luotettavan kyselyn laatimisessa. (Metsämuuronen, 2011, s.68; Vastamäki, 2010, s.139.) Ensiksi pieni ryhmä opiskelijoita testasi ensimmäistä yksinkertaista versiota e-lomakkeesta ja antoi kysymyksien sisällöistä kirjallista palautetta. Arvokkaan palautteen pohjalta e-lomakkeeseen muokattiin

kysymykset vastaamaan paremmin tutkimustehtävää ja rakennettiin ensimmäiset riippuvuudet, jotta erilaiset kysymyspolut eivät näkyisi kaikille e-lomakkeen vastaajille. Toisella kerralla e-lomake annettiin samalle opiskelijajoukolle testattavaksi ja he saivat antaa lomakkeesta suullista palautetta. Tämä jälkeen kolmas testi tapahtui yhden perusopetuksen rehtorin toimesta, joka antoi kyselystä kirjallista palautetta. Neljännellä testikierroksella jälleen samat opiskelijat kommentoivat kaikkia mahdollisia virheitä aina kirjoitusvirheistä lomakkeen sisällölliseen parantamiseen. Korjauksien jälkeen e-lomakkeeseen rakennettiin rinnakkaislomake ruotsin kielelle, jotta saataisiin parempi saavutettavuus tutkimuksessa ruotsinkielisissä oppilaitoksissa. Käännöstyössä käytettiin apuna Opetushallituksen omaa Suomi-ruotsi-sanastoa (Finsk-svensk utbildningsordlista, 2005), ja perusopetuksen opetussuunnitelmaa (POPS, 2014), jotta sanasto ja termit vastaisivat mahdollisimman tarkkaan suomenkielisen lomakkeen kysymyksiä.

Kyselyn yhteyteen rakennettiin lisäksi saate sekä suomeksi että ruotsiksi (liite 2). Saateen merkitys oli selventää kyselyn tarkoitusta, houkutella vastaajia vastaamaan kyselyyn ja selventää kyselyn yhteiskunnallista merkitystä ja opetushallituksen ja Helsingin yliopiston yhteistyön luonnetta. Saatteessa luvattiin myös julkaista tuloksia keväällä 2018 pro gradu -tutkielman muodossa. (Hirsjärvi ym. 2009, s.204; Heikkilä, 2014, s.59.) Opetushallituksen tehtävänä on myös kouluttaa ja opettaa oppilaitoksia, joten kysely nähtiin tilaisuutena selventää lainsäädäntöä ja herätellä oppilaitoksia ajattelemaan oma kotitalousopetuksen tilaa, sillä muutokset ovat varsin uusia oppilaitoksille ja lisäksi samassa asetuksessa ja uudessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa eri vuosiluokille tuli paljon muitakin uudistuksia. Lopulta valmis e-lomake ja saatekirje lähetettiin vielä kertaalleen opetushallitukseen tarkastettavaksi ja kommentoitavaksi. Tämän jälkeen e-lomake ja saate korjattiin lopulliseen muotoonsa suomeksi ja ruotsiksi.

E-lomake mahdollisti sen, että ruotsinkielisen rinnakkaislomakkeen tulokset raportoivat samalle sähköiselle alustalle. Tämä helpottaisi tutkimuksen analysointivaihetta, kun kaikki kerättävä aineisto olisi valmiiksi yhdistetty kielestä riippumatta.

5.3 Aineistonkeruu

Kysely toteutettiin poikittaistutkimuksena, jonka tavoitteena oli saada vastaajiksi kaikki Suomen perusopetuksen oppilaitokset yhdessä ajankohdassa, jotka opettavat vuosiluokkia 1-6 (Vastamäki, 2010, s.128). Tilastokeskuksen määritelmän mukaan oppilaitoksella tarkoitetaan sellaista yksikköä, jolla on oma hallinto, rekisteröity oppilaat ja joka on johdettu rehtorin toimesta ja noudattaa valtakunnallista opetussuunnitelmaa. Oppilaitos ei tarkoita koulurakennusta tai toimipaikkaa. Peruskoululla taas tarkoitetaan oppilaitosta, jossa annetaan yleissivistävää perusopetusta. (Käsitteet, 2018.) Tässä tutkimuksessa ei huomioida Ahvenanmaan maakunnan perusopetuksen vuosiluokkia, sillä Ahvenanmaalla on toiminnassa oma maakuntaliitto, joka päättää koulutuksen järjestämisestä ja toteutuksesta. Koska tämän tutkielman lähtökohtana on viimeisin, vuonna 2016 voimaan astunut perusopetuksen opetussuunnitelma, ei Ahvenanmaan oppilaitosten tutkimus ollut tässä tutkielmassa perusteltua.

Koska tämä tutkielma on kuvaileva eli deskriptiivinen, vaatii se mahdollisimman laajan aineiston, jotta tulokset olisivat luotettavia ja tarkkoja ja yleistettävissä. (Heikkilä, 2014, s.14). Heikkilä suosittelee (2014, s.31) otantatutkimuksen tekemistä, mikäli perusjoukko on hyvin suuri. Tässä tutkimuksessa on kuitenkin perusteltua tutkia koko perusjoukkoa, sillä aikaisempaa tietoa ei ole oppilaitoksista, jotka toteuttavat kotitalousopetusta vuosiluokilla 1-6, joten järkevä satunnaisuus tai rajaaminen ei ole mahdollista. Tämä tutkimus on kokonaistutkimus, jossa pienemmän otannan ottaminen perusjoukosta ei siten ole mielekäästä. (Metsämuuronen, 2011, s. 61.) Heikkilä (2014, s. 31) on samaa mieltä, kokonaistutkimus voi olla perusteltua, mikäli mitattavassa ominaisuudessa on suurta vaihtelua. Tämän tutkimuksen perusjoukko on vuoden 2018 tilastokeskuksen koulutustilaston mukaan määritelty; Manner-Suomen 1575 peruskoulua vuosiluokilla 1-6 ja 429 yhtenäiskoulua vuosiluokilla 1-9 eli yhteensä 2004 oppilaitosta. Ruotsinkielisiä tästä joukosta on tilastokeskuksen mukaan 202 oppilaitosta. (Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset, 2018.)

Kyselyn lähettäminen tapahtui Opetushallituksen järjestelmän kautta, jotta kyselyn kato jäisi mahdollisimman pieneksi ja oppilaitokset tuntisivat vastaamisella

olevan yhteiskunnallista merkitystä. Opetushallituksen avulla oli mahdollisuus osittain rajata kyselyn vastaanottajat, vuosiluokat sekä oppilaitosten opetuskieli vastaamaan haluttua perusjoukkoa. Kyselyn vastaajiksi valittiin oppilaitosten rehtorit, sillä heillä tulee olla näkemys oman koulunsa tuntijaosta ja koulun opettajien kelpoisuudesta. Lisäksi heillä on tietoa oman kouluyhteisönsä kehityssuunnitelmista. Oppilaitosten opettajat eivät olisi pystyneet antamaan samaa tietoa vastaajina tälle tutkimukselle.

Kyselylomakkeen haasteena oli mahdollinen suuri kato. Siksi kysely päätettiin lähettää kolmeen kertaan. Opetushallituksen järjestelmästä ei pystynyt lähettämään kyselyä ainoastaan niille oppilaitoksille, jotka eivät olleet vielä vastanneet, vaan muistutus lähti aina uudelleen koko perusjoukolle. Tämä saattoi muodostua ongelmaksi ja siksi kyselyn muistutukseen lisättiin oma erillinen saate, alkuperäisen saatteen lisäksi (liite 2). Lyhyt saate sisälsi muistutuksen vastaamisesta, vastausajan päättymisajankohdasta ja kiitokset jo vastanneille. Lisäksi kolmannessa lyhyessä saatteessa kerrottiin jo vastanneiden lukumäärästä ja korostettiin tutkimuksen merkitystä. Ensimmäisen kerran kysely lähetettiin kaikille perusopetuksen vuosiluokkien 1-6 rehtoreille marraskuussa 2017 (30.11.2017). Tämän jälkeen kysely lähetettiin kerran ennen alakoulujen joululomaa (12.12.2017) ja kolmannen kerran tammikuussa, pian joululoman jälkeen (10.1.2018). Kysely sulkeutui lopullisesti perjantaina 12. tammikuuta 2018.

Kyselyn sulkeutuessa vastauksia oli saatu yhteensä 1145 oppilaitoksesta. Ennen analysointia kerätty aineisto siirrettiin Excel-tiedostoon aineiston siistimistä varten. Ensiksi vastauksista poistettiin oppilaitokset, jotka olivat vastanneet opettavien vuosiluokkien kohdalle ainoastaan 7-9, eivätkä näin ollen kuuluneet tutkimukseen. Jostain syystä kyselylomake oli lähtenyt myös näille oppilaitoksille Opetushallituksen järjestelmän kautta. Osa vastaajista oli halunnut tarkentaa omia vastauksiaan erikseen suoraan sähköpostiin, joten nämä vastaukset lisättiin aineistoon manuaalisesti. Lisäksi muutaman oppilaitoksen väärinymmärrys kyselystä lisättiin aineistoon manuaalisesti. Näitä olivat tilanteet, jossa oppilaitokset kertoivat sähköpostiviestissä esimerkiksi, miten kotitalousopetus on järjestetty kyseisessä oppilaitoksessa, mutta kehotuksesta huolimatta he eivät olleet vas-

tanneet kyselyyn linkin kautta. Tällöin oppilaitosten internetsivujen kautta selvitettiin oppilaitosten oppilasmäärä ja muut vaadittavat puuttuvat taustatiedot. Yhteensä tällä tavalla syötettyjä vastauksia oli neljä kappaletta kaikista vastauksista.

Tämän jälkeen aineistosta tuli varmistaa, etteivät oppilaitokset olleet vastanneet vahingossa kahteen kertaan ja näin vääristäneet tulosta. Aineisto tarkastettiin jokaista vastausta myöten manuaalisesti järjestämällä aineiston oppilaitosten nimet aakkosjärjestykseen. Tämä vaihe vaati tarkkuutta, sillä Suomessa on monta samannimistä oppilaitosta eri paikkakunnilla. Kahdesti tai enemmän samasta oppilaitoksesta vastanneita löytyi huomattavan paljon, yhteensä 76 oppilaitosta. Tämä johtui pääosin kolmesta syystä:

- 1) Identtisiä vastauksia oli tallentunut kellon ajan perusteella useita peräkkäin, jopa viisi kappaletta samasta oppilaitoksesta. Tämä saattaa johtua ohjelmiston virheestä. Ylimääräiset vastaukset poistettiin manuaalisesti.
- 2) Osa vastaajista oli vastannut eri tavalla samasta oppilaitoksesta. Tämä kertoo siitä, että todennäköisesti vastaajina on ollut kaksi eri henkilöä, joille kysely on delegoitu rehtorin toimesta. Nämäkin vastaukset yhdistettiin manuaalisesti yhdeksi vastaukseksi.
- 3) Vastausajan mukaan suurin osa useammin vastanneista oli vastannut uudelleen lähetetyn muistutusviestin jälkeen. Eniten tämä toistui vastauksissa, jotka oli jätetty ennen vuodenvaihdetta ja joululomaa ja samat oppilaitokset olivat vastanneet kyselyyn uudelleen alkuvuodesta. Nämäkin vastaukset yhdistettiin yhdeksi manuaalisesti.

Tämän jälkeen aineistosta tarkastettiin kaikkien yhtenäiskoulujen vastaukset vielä kertaalleen, sillä osa oppilaitoksista oli selvästi vastannut koskien vuosiluokkien 7-9 kotitalousopetusta. Mikäli vastauksissa ei mainittu varmasti, että opetus koskee vuosiluokkia 1-6, vastaukset muutettiin muotoon, koulussamme ei opeteta kotitaloutta. Lopullisia hyväksyttyjä vastauksia kyselyyn saatiin 1040 kappaletta.

Kerätystä aineistosta poistettiin oppilaitosten nimet kokonaan ennen analysointivaiheen alkua, sillä oppilaitosten muuhun tarkempaan tunnistukseen ei ollut tarvetta. Näin varmistettiin Heikkilänkin mainitsema (2014, s. 29) tietosuoja, sillä tutkimukseen osallistuneille oli annettu lupaus tutkimuksen luottamuksellisuudesta ja ettei tutkimuksesta ole tunnistettavissa yksittäisiä oppilaitoksia.

5.4 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti. Kvantitatiivisesti aineistoa analysoitiin käyttämällä tilastollisen laskemisen apuvälinettä, SPSS-ohjelma for Windows version 23:sta, johon pystyi lähettämään siistityn aineiston suoraan Excel-tilasto tiedostosta. Ohjelma mahdollistaa aineiston suoran esittämisen taulukoina ja kuviolina, mutta nämä muokattiin Excel-tilasto-ohjelmalla, koska se oli paremmin yhteen sovitettavissa Word-ohjelman kanssa. Osaa kyselyn avoimista vastauksia analysoitiin kvalitatiivisesti käyttäen sisällönanalyysia menetelmänä, johon liitettiin määrällisiä elementtejä kvantifioinnilla. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s.93; Eskola & Suoranta, 1998, s.164.)

Tuomen ym. (2002) mukaan sisällönanalyysia voidaan pitää joko yksittäisenä metodina tai väljänä teoreettisena kehyksenä, joka on liitettävissä analyysikokonaisuuksiin. Eskolan (2001, teoksessa Tuomi ym., 2009, s.97) mukaan sisällönanalyysi voi olla joko aineistolähtöinen, teorialähtöinen tai teoriaohjaava analyysi. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s.97). Tässä tutkielmassa käytetään aineistolähtöistä analyysia, jossa pyrkimyksenä on luoda aineistosta teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt eivät ole etukäteen sovittuja, vaan tutkija valitsee ne aineistosta tutkimuksen tarkoitusta ja tehtävän asettelua silmällä pitäen. Tutkijalla ei tulisi olla ennakkokäsityksiä aineistosta, eivätkä ne saisi vaikuttaa analyysin lopputulokseen. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s.98.) Tämä on ongelmallista, sillä tutkijaa ohjaa ennalta määritellyt tutkimuskysymykset, tutkimuksen tekijä ei pysty kadottamaan aikaisempaa tietämystään ja teoriapitoisia havaintojaan tutkimusaiheesta (Salo, 2015, s.172).

Sisällönanalyysia käytetään kirjoitettujen, visuaalisten ja suullisten aineistojen käsitteelyyn. Keskeinen idea on tiivistää ja luokitella suuria määriä tekstiä. Menetelmänä se on saanut kritiikkiä, että liian usein sitä käytetään yksinkertaistettuna, sen enempää ajattelematta, koodaamisena ja luokitteluna. Mutta itsessään se ei menetelmänä johda suoraan tuloksiin. (Salo, 2015, s.166,170–171.) Miles ja Huberman esittävät (1984, teoksessa Tuomi & Sarajärvi, 2002, s.110) aineistolähtöisen sisällönanalyysin prosessiksi, joka voidaan jakaa käytännössä kolmeen osaan; redusointiin eli pelkistämiseen, klusterointiin eli ryhmittelyyn ja abstrahointiin eli teoreettisten käsitteiden luomiseen. Tässä tutkielmassa kyselylomakkeen avoimet vastaukset käydään näin läpi. Ensiksi vastaukset kerättiin Word-tiedoston taulukkoon omiin sarakkeisiinsa. Tämän jälkeen vastaukset pelkistettiin taulukon vierekkäiseen sarakkeeseen eli informaatio pilkottiin osiin ja tutkimuskysymyksien avulla etsittiin niitä kuvaavia ilmaisuja. Nämä ilmaisut ja alaluokat merkittiin eri väreillä. Seuraavaksi aineisto klusteroitiin eli ryhmiteltiin. Koodatut pelkistykset käytiin läpi yksi kerrallaan ja samaa tarkoittavat asiat yhdistettiin yhteiseksi yläluokaksi, jolle annettiin kuvaava nimi. Ryhmittely on jo osa abstrahointia, mutta rakennetut yläluokat tiivistettiin vielä omaksi pääluokaksi. Tutkijalla on mahdollisuus tästä muodostaa aineistoa kuvaava yhdistävä luokka ja vastaus tutkimustehtävään. Tässä tutkielmassa jatkettiin kategorioiden muodostamisen jälkeen kvantifioimalla aineistoa. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s.110–117.)

Laadulliseen tutkimukseen voidaan soveltaa määrällisiä elementtejä esimerkiksi kvantifioimalla. (Eskola & Suoranta 1998, s. 164.) Tässä tutkielmassa kvantifioinnilla laskettiin, kuinka moni tutkittava ilmaisee saman asian pääluokkiin muodostetussa aineistossa. Kvantifioinnilla saatiin näkemys aineistossa esiintyneistä yhteisistä ongelmista, joita koetaan kotitalousopetuksen järjestämiseen. Eri avointen vastausten kvantifiointeja vertailemalla saatiin esille mielenkiintoisia ristiriitoja esimerkiksi opetusta toteuttavien ja ei-toteuttavien ryhmien välille. Selkeyden vuoksi kvalitatiivisten ja kvantitatiivisten menetelmien rinnakkain käyttö esitellään taulukkona tutkimuskysymyksittäin (taulukko 2).

Taulukko 2. Tutkimuskysymys, niitä tarkastelevat tutkimusmenetelmät ja tulosten esitystapa.

Tutkimuskysymys	Analyysimenetelmä	Tulosten esittäminen
1. Miten kotitalousopetus on järjestetty oppilaitoksissa?	<ul style="list-style-type: none"> Määrällinen kuvaileva analyysi Sisällönanalyysi Kvantifioiminen 	<ul style="list-style-type: none"> Prosenttijakauma Kuvaavat taulukot Kuviot
2. Millaisia esteitä kotitalouden opettamiselle koetaan olevan vuosiluokilla 1-6?	<ul style="list-style-type: none"> Määrällinen kuvaileva analyysi Sisällönanalyysi Kvantifioiminen 	<ul style="list-style-type: none"> Prosenttijakauma Kuvaavat taulukot Kuviot
3. Millaisella kelpoisuusvaatimuksella toimitaan kotitalouden opettajana?	<ul style="list-style-type: none"> Sisällönanalyysi Kvantifioiminen 	<ul style="list-style-type: none"> Prosenttijakauma Kuviot
4. Millaisissa oppimisympäristöissä opetus toteutuu?	<ul style="list-style-type: none"> Määrällinen kuvaileva analyysi Kvantifioiminen 	<ul style="list-style-type: none"> Prosenttijakauma Kuvaava taulukko Kuvio

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastataan määrällisen analyysin ja SPSS-ohjelman avulla, jotta saataisiin kattava kuvaus kotitalousopetuksen toteutuksen jakautumisesta. Tarkastelu aloitettiin koostamalla prosenttiosuudet opetuksen toteutuksen jakaumista ja vertaamalla näitä oppilaitosten maantieteelliseen sijaintiin. Oppilaitokset saivat SPSS-ohjelmassa arvon 1,2,3 tai 4 sen mukaan, miten kotitalousopetus on toteutettu. Tärkeää oli selvittää, missä kotitalouden opetusta toteutetaan ensisijaisesti omana oppiaineena, mutta myös opetuksen pois jättäminen ja muiden toteutuksien osuudet olivat tutkimukselle tärkeitä, koska ne vastaavat samalla kysymykseen, mitä muita muotoja kotitalouden opetuksella on. Ensimmäinen tutkimuskysymys kuvaa lisäksi oppilaitosten kokoa ja opetettuja vuosiluokkia ja opetuskielen vaikutusta. Vastanneiden oppilaitosten vastauspro-

senttia verrattiin maakunnittain kaikkiin vastaamatta jättäneisiin maakuntiin, joloin saatiin esitettyä taulukkona vastausprosentti maakunnittain. Kotitalousopetuksen sisältöjä muissa oppiaineissa tarkasteltiin avoimen kysymyksen kautta kvalitatiivisesti sisällönanalyysiä ja kvantifiointia käyttäen. Oppilaitokset koodattiin kvantifioinnissa numerolla ja O-kirjaimella.

Toinen tutkimuskysymys, opetukseen kohdistuvat esteet, analysoitiin aineistosta kvalitatiivisesti sisällönanalyysiä käyttäen. Kvalitatiivista aineistoa saatiin kysyttäessä kahdesta vastakkaisesta toteutuksesta; toteutuuko kotitalousopetus omana oppiaineena tai kotitaloutta ei opeteta lainkaan oppilaitoksessa. Analysoin kaikki avoimet vastaukset sisällönanalyysia ja Word-tiedostoa käyttäen, jonka jälkeen nämä kvantifioitiin. Tässä tutkielmassa kvantifiointitaulukoilla esitetään sisällönanalyysin kautta muodostuneita ryhmien eroja, jotta vertailu eri vastaajaryhmien kesken olisi selkeää. Kvantifioinneissa oppilaitokset koodattiin numerolla ja H- ja E-kirjaimella.

Kolmannen tutkimuskysymyksen analysoin ensin kvantitatiivisesti SPSS-ohjelmalla. Aineistosta tutkittiin opettajien määrä ja kelpoisuuden eri muodot ala- ja yhtenäiskouluissa. Alakouluja ja yhtenäiskouluja verrattiin tämän jälkeen keskenään. Kelpoisuuden merkitys saatiin esille kyselyn avointen kysymysten kautta laadullisesta aineistoista sisällönanalyysilla, jotka kvantifioitiin ja koodattiin numeroilla ja E-, H- ja K-kirjaimella.

Tutkimuksen neljänteen tutkimuskysymykseen pyrin vastaamaan jälleen kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen analysoinnin kautta. Kysymys käsittelee oppilaitosten monimuotoisia oppimisympäristöjä, joita etsin aineistosta. Näistä koostin prosentuaalisen jakauman, jonka jälkeen kävin kvantifioinnin avulla läpi avoimet kysymykset oppilaitoksien oppimisympäristöihin liittyen.

6 Kotitalousopetus vuosiluokilla 1-6

Tässä kappaleessa käyn läpi analysoidusta aineistosta nousseet tulokset. Ensiksi käsittelen kyselyn taustatiedoista nousevat tilastolliset faktat, jotka havainnollistavat kotitalousopetuksen nykytilaa ja toteutusta maantieteellisesti, oppilaitoksen koon, oppilaitoksen kielen sekä opetettavien vuosiluokkien mukaan. Seuraavissa kappaleissa käyn läpi analyysistä nousseet tulokset tutkimuskysymysten näkökulmasta, jotka on jaettu selkeyden vuoksi omiksi alaotsikoiksi.

6.1 Kyselyyn osallistuneiden oppilaitosten profiili

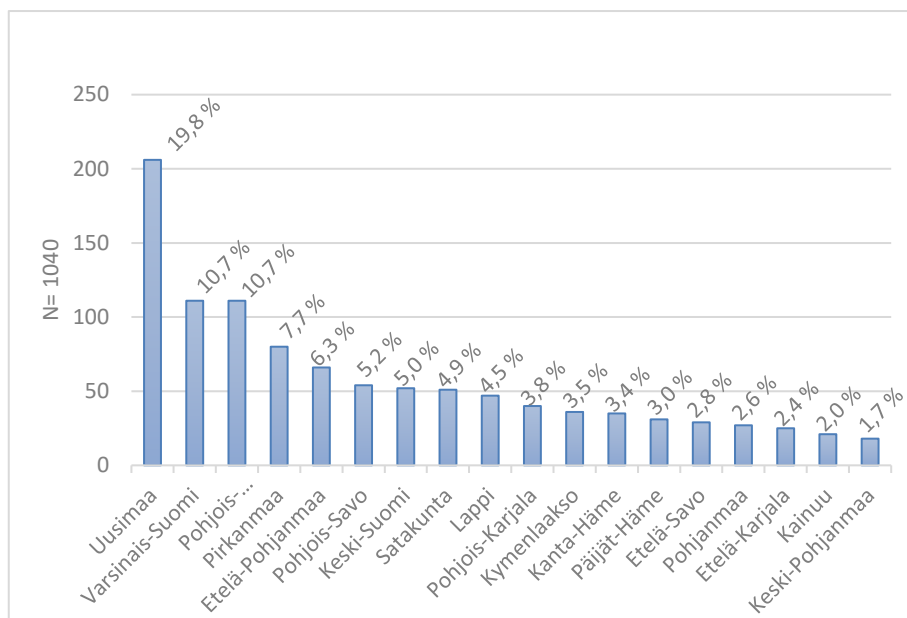
Aineiston siistimisen jälkeen valideja vastauksia jäi 1040 kappaletta (n=2004). Tämän tutkielman vastausprosentti on 51,9% (taulukko 3). Kyselyn vastausprosenttia voidaan pitää korkeana, sillä yli puolet perusjoukosta vastasivat kyselyyn. Taulukon vastausprosentit ovat pyöristetty desimaalin tarkkuuteen luettavuuden helpottamiseksi.

Taulukko 3. Kyselyyn vastanneiden oppilaitosten lukumäärä, perusjoukko ja vastausprosentti.

Oppilaitokset	Vastaukset (perusjoukko)	Vastausprosentti
Kaikki yhteensä	1040 (2004)	51,9%
Suomenkieliset	997 (1802)	55,3%
Ruotsinkieliset	43 (202)	21,3%
Oppilaitokset (1-6)	730 (1575)	46,3%
Yhtenäiskoulut (1-9)	310 (429)	72,3%

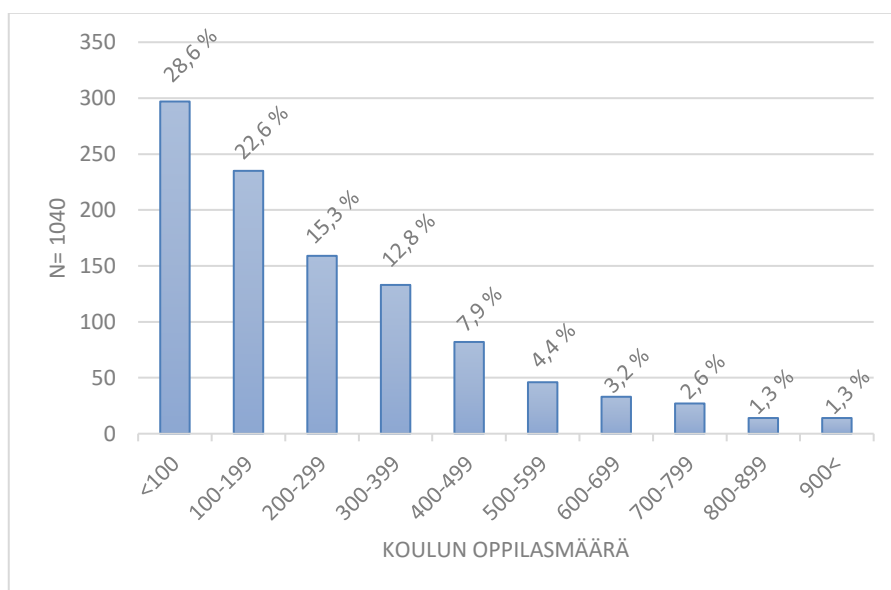
Kaikista vastanneista 310 oppilaitosta oli yhtenäiskouluja, joissa opetetaan vuosiluokkia 1-9 ja 730 oppilaitosta joissa opetusta oli eri variaatioin vuosiluokkien 1-6 välillä. Suomenkielisistä oppilaitoksista kyselyyn vastasi 997 oppilaitosta (N=1802 oppilaitosta), jolloin suomenkielisten oppilaitosten vastausprosentti on korkea, 55,3%. Ruotsinkielisistä oppilaitoksista kyselyyn vastasi 43 oppilaitosta (N= 202 oppilaitosta), jolloin näiden vastausprosentti on vain 21,3%. Yhtenäiskoulut olivat vastaamisessa erittäin aktiivisia ja heiltä saatiin korkea vastausprosentti, 72,3% (N=429 oppilaitosta). Hieman alle puolet, 46,3% kaikista Suomen

oppilaitoksista vuosiluokilla 1-6 vastasivat kyselyyn. (N=1575 oppilaitosta). Kyselyyn vastasi oppilaitoksia kaikista Manner-Suomen maakunnista (kuvio 5). Määrällisesti eniten vastauksia saatiin Uudeltamaalta (19,8%) ja toiseksi eniten Varsinais-Suomesta (10,7%) ja Pohjois-Pohjanmaalta (10,7%). Muun Suomen osalta kyselyyn vastattiin maantieteellisesti melko tasaisesti.

Kuvio 5. Vastausten (n=1040) jakaantuminen maakunnittain.

Kyselyyn vastanneiden oppilaitosten oppilasmäärät vaihtelivat alle sadasta oppilaasta yli 900 oppilaaseen, joten vastauksia saatiin kaiken kokoisista kouluista (Kuvio 6).

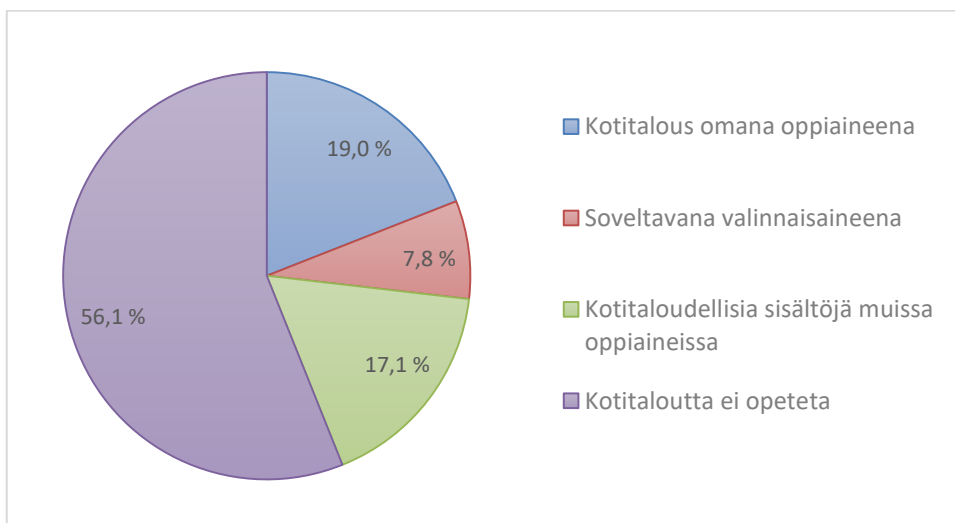
Kuvio 6. Vastausten jakautuminen (n=1040) oppilaitosten oppilasmäärän mukaan.

Eniten vastauksia saatiin pieniltä, alle sadan (28,6%) ja alle kahden sadan oppilaan oppilaitoksilta (22,6%). Pienet oppilaitokset ovat siis tässä tutkimuksessa huomattava enemmistö (51,2%). Tilastokeskuksen mukaan kymmenessä vuodessa alakoulujen lukumäärä on vähentynyt 31% ja yhtenäiskoulujen osuus kasvanut 10%. Oppilaitokset ovat siis entistä suurempia oppilasmäärältään ja pieniä kouluja on lakkautettu. (Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset, 2018.)

6.1.1 Kotitalousopetuksen järjestäminen vuosiluokilla 1-6

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli kuvata kotitalousopetuksen nykytilanne ja opetuksen järjestämistä vuosiluokilla 1-6. Kyselylomake jakoi järjestämisen neljään eri vaihtoehtoon; kotitalous omana oppiaineena (ryhmä 1), kotitalous soveltavana valinnaisaineena toisen oppiaineen kanssa (ryhmä 2), kotitaloudellisia sisältöjä muissa oppiaineissa (ryhmä 3) ja kotitaloutta ei opeteta (ryhmä 4).

Kaikille oppilaitoksille esitettiin yksi yhteinen kysymys koskien kotitalouden opetuksen järjestämistä vuosiluokilla 1-6. Tämän tutkimuksen tulos on, että kotitaloutta järjestetään omana oppiaineena Suomessa kyselyyn vastanneissa oppilaitoksissa vain vähän, alle joka viidennessä (19,0%) perusopetuksen oppilaitoksessa (kuvio 7).

Kuvio 7. Kotitalousopetuksen toteutuksen vaihtoehdot vuosiluokilla 1-6. (n =1040)

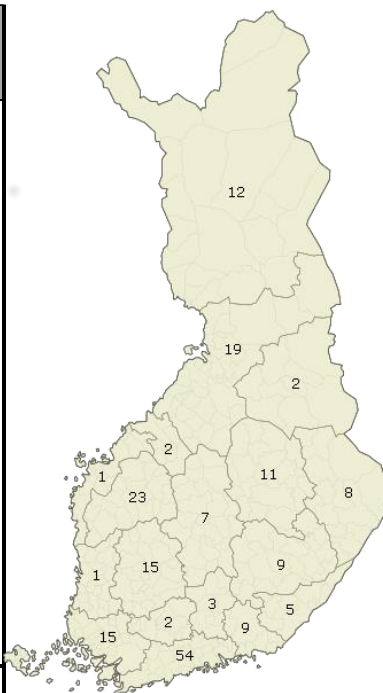
Suurimassa osassa (56,1%) kyselyyn vastanneista oppilaitoksista ei opeta kotitaloutta vuosiluokilla 1-6 lainkaan lukuvuonna 2017–2018. Kotitaloudellisia sisältöjä muissa oppiaineissa on lähes saman verran (17,1%) kuin omana kotitalouden oppiaineena (19,0%). Soveltavana valinnaisena aineena toisen oppiaineen kanssa, opetusta tapahtuu erittäin vähän (7,8 %).

Kotitalousopetus toteutui omana oppiaineena vain 198 oppilaitoksessa (n=1040). Merkittävää on erottaa aineistosta yhtenäiskoulut, sillä useimmiten kotitalous järjestettiin omana oppiaineena yhtenäiskouluissa, 113 kyselyyn vastanneessa oppilaitoksessa (36,5%, n=310) ja harvemmin alakouluissa, 89 kyselyyn vastanneessa oppilaitoksessa (12,9%, n=730). Ruotsinkielisissä oppilaitoksissa ei ollut kotitalousopetusta omana oppiaineena lainkaan (n=43).

Kun verrataan kotitalousopetuksen järjestämistä yhtenäiskouluissa kaikkiin Suomen mahdollisiin yhtenäiskouluihin (vuosiluokat 1-9) ja oppilaitoksia (vuosiluokat 1-6) kaikkiin Suomen vastaaviin oppilaitoksiin, nähdään suurimmat erot oppilaitosten toteutusten kesken. Tämän tutkimuksen tuloksena on, että kaikkiin Suomen yhtenäiskouluihin verrattuna, yhtenäiskouluissa kotitaloutta on järjestetty joka neljännessä oppilaitoksessa vuosiluokille 1-6. (26,3%, N=429). Oppilaitoksia, joissa opetettiin ainoastaan vuosiluokkia 1-6, kotitalouden oman oppiaineen toteutusta oli huomattavasti vähemmän (5,6%, N=1575) kaikista Suomen oppilaitoksista. Tämän tutkielman mukaan vain harva vuosiluokkien 1-6 oppilaitos on hyödyntänyt mahdollisuuden ottaa kotitalousopetus omaksi oppiaineeksi vuosiluokille 1-6.

Parhaiten käsityksen kotitalousopetuksen määrästä vuosiluokilla 1-6 saa tarkastelemalla oppilaitoksia, jotka järjestävät kotitalousopetusta ja vertaamalla näitä kaikkiin kyselyyn vastanneihin oppilaitoksiin sekä kaikkiin mahdollisiin Manner-Suomen oppilaitoksiin (kuvio 8).

Maakunta	Kotitalousopetusta järjestävät oppilaitokset (n)	Kyselyyn vastanneet oppilaitokset (n)	Oppilaitosten määrä (n)
Uusimaa	54	206	440
Etelä-Pohjanmaa	23	66	115
Pohjois-Pohjanmaa	19	111	190
Varsinais-Suomi	15	111	178
Pirkanmaa	15	80	147
Lappi	12	47	91
Pohjois-Savo	11	54	100
Kymenlaakso	9	36	69
Etelä-Savo	9	29	67
Pohjois-Karjala	8	40	62
Keski-Suomi	7	52	99
Etelä-Karjala	5	25	38
Päijät-Häme	3	31	59
Kanta-Häme	2	35	75
Kainuu	2	21	31
Keski-Pohjanmaa	2	18	43
Satakunta	1	51	91
Pohjanmaa	1	27	109
Yhteensä	198	1040	2004

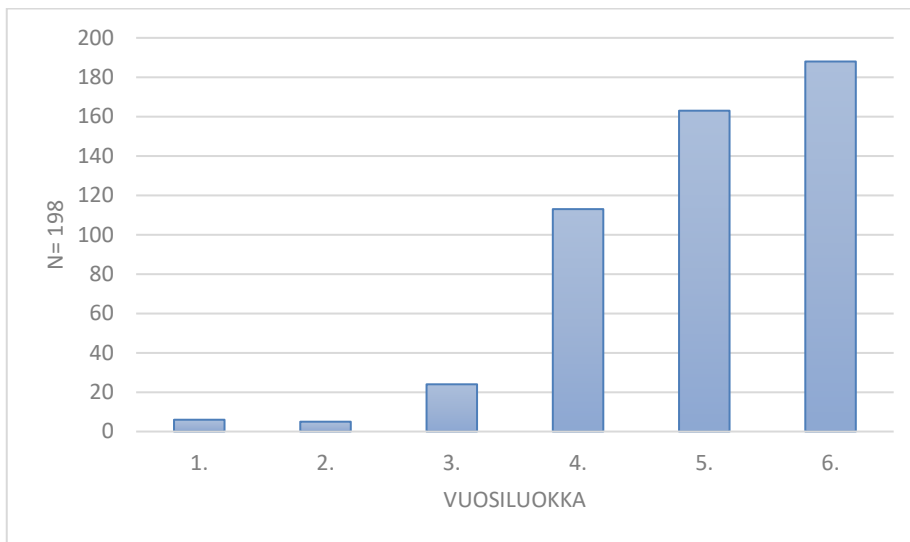
Kuvio 8. Kotitalousopetusta vuosiluokilla 1-6 järjestävien oppilaitosten määrä, kyselyyn vastanneiden oppilaitosten määrä ja kaikkien oppilaitosten määrä Manner-Suomessa.

Tulosten mukaan kotitaloutta omana oppiaineena tarjotaan määrällisesti eniten Uudellamaalla (54 oppilaitosta), jossa oppilaitoksiakin on eniten (Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset, 2018). Uudellamaalla järjestetty opetus on kuitenkin hyvin vähäistä (12,3%) sillä oppilaitoksia on yli kaksi kertaa enemmän kuin missään muussa maakunnassa. Prosentuaalisesti tarkastelu ei ole järkevää, sillä esimerkiksi Etelä-Karjala näyttää prosenteissa korkealta luvulta, vaikka kotitalousopetusta järjestäviä oppilaitoksia on vain viisi kappaletta. Kuviossa mielenkiintoista on se, että esimerkiksi Pohjanmaalla ja Satakunnassa ainoastaan yksi koulu järjestää kotitalousopetusta omana oppiaineena ja yli puolessa Suomen maakunnista, kotitalousopetusta omana oppiaineena järjestää alle kymmenen oppilaitosta. Määrällisesti eniten oppilaitoksia, joissa on järjestetty kotitaloutta, on läntisissä osissa Suomea: Pirkanmaan, Varsinais-Suomen sekä Etelä- ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnissa.

Tulosten mukaan kotitaloutta toteuttavissa oppilaitoksissa päätöksen opetuksen toteuttamisesta tekee hieman useammin paikallinen opetussuunnitelma eli kuntakohtainen opetussuunnitelma (57,0%) kuin koulun paikallinen opetussuunnitelma (43,0%). Tämän tuloksen perusteella näyttää siltä, ettei kotitalousopetusta

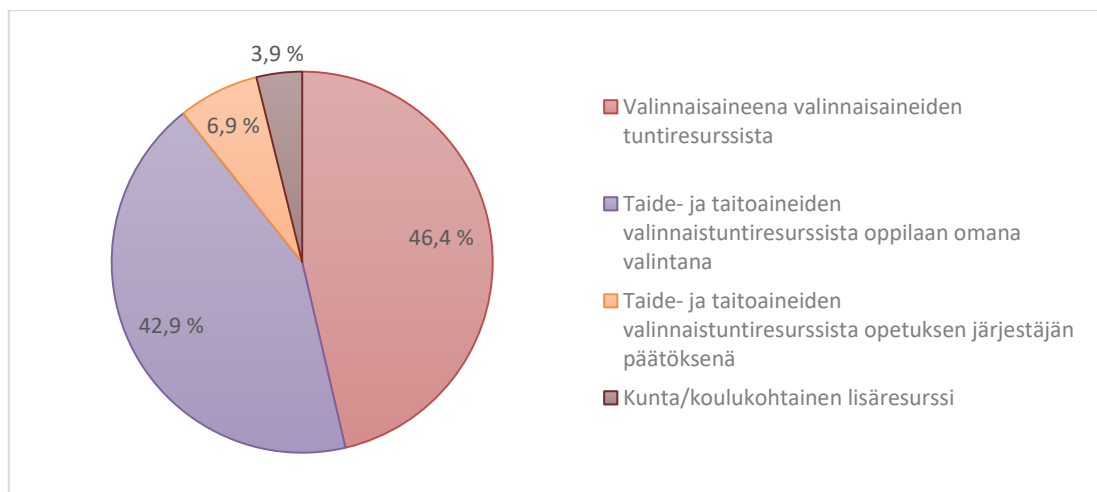
järjestävillä oppilaitoksilla ole merkitystä sillä, kuka päätöksen tekee, mikäli oppilaitos haluaa opetusta järjestää.

Kotitalousopetusta järjestetään useimmiten omana oppiaineena vuosiluokille 3-6 kuin 1-2 (kuvio 9). Taulukosta on nähtävissä, että vain harva oppilaitos järjestää kotitaloutta 1-3 vuosiluokille ja että opetuksen määrä lisääntyy 4. vuosiluokasta alkaen. Lähes kaikki oppilaitokset joissa kotitalous on omana oppiaineena, opettavat sitä vuosiluokille 5-6. Kotitalousopetusta järjestävistä oppilaitoksista vuosiluokalla 5 opetusta järjestettiin 82,3% vastanneista oppilaitoksista ja vuosiluokalla 6 opetusta järjestettiin 94,9% vastanneista oppilaitoksia (n=198).

Kuvio 9. Kotitalousopetuksen järjestäminen omana oppiaineena (n=198) vuosiluokittain.

Oppilaitosten taide- ja taitoaineiden vuosiviikkotuntien jakautuminen eli tuntiresurssit voidaan jakaa monella eri tapaa joko oppilaan tai oppilaitoksen päätöksellä. Oppilaitos voi myös määrätä paikallisessa opetussuunnitelmassa oppiaineen pakolliseksi koulun oppilaille, vaikka kyseessä on taide- ja taitoaineen valinnaistuntiresurssi. (kuvio 10).

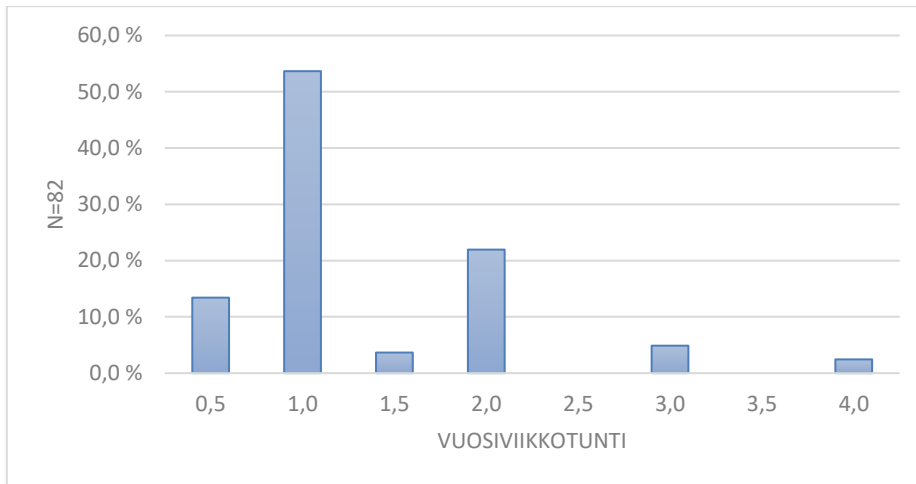

Kuvio 10. Kotitalousopetuksen tuntiresurssit.

Tuloksista on nähtävissä, että oppilaitosten tuntiresurssien jako oppilaitosten kesken vaihtelee, mutta useimmiten tuntiresurssi on melko tasaisesti jaettu joko valinnaisaineena valinnaisaineiden tuntiresurssista (46,4%) tai taide- ja taitoaineiden valinnaistuntiresursseista oppilaan omana valintana. (42,9%). Näissä molemmissa resursseissa on kyse oppilaan omasta aidosta valinnasta, jossa hän itse päättää kotitalouden opiskelusta. Vain harvoin (6,9%) opetuksen järjestäjä eli kunta päättää oppilaiden valinnaisaineen. Tulosten mukaan taulukossa nähtävä kunta tai koulukohtainen lisäresurssi (3,9%) koskee lähinnä Steiner-kouluja ja erityiskouluja, ylimääräisiä määrärahoja taide- ja taitoaineisiin ei oppilaitoksille jaeta.

Kuvion ulkopuolelle jäävät erilaiset yhdistelmät eri resursseista. Oppilaitokset voivat käyttää puolikkaita tunteja eri resursseista tehdäkseen tuntijaosta joustavamman. Vaikka kysymys tuntijaon resursseista lomakkeella ei ollut vastauksia pois sulkeva, vain kolme alakoulua ilmoitti käyttävänsä kahta resurssia rinnakkain (3,4% n=89). Yhtenäiskouluissa tämä oli huomattavasti yleisempää mutta tulosta ei voida pitää tarkkana, sillä näissä yhtenäiskouluissa on todennäköistä, että vastaukseen sekoittuu yläkoulun 7-9 tuntiresurssien jakoa, kun yhtenäiskoulut ajattelevat oppilaitostaan kokonaisuutena, joten näiden lukujen avaaminen tässä tutkimuksessa ei ole merkityksellistä.

Tuntijaon pirstoutuminen on nähtävissä tarkasteltaessa oppilaitosten vastauksia vuosiviikkotuntien jakaantumisesta (kuvio 11).

Kuvio 11. Kotitalousopetuksen (n=82) vuosiviikkotunnit vuosiluokilla 1-6.

Vuosiviikkotuntien tuloksista on jätettävä pois yhtenäiskoulut, sillä useat yhtenäiskoulut ovat vastanneet kysymykseen kaikkien vuosiluokkien (1-9) vuosiviikkotuntien määrän, joka vääristää tulosta. Valideja vastauksia alakouluilta saatiin 82 oppilaitokselta. Tarkasteltaessa vuosiluokkien 1-6 vuosiviikkotunteja, voidaan havaita, että useimmiten toteutunut määrä on 1 vuosiviikkotunti.

Kyselyn avointen vastausten mukaan yksi oppitunti alakoulun kotitaloutta koetaan helposti liian lyhyeksi ajaksi kotitalousopetukselle:

"1 vkt laajuus on oppiaineen sisältöjen, ja opetuksen järjestämisen näkökulmasta liian lyhyt aika." (H30)

"Lisäksi kahden tunnin valinnaisena saa käytettävän ajan suunnitella tosi tarkkaan." (H35)

"Myös nykyinen 1h/vko ei ajallisesti toimiva." (H92)

"kiire joskus haittaa, kun tunnit pidetään yksöistunteina." (H136)

Vuosiviikkotunti voidaan jakaa esimerkiksi joka toiselle viikolle, jolloin opetukseen saadaan kaksoistunti joka toinen viikko tai vastaavasti opetus voidaan järjestää jakamalla opetus pelkästään syyslukukaudelle, jolloin saadaan oppiaineelle kaksoistunti. Avointen vastausten perusteella tätä mahdollisuutta tarvitaan ja käytetään, jotta opetus onnistuu:

"Meidän koulussamme kotitaloutta opetetaan puolen vuoden jaksoissa 2h syksyllä ja toinen ryhmä jatkaa taas keväällä 2h kerrallaan." (K183)

”Opetus jaettu kahden tunnin jaksoihin joka toinen viikko, joka on ollut hyvä ratkaisu.”(K93)

”Yksi viikkotunti ei mitenkään riittäisi valinnaisaineen opiskeluun.” (K184)

Kotitalouden merkitys sitä toteuttaville oppilaitoksille on parhaiten nähtävissä vapaaehtoisten avointen vastausten kohdalla kysyttäessä ”mitä muuta oppilaitokset haluaisitte kertoa kotitalouden toteuttamisesta”. 138 oppilaitosta oli jättänyt kommentin koskien opetuksen toteutusta ja kokemuksia oppiaineesta. Näistä kommentteista 71,7% oli pelkästään positiivisia korostaen oppiaineen samaa suosiota alakoulussa ja motivoituneita oppilaita (86 mainintaa) ja oppiaineen laaja-alaisuutta (13 mainintaa). Innostuneisuus oppiainetta kohtaan ja sen monimuotoisuus näkyy oppilaitosten vastauksissa:

”Sopii erinomaisesti perusopetuksen alimmille luokille, jossa vaikuttavuus tuntuu ehkä suurimmalta...Toista vuotta toteutettu kotitalouden valinnainen 5-6 -luokilla kaikkein suosituin. Oppilaat motivoituneita, kodeilta kiitosta.” (K133)

”lähes kaikki käyttäytymisen haasteiset oppilaat suoriutuvat kotitalouden oppiaineen kaikista osa-alueista todella hienosti - itsetuntoa kohottava vaikutus.” (K10)

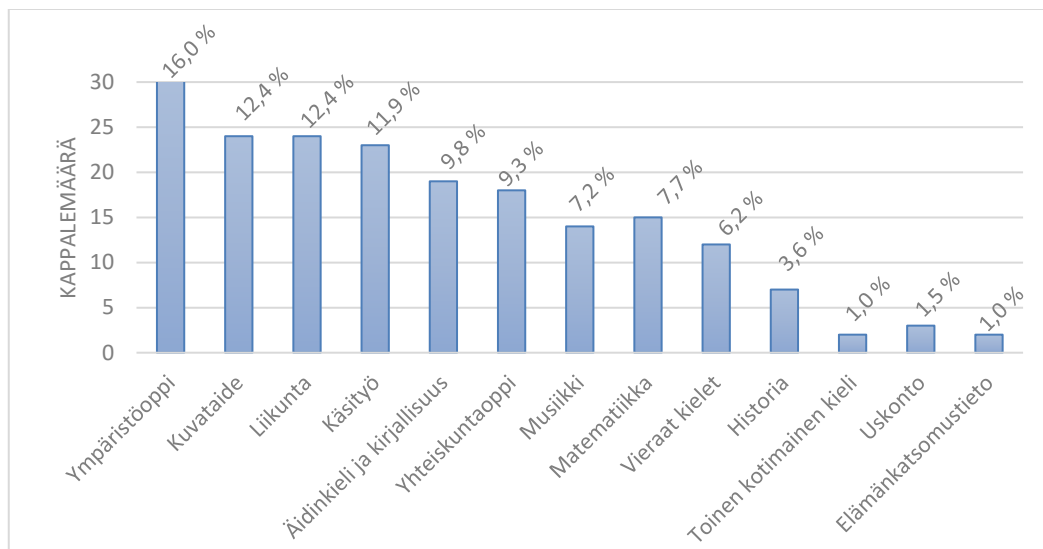
Kotitalous on koettu mielekkääksi sekä oppilaiden että opettajien taholta. Vaikka tilat eivät ole merkittävät, on opetusta annettu. Oppilaat innostuvat ja tekevät asioita myös kotona, palaute on ollut hyvää. (K67)

”Koulutilalla viljellään koulun tarpeisiin viljaa, marjoja, hedelmiä, juurikasveja ja vihanneksia. Oppilaat osallistuvat sadonkorjuuseen. Retkiä yms. rahoitetaan koulussamme pääosin tilausmyyjäisten ja pizzailtojen avulla. Oppilailla on hyvät mahdollisuudet osallistua kokkaamiseen”. (K79)

6.1.2 Kotitalous soveltavana valinnaisena

Kotitalousopetus soveltavana valinnaisena järjestetään oppilaitoksissa kahdella tapaa: oppilaitoksissa joissa sitä on erillisen kotitalousoppiaineen lisäksi soveltavana valinnaisena (ryhmä 1) sekä pelkästään soveltavana valinnaisena (ryhmä 2). Soveltavan valinnaisen ero kotitalouden omaan oppiaineeseen tarkoittaa molemmissa tavoissa sitä, että oppiaine on oppiainerajoja ylittävää ja toteutetaan suunnitelmallisesti yhdessä valinnaisena jonkun muun oppiaineen kanssa. Suunnitelmallisuus tarkoittaa sitä, että soveltava valinnainen oppiaine tulee olla kirjattuna ja sisällöltään avattuna paikallisessa opetussuunnitelmassa. (POPS, 2014, s. 96.) Kotitalouden tarjoaminen soveltavana valinnaisena tapahtuu 93 oppilaitoksessa (ryhmä 1 ja ryhmä 2). Useimmiten soveltavaan valinnaiseen aineeseen

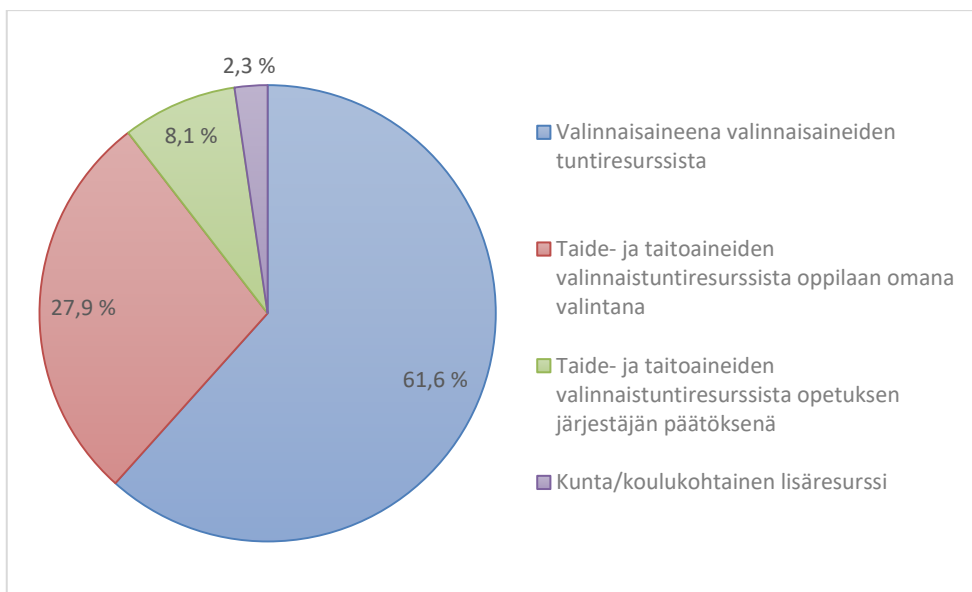
on vuosiluokilla 1-6 kotitalouden kanssa yhdistetty ympäristöoppi, kuvataide ja liikunta (kuvio 12), joista kaksi jälkimmäistä ovat myös taide- ja taitoaineita (A 1.8.2012/422).

Kuvio 12. Soveltavaan valinnaiseen kotitalousopetukseen (N=93) yhdistetyt oppiaineet.

Tarkasteltaessa avoimia vastauksia soveltavasta valinnaisesta järjestämisestä eri oppiaineiden kanssa, voidaan huomata, että soveltava valinnainen sekoitetaan herkästi valinnaisuuden tuntiresurssiin, joka on ensi kertaa alakouluissa uuden opetussuunnitelman myötä. Tämä tarkoittaa siis sitä, että useimmissa oppilaitoksissa soveltava valinnainen on kotitalouden järjestämisestä omana oppiaineena oppilaiden valitsemana, eikä kahden oppiaineen suunnitelmallista yhdistämistä, joka voidaan järjestää valinnaisaineiden tai taide- ja taitoaineiden tuntiresurssista. Siksi tässä tutkielmassa ei ole mielekästä avata sisältöjä tämän enempää, vaikka kyselylomakkeella kerättiinkin vastauksia toteutuvasta soveltavasta valinnaisesta käytännössä.

Soveltavan valinnaisen tuntiresurssit (ryhmä 2) jakaantuvat hieman eri tavalla kuin ryhmä 1 toteutuksessa (kotitalous omana oppiaineena). Enemmistössä vastaanotetuista oppilaitoksista, tuntiresurssina käytetään valinnaisaineiden tuntiresursseja (61,6%) ja taide- ja taitoaineiden valinnaisaineiden tuntiresurssista (27,9%) jolloin kyse molemmissa on oppilaan aidosta omasta valinnasta (kuvio 13).

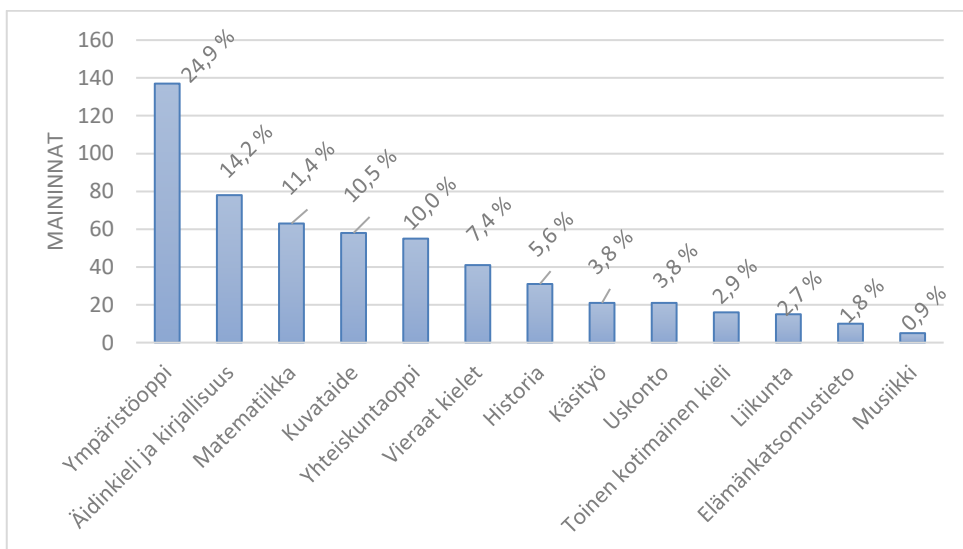

Kuvio 13. Soveltavan valinnaisen kotitalousopetuksen (n=81) tuntiresurssit.

Kuvion perusteella, harva oppilaitos (8,1%) päättää oppilaiden puolesta sovelta-vaan valinnaiseen kotitalousopetukseen osallistumisesta.

6.1.3 Kotitaloudelliset sisällöt muissa oppiaineissa

Kotitaloudellisia sisältöjä muihin oppiaineisiin kertoi yhdistävänsä 178 oppilaitosta kyselyyn vastanneista oppilaitoksista. (17,1%, n=1040) Useimmiten kotitalous on yhdistetty ympäristöopin kanssa (24,9%) (kuvio 14).

Kuvio 14. Kotitalouden sisällöt muissa oppiaineissa.

Ylläolevaan kuvioon on kerätty prosentuaaliset osuudet oppiaineiden saamista maininnoista, sillä valintojen määrää ei oltu kyselyssä tarkoituksella rajattu. Suu-

rin osa oppilaitoksista oli nimennyt 3-5 eri oppiainetta, mihin kotitaloutta oli yhdistetty. Ympäristöoppi on useimmiten yhdistetty kotitalouteen oppilaitosten vastauksissa (18 mainintaa) siksi, että kyseinen oppiaine sisältää jo valmiiksi kotitaloudellisia sisältöjä, kuten kestävän kehityksen näkökulman, ympäristösuhteen ja terveystiedon osa-alueet (POPS,2014, s.185), joten se nähdään luontevana oppiaineena sisällyttää kotitaloudellisia sisältöjä:

”Ympäristöoppiin sisältyy tiedollista ainesta ja liittyy myös kotitalouteen” (O46)

”Lisäksi kotitalouden sisältöjä käsitellään ympäristöopissa.” (O27)

”Ympäristöopissa harjoitellaan peruskansalaistaitoja kodin turvallisuuteen ja hygieniaan liittyen. Kotitehtävinä voi olla kotitöitä.” (O43)

”Käyttämässämme ympäristöopin ja yhteiskuntaopin oppimateriaaleissa on sisällönä kotitalouden asioita.” (O93)

Sisällönanalyysin ja aineiston kvantifioinnin avulla aineistosta on nähtävissä, millaisia sisältöjä kotitalousopetuksesta on yhdistetty muihin oppiaineisiin. Alaluokkia syntyi aluksi 10, joista muodostettiin 5 yläluokkaa. Nämä yläluokat muodostivat kaksi yhdistävää luokkaa, joille annettiin nimet; aktiivinen oppilaitos ja passiivinen oppilaitos (liite 4). Mainintoja oli merkittävästi enemmän aktiivisen oppilaitoksen yhdistävässä luokassa (157 mainintaa), kuin passiivisen oppilaitoksen yhdistävässä luokassa (57 mainintaa). Aktiivinen oppilaitos tarkoittaa kaikkia muotoja, missä oppilaitokset kuvailivat käytännössä, miten kotitalousopetus toteutuu. Näissä mainittiin usein ilmiölähtöisyys, johon oli yhdistetty esimerkiksi matemaatiikka ja ruokaohjeiden laskeminen, erilaiset teemapäivät jossa kotitaloudelliset sisällöt näkyivät vuodenaikojen juhlakalenterissa, tapakulttuurina, kodin askareina tai ruoan valmistuksena tai monialaisessa oppimiskokonaisuudessa, missä kotitalous oli otettu suunnitelmallisesti yhdeksi osa-alueeksi. Ruokakeskeisyys nousi omaksi alaluokaksi, sillä se toistui huomattavan usein (47 mainintaa), kun oppilaitokset kommentoivat miten kotitalouden sisällöt näkyivät käytännössä. Osassa oppilaitoksia kotitalous oli sisällytetty valinnaisaineisiin sitä enempää erittelemättä, mutta jostain syystä oppilaitokset eivät kokeneet tätä silti kotitalouden soveltavan valinnaisen toteuttamiseksi kyselyssä. Näitä mainintoja oli yllättävän paljon (19 mainintaa).

Passiivinen oppilaitos sisälsi kommentteja siitä, että kotitalous sisältyy jo osittain esimerkiksi ympäristöopin opetukseen, opettajat toteuttavat kotitalouden muun opetuksen sisällä niin kuin parhaaksi näkevät tai oppilaitoksissa toimii tiiviisti kotitalouskerho, joka huolehtii tästä osa-alueesta.

6.1.4 Kotitaloutta ei opeteta

Yli puolet kaikista vastanneista oppilaitoksista ei opeta kotitaloutta lainkaan. (56,1%) (taulukko 4).

Taulukko 4. Oppilaitokset jotka eivät toteuta kotitaloutta.

Kotitaloutta ei opeteta	Oppilaitokset	Prosentit %
Kaikki oppilaitokset	583 (n=1040)	56,1%
Ruotsinkieliset	35 (n=43)	81,4%
Yhtenäiskoulut	197 (n=310)	63,5%

Tulosten mukaan kotitalousopetusta on vähiten ruotsinkielisissä oppilaitoksissa, sillä 81,4% ruotsinkielisistä oppilaitoksista ei opeta lainkaan kotitaloutta missään muodossa. Yhtenäiskouluissa kotitalouden opetusta tapahtuu eniten eri muodoissa, 63,5% oppilaitoksista ilmoittaa, ettei opetusta anneta lainkaan vuosiluokille 1-6.

Kotitalousopetuksen pois jättämisestä päättää kyselyn mukaan useimmiten paikallinen opetussuunnitelma ja kunta (83,9%) ja vain harvoin koulukohtainen opetussuunnitelma eli koulun johtokunta (16,1%). Tämä tulos eroaa kotitalousopetusta järjestävien oppilaitosten vastauksista erityisesti, sillä heidän tuloksensa jakautui lähes puoliksi vaihtoehtojen välillä, eikä näyttänyt vaikuttavan kotitalouden toteutukseen. Lähes kaikki oppilaitokset, jotka eivät toteuttaneet kotitalousopetusta vuosiluokilla 1-6, eivät myöskään suunnitelleet sen toteuttamista lähivuosina (94,2%), eli ainoastaan 5,8% oppilaitoksista ilmoitti tekevänsä jonkinlaista suunnittelua tai asiasta oli jo päätetty tuleville lukukausille. Siksi tulosten valossa näyttää siltä, ettei kotitalousopetuksen määrä ainakaan omana oppiaineena ole merkittävästi lisääntymässä tulevina vuosina. Kotitalousopetuksen esteisiin keskitytään tarkemmin tutkielman toisessa tutkimuskysymyksessä.

6.2 Kotitalousopetuksen kohtaamat esteet

Toinen tutkimuskysymys pyrkii selvittämään, mitä esteitä kotitalousopetukselle koetaan sekä oppilaitoksissa jotka sitä toteuttavat että oppilaitoksissa jotka eivät opeta kotitaloutta lainkaan. Sisällönanalyysin ja kvantifioinnin avulla avoimet kysymykset muodostettiin kahdeksi erilliseksi taulukoiksi ryhmien mukaan; ne jotka toteuttavat kotitalousopetuksen omana oppiaineena (ryhmä 1) ja ne jotka eivät toteuta kotitaloutta lainkaan (ryhmä 4).

Ryhmä 1 (n=198) eli oppilaitokset joissa oli kotitalousopetusta, muodostivat 15 alaluokkaa, joista yhdistettiin 6 yläluokkaa. Lopulta nämä 6 yläluokkaa jaettiin kahdeksi yhdistäväksi luokaksi; ratkaistu tai ratkaistavissa opetuksen rakenteen muutoksilla ja hidastavat opetuksen kehittymistä. (Liite 3.)

Kotitalousopetuksen toteutumiselle vuosiluokilla 1-6 koetaan useita haasteita, vaikka nämä vastaajat olivat onnistuneet ratkaisemaan ongelmat. Yleisin este kotitalousopetuksen kehittymiselle ja lisäämiselle olivat puuttuvat fyysiset tilat (70 mainintaa). Toiseksi suurin haaste oli opetukseen käytettävissä olevat resurssit (31 mainintaa) ja oppilasryhmän vaikutus (31 mainintaa). Oppiaine koettiin resurssien näkökulmasta kalliina, johon vaaditaan erikoisvälineitä ja raaka-aineita. Oppilasryhmän koko tai sen jakaminen pienempiin ryhmiin koettiin myös haastavana. Oppiaineen suosio koetaan ristiriitaisena ongelmana, osallistujia on paljon, mutta kaikille halukkaille ei pystytty tarjoamaan opetusta. Isompi oppilasryhmä vaatisi kaksi opettajaa tai jaettuna ryhmänä enemmän aikaa tuntikehykseen, joka on jo valmiiksi tiukka. (25 mainintaa). Opettajien ammattitaito huoletti osaa vastaajista (12 mainintaa), mistä saadaan luokanopettajille täydennyskoulutusta, kun aineenopettajan tunnit ovat jo täynnä yläkoulun puolella. Yhdistävän luokan mainintoja tarkasteltaessa voidaan nähdä, että mainintojen määrä on molemmissa luokissa melkein sama (92 mainintaa ja 113 mainintaa). Nämä oppilaitokset ovat siis ratkaisseet ongelmat parhaaksi näkemällään tavalla.

Ryhmä 4 (n=583) eli oppilaitokset jotka eivät järjestäneet lainkaan kotitaloutta, toivat esille samankaltaisia esteitä kuin ryhmä 1 toteuttajakin (liite 4). Avoimista

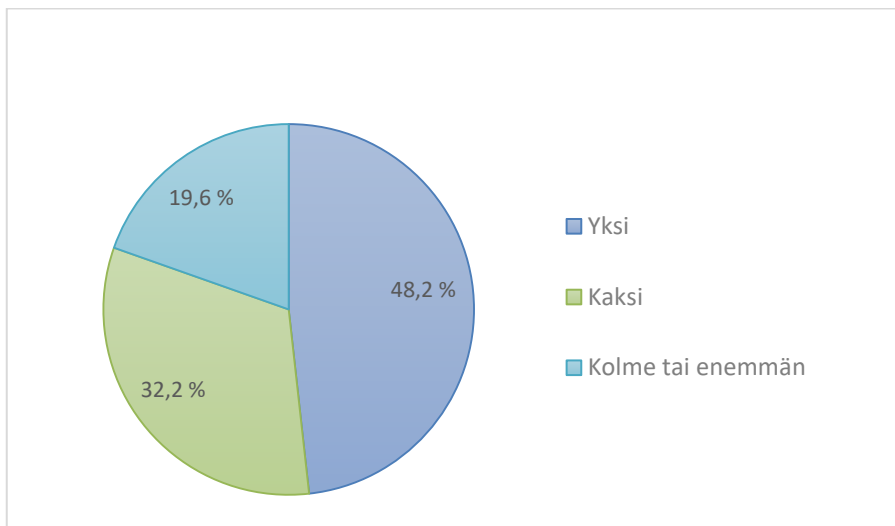
vastauksista löytyi 9 alaluokkaa, joista yhdistettiin 6 yläluokkaa. Näistä muodostettiin lopulta kaksi yhdistävää luokkaa: oppilaitoksesta riippuvat syyt ja oppilaitoksesta riippumattomat syyt.

Yhdistäviä luokkia tarkasteltaessa voidaan huomata, että mainintojen määrässä on suuri ero (73 mainintaa ja 580 mainintaa) Oppilaitoksista riippuviin syihin kuuluu se, etteivät kaikki oppilaitokset näe tarvetta kotitalouden opettamiselle vuosiluokilla 1-6 (35 mainintaa), oppilaitokset eivät koe opetukselle esteitä (11 mainintaa), mutta eivät toteuta sitä kuitenkaan tai henkilöstöstä ei löydy tarpeeksi päteviä opettajia kotitaloutta opettamaan (27 mainintaa). Oppilaitokset nimeävät enimmäkseen syitä, joihin he eivät itse pysty vaikuttamaan. Tilat ovat näistä suurin este (398 mainintaa). Muita syitä ovat esimerkiksi se, ettei kotitalousopetusta opeteta, koska kuntatasolla sitä ei ole määritelty tuntijakoon ja muut valinnaisaineet menevät edelle (141 mainintaa). Myös resurssit puhuttavat, kotitalousopetukseen koetaan tarvittavan paljon erikoisvälineitä ja määrärahaa (41 mainintaa).

Vertailtaessa näiden kahden ryhmän vastauksia keskenään (liite 4 ja liite 5) voidaan huomata, että tilat nähdään suurimpana esteenä kotitalousopetukselle molemmissa ryhmissä (yhteensä 468 mainintaa.) Toinen yhteinen ongelma on tuntikehys ja kuntakohtainen opetussuunnitelma (yhteensä 166 mainintaa), mutta hieman eri näkökulmista. Kotitalousopetusta järjestävissä oppilaitoksissa koetaan, ettei tuntikehys salli opetuksen lisäämistä. Opetus voidaan kokea hankalana myös siksi, että yksi vuosiviikkotunti ei riitä kattavaan opetukseen. Oppilaitoksissa jotka eivät järjestä kotitalousopetusta, koetaan herkästi, että opettamatta jättäminen johtuu siitä, ettei paikallinen opetussuunnitelma sitä vaadi. Kolmas yhteinen este on resurssit, raaka-aineista ja välineistä koituu kustannuksia, joihin ei ole määritelty ylimääräistä määrärahaa (yhteensä 72 mainintaa). Eri resurssien muotoja tuli ilmi enemmän oppilaitoksilla, jotka toteuttivat kotitalousopetusta, joten erilaisia tarpeita on tullut vastaan käytännön työtä tehdessä. Neljäs yhteinen ongelma on opettajien ammattitaito ja kelpoisuus (yhteensä 40 mainintaa). Molemmissa ryhmissä mainittiin, että täydennyskoulutukselle olisi tarvetta ja opettajien osaamista ja kelpoisuutta kyseisen aineen opettamiseen tulisi päivittää. Osassa oppilaitoksista tämä oli suoraan este opetuksen toteuttamiselle ja osassa hidaste opetuksen kehittymiselle.

6.3 Opettajien kelpoisuus

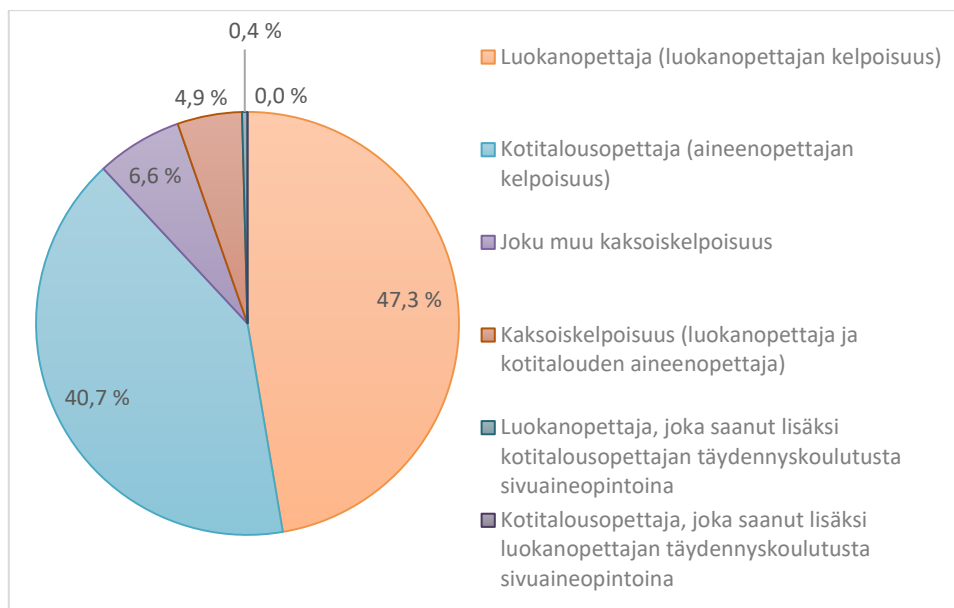
Kolmas tutkimuskysymys keskittyy tarkastelemaan opettajien kelpoisuutta oppilaitoksissa ja sen suhdetta kotitalousopetukseen alakoulun kontekstissa. Oppilaitoksissa joissa toteutetaan kotitaloutta omana oppiaineena, on useimmiten yksi opettaja joka opettaa kyseistä oppiainetta. (48,2%) (kuvio 15).

Kuvio 15. Kotitaloutta opettavien opettajien määrä oppilaitoksissa (n=198)

Yllä oleva kuvio ei erittele erikseen opettajien määrää oppilaitosten mukaan, mutta luonnollisesti suuremmissa oppilaitoksissa on enemmän kotitaloutta opettavia opettajia ryhmäkokojen kasvaessa. Kuvio kertoo siitä, että opettajia voi olla useampia samassa oppilaitoksessa.

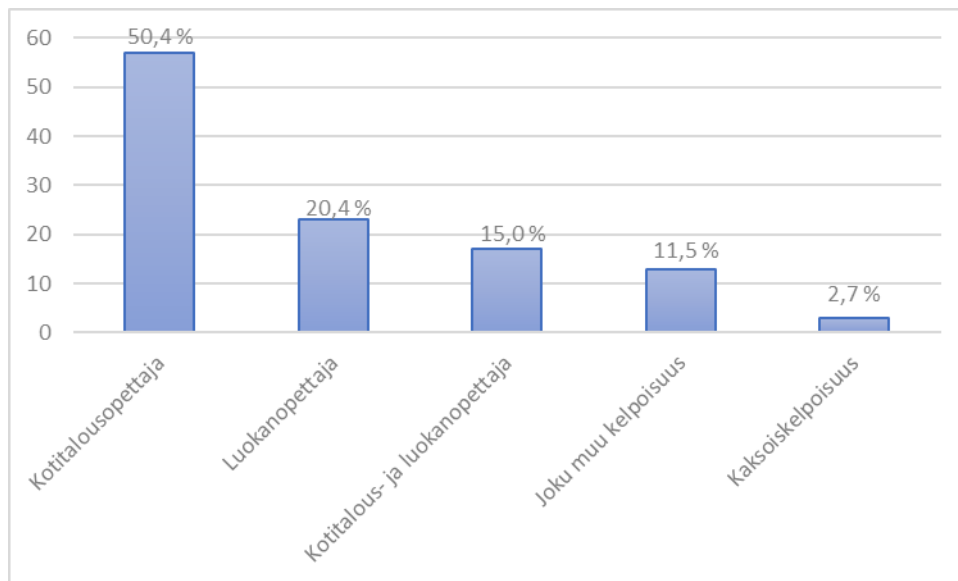
Opettajan kelpoisuudesta kysyttäessä tulee ilmi, että vuosiluokilla 1-6 kotitalousopetusta antaa useimmiten luokanopettaja (47,3%). Kotitalousopettajien määrä ei kuitenkaan ole olennaisesti pienempi. (32,2%). (Kuvio 16)

Kuvio 16. Kotitaloutta opettavien opettajien kelpoisuuden jakaantuminen (n=198)

Kuvioon on yhdistetty kaikki vastaukset opettajien kelpoisuudesta, joten osassa oppilaitoksia luokanopettaja ja aineenopettaja työskentelevät myös yhdessä. Tarkasteltaessa opettajan kelpoisuuksia, voidaan huomata että luokan- ja aineenopettajat eivät saa tulosten mukaan sivuaineopintoja parantaakseen pedagogisia taitoja alakouluissa tai täydentääkseen kotitalouden aineenhallintaa. Tässä tutkimuksessa ei löytynyt yhtään opettajaa, joka olisi saanut kotitalouden aineopetuksen lisäksi luokanopettajan täydennyskoulutusta esimerkiksi sivuaineopintojen myötä. Tutkimuksessa löytyi ainoastaan yksi alakoulun luokanopettaja, joka oli tehnyt jonkinlaista kotitalousopettajan opintoja sivuaineena, mutta ei ollut saavuttanut kaksoiskelpoisuutta. Tässä tutkimuksessa ei tarkkaan määritelty, minkälaista täydennyskoulutus voi olla, mutta tulos kertoo sen puolesta, ettei sitä käytännössä ole olemassa. Kaksoiskelpoisia opettajia löytyi ainoastaan 4,9% kaikista vastaajista.

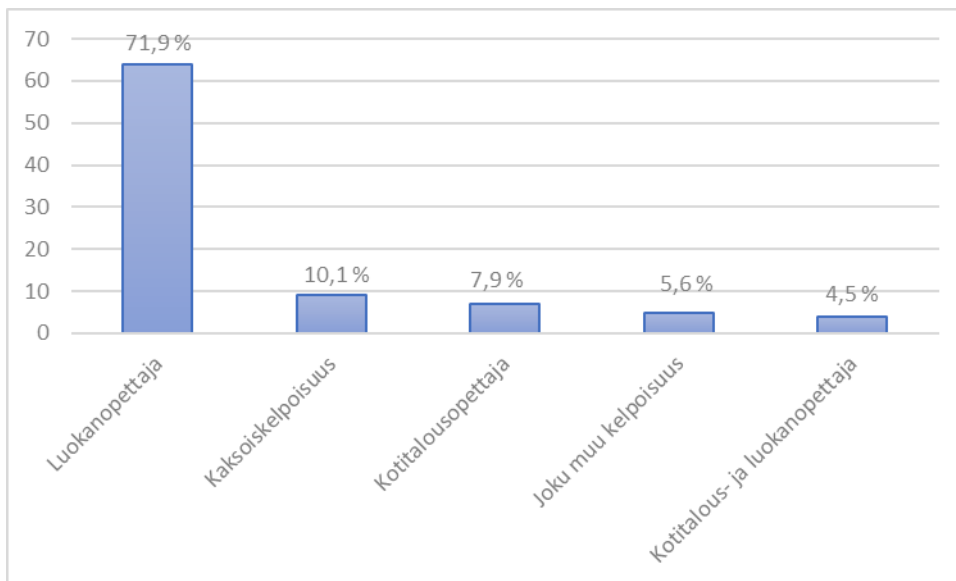
Eroteltaessa aineistosta pelkästään alakoulut, enemmistö kotitalous oppiaineen opettajista on luokanopettajia (71,9%, n=89) (kuvio 17).

Kuvio 17. Kotitaloutta opettavien kelpoisuuden jakaantuminen alakoulussa (n=89).

Tutkimukseen vastanneista alakouluista ainoastaan yhdeksässä toimi kaksoiskelpoinen opettaja (luokanopettajan ja kotitalouden aineenopettajan kelpoisuus, 10,1%, n=89) seitsemässä kotitalouden aineenopettaja (7,8%, n=89) ja neljässä oppilaitoksessa luokanopettaja ja kotitalousopettaja yhdessä (4,4%, n=89). Kuviossa ”joku muu kelpoisuus” sisältää kahden eri opettajan yhdistelmiä, kuten joku muu kaksoiskelpoisuus ja luokanopettaja, näitä löytyi tutkimuksessa viisi kappaletta (5,6%, n=89).

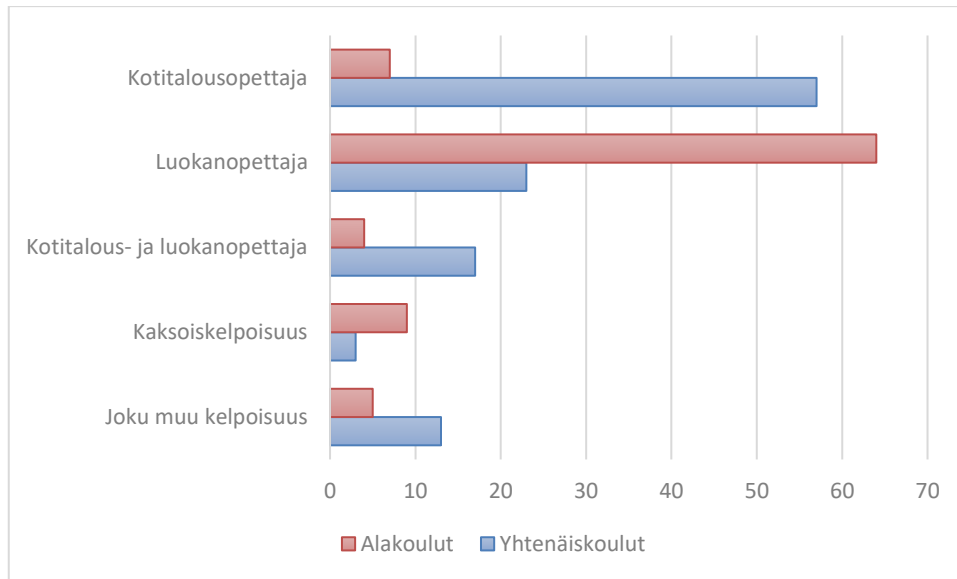
Kun aineistosta eritellään yhtenäiskoulut, voidaan kuviosta huomata (kuvio 18), että vuosiluokilla 1-6 useimmiten kotitalouden opetuksesta vastaa kotitalouden aineenopettaja (50,4%, n=113) kuin luokanopettaja (20,4%, n=113). Taulukossa on esitettyä tilanteet, jossa opettajalla on selkeä kelpoisuus kotitalousopetukseen.

Kuvio 18. Kotitaloutta opettavien kelpoisuuden jakaantuminen yhtenäiskouluissa (n=113).

15,0% (n=113) yhtenäiskouluista on ratkaissut opetuksen käyttämällä kahta opettajaa, jolloin kotitalouden opetuksesta samassa oppilaitoksessa vastaa sekä kotitalouden aineenopettaja että luokanopettaja. Kaksoiskelpoisia opettajia, joilla on molemmat kelpoisuudet (luokanopettajan ja kotitalouden aineenopettajan kelpoisuus) löytyi tässä tutkimuksessa ainoastaan 3 kappaletta (2,7%, n=113), joten kaksoiskelpoisuus on harvinaista yhtenäiskouluissa. Kuvion ”joku muu kelpoisuus” sisältää muut mahdolliset kyselyn variaatiot, kuten muut kaksoiskelpoisuudet kuin luokanopettajan ja kotitalouden aineenopettajan kaksoiskelpoisuus tai kahden eri opettajan kelpoisuus yhdistelmät, toinen on esimerkiksi luokanopettaja ja toinen joku muu kaksoiskelpoisuus. Yhtenäiskouluista ei löytynyt yhtään opettajaa, joka olisi saanut täydennyskoulutusta joko luokanopettajan tai kotitalouden aineenopettajan opintoihin.

Kelpoisuuden jakaantuminen oppilaitostyyppin mukaan on havaittavissa parhaiten vertaamalla oppilaitoksia keskenään samalla asteikolla (kuvio 19).

Kuvio 19. Kelpoisuuden jakaantuminen oppilaitostyyppin mukaan.

Tämän tutkimuksen tulos on, että alakouluissa luokanopettajat toteuttavat kotitalouden opetuksen ja yhtenäiskouluissa kotitalouden aineenopettajat. Kelpoisuuden merkitys oppilaitoksissa näkyy parhaiten avointen kysymyksien kvantifioinneissa. Kyselyssä kysyttiin esteitä kotitalousopetukselle, sekä opetusta järjestävien oppilaitosten että niiden jotka eivät opeta kotitaloutta lainkaan (liite 4 ja liite 5, yhteensä 39 mainintaa). Esteenä kotitalousopetuksen toteutukselle koetaan opettajan ammattitaito ja kelpoisuus:

"Toinen iso este on, että opetushenkilöstössämme ei ole ko. aineen opettajan pätevyyttä kenelläkään". (E24)

"Tarvitaan kelpoisia luokanopettajia opettajiksi, koska kotitalouden aineopettajalle ei välttämättä mahdu kaikki alakoulun tunnit". (H127)

"Kotitalousopettajan pätevyyden puuttuessa (vaikka se sittemmin luokanopettajille annettiinkin alakoulun kotitaloustuntien osalta) ja tavallisessa luokkahuoneessa opetuksen järjestäminen, ei vastannut mielestäni kotitalousopetusta. Nyt opetus on ollut kotitaloutta sanan varsinaisessa merkityksessä, eikä vain "puuhastelua". (H100)

"6. luokan valinnaisen kotitalouden pitää luokanopettaja, 7-9. luokilla aineenopettaja. Syynä tähän se, että luokanopettajankin tulee saada opetusvelvollisuus täyteen". (K8)

Tarkasteltaessa kotitaloutta opettavien oppilaitosten kommentteja opetuksen onnistumisesta, on moni oppilaitos maininnut opettajan pätevyyden ja innostuneisuuden (12 mainintaa) olevan yksi avain onnistuneeseen kotitalousopetukseen:

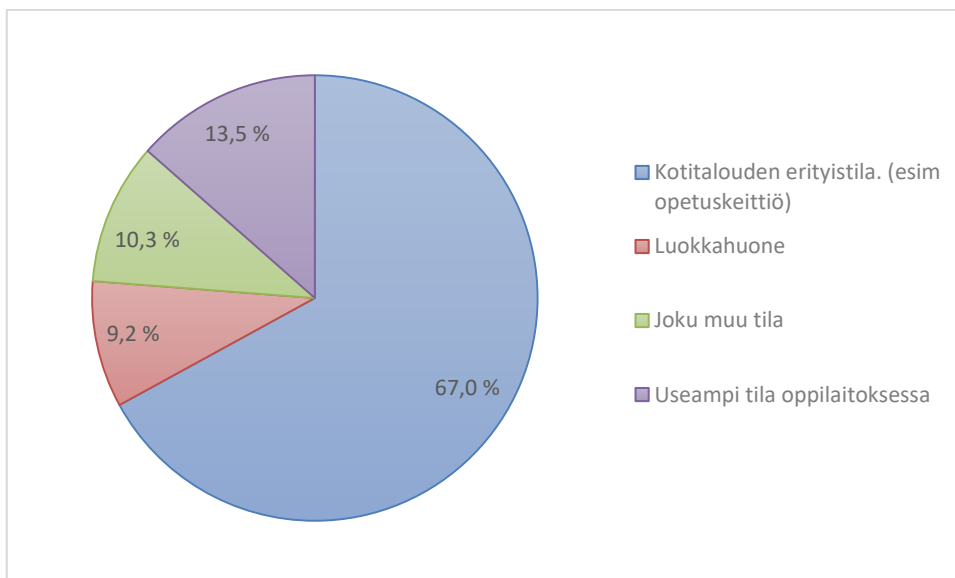
”Opettajat taikovat opetusta upeasti tyhjästä! Oppilaat haluavat valita kotitaloutta valinnaisaineekseen jo toista vuotta”. (K11)

”Meillä on aineestaan laaja-alaisesti innostuneet, työtään kehittävät opettajat. Kotitalous on oppilaiden keskuudessa suosituin valinnaisaine vuosiluokilla 4-9”. (K15)

”Kotitalous on ollut kuudennen luokan valinnaisaineena todella suosittu ja lähes kaikki osallistuvat siihen. Se on antanut hyvän pohjan yläkoulussa alkavalle kotitaloudelle. Meillä on erittäin pätevät ja innostavat kotitalouden opettajat, mikä näkyy myös oppiaineen suosiona”. (K24)

6.4 Oppimisympäristöt

Neljäs tutkimuskysymys keskittyi tarkastelemaan, missä oppimisympäristöissä opetus toteutuu. Kysymykseen kotitalouden oppimisympäristöistä vastasi 185 oppilaitosta (n=198), joista yhtenäiskouluja on 107 kappaletta ja alakouluja 78 kappaletta. Kotitaloutta toteuttavissa kouluissa on käytössä useimmiten kotitalouden erityistila, kuten opetuskeittiö (67,0%) (kuvio 20). Pelkkä luokkahuone on käytössä ainoastaan 9,2% oppilaitoksista ja useamman tilan yhdistelmät 13,5% oppilaitoksista.

Kuvio 20. Kotitalouden oppimisympäristöt oppilaitoksissa. (n=185)

Yllä olevan kuvion ”joku muu tila” (10,3%) tulee ilmi avoimen kysymyksen kvantifioinnin kautta (taulukko 5). Näitä ovat esimerkiksi seurakunnan tilat, kerhotilat,

päiväkodit ja nuorisotilat, sekä vierailut lähialueiden oppimisympäristöihin (18 mainintaa).

Taulukko 5. Kotitalouden oppimisympäristöjen kvantifiointi.

Oppimisympäristö	Maininnat
Kotitalousluokka	99 mainintaa
Keittiö on yläkoulun puolella	25 mainintaa
Oppilaitoksen ulkopuolelta lainatut tilat	18 mainintaa
Luokkahuoneessa keittiö	17 mainintaa
Luokkahuone	16 mainintaa
Jakelukeittiö ja ruokala	14 mainintaa
Opettajanhuone	8 mainintaa

Useimmiten oppilaitoksilla on käytössä kotitalousluokka (99 mainintaa) tai opetuskeittiö, joka sijaitsee yläkoulun puolella (25 mainintaa). Näitä ovat kysymyksen vastanneista oppilaitoksista tutkimuksen lähes kaikki yhtenäiskoulut, jotka järjestivät kotitalousopetusta omana oppiaineena ($n=113$), kymmentä yhtenäiskoulua lukuun ottamatta. Näissä kymmenessä koulussa on opetustilojen puuttuminen ratkaistu muilla tavoin. Alakoulujen puolella toiseksi yleinen keino on lainata keittiön sisältäviä tiloja koulun ulkopuolelta. (18 mainintaa). Osa oppilaitoksista on ratkaissut puuttuvan tilan toisilla tavoin; rakentamalla luokkahuoneeseen pienoiskeittiön (17 mainintaa), toteuttamalla opetuksen tavallisessa luokkahuoneessa (16 mainintaa), lainaamalla koulun ruokalaa ja jakelukeittiötä lounaan jälkeen iltapäivällä (14 mainintaa) tai järjestää keittiötä vaativa osa opetuksesta opettajanhuoneen keittiössä (8 mainintaa).

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan kotitaloutta opetetaan monipuolisesti erilaisissa oppimisympäristöissä, vaikka kaikilla oppilaitoksilla vuosiluokilla 1-6 ei ole käytössä kotitalousopetusta varten suunniteltua opetuskeittiötä tai erityistilaa. Silti suurin este kotitalousopetukselle on sopivien opetustilojen puuttuminen etenkin alakoulujen oppilaitoksilla.

7 Tulosten yhteenveto

Tämän tutkielman vastausprosentti on korkea (51,9%, N=2004), sillä perusjoukosta 1040 oppilaitosta vastasi kyselyyn. Tämän perusteella tutkimuksen tuloksia voidaan pitää suuntaa antavina Suomen kotitalouden nykytilasta. Tutkimukseen vastattiin kaikista Manner-Suomen maakunnista. Vastauksissa on hyvin edustettuna yhtenäiskoulut (72,3%, N=429) ja huonosti edustettuna ruotsinkieliset oppilaitokset (21,3%, N=202). Suomenkielisistä oppilaitoksista vastasi hieman yli puolet (55,3%, N=1802), joka on hyvä tulos tälle tutkimukselle. Vastauksia saatiin kaiken kokoisista oppilaitoksista, mutta pienet, alle kahdensadan oppilaan oppilaitokset, olivat vastauksissa enemmistö (51,2%, n=1040). Määrällisesti eniten perusopetuksen vuosiluokkien 1-6 kotitalousopetuksesta toteutuu Manner-Suomen länsiosissa, Pirkanmaalla, Varsinais-Suomessa sekä Etelä- ja Pohjois-Pohjanmaalla, kun verrataan valtakunnallisesti kaikkiin mahdollisiin vuosiluokkien 1-6 oppilaitoksiin.

Tämän tutkimuksen tuloksena on, että noin joka viidennessä (19%) Manner-Suomen oppilaitoksessa jotka vastasivat kyselyyn, järjestetään kotitalousopetusta omana oppiaineena peruskoulun vuosiluokilla 1-6. Kun tuloksesta erotellaan yhtenäiskoulut ja alakoulut, havaitaan että hieman yli joka kymmenessä (10,9%) yhtenäiskouluissa on kotitalousopetusta ja alakouluista alle joka kymmenessä (8,6%). Kun kotitalousopetusta tarjoavien oppilaitosten määrää verrataan koko Manner-Suomen oppilaitoksiin, voidaan huomata, että määrä alakouluissa on erittäin vähäinen. Vain 5,6% (N=1575) kaikista alakouluista järjestää kotitalousopetusta omana oppiaineena, olettaen että vastaamatta jättäneissä oppilaitoksissa ei ole kotitaloutta. Yhtenäiskouluissa luku on huomattavasti korkeampi, 26,3% (N=429). Kyselyn vastausten mukaan tulos johtuu pääsääntöisesti kolmesta syystä. Suurimmat esteet kotitalouden opetukselle ovat sopivien tilojen puute (yhteensä 468 mainintaa), tuntikehys ja kuntakohtainen opetussuunnitelma (yhteensä 166 mainintaa) ja puuttuvat resurssit (yhteensä 72 mainintaa). Tulos tukee tämän tutkimuksen teoriaosuudessa käytyä toteamusta siitä, että toimivien ja turvallisten oppimisympäristöjen merkitys on kotitalousopetukselle suuri (luku

2.3). Hyvä oppimisympäristö on pedagogisesti monipuolinen ja oppilaan ikäkausittaisen kehityksen huomioiva, jossa on käytössä kodeista tutut välineet, jotta taitojen siirtyminen oppilaiden arkielämään olisi mahdollista. (OPS 2016 Kotitalouden tukimateriaalit, 2017; Malin & Palojoki 2015, s.64). Ikäkausien huomioiminen on erityisen tärkeää juuri alakoululaisten kohdalla, sillä heillä on erilaiset tehtävävaatimukset kotitaloudessa ja fysiologinen kehitys kuin yläkoululaisilla. Tilojen muunneltavuus on siis avainsana (Hellsten ym., 2013, s.5).

Tämän tutkimuksen tuloksena on, että alakoulut jotka toteuttavat kotitalousopetusta, ovat erittäin luovia ratkaistessaan puuttuvien tilojen ongelmia. Tiloja lainataan lähialueen muilta toimijoilta, kuten seurakunnilta ja nuorisotiloilta, kotitaloutta opetetaan jakelukeittiöiden yhteydessä, opettajanhuoneissa, luokkahuoneissa tai koulun ulkopuolisissa oppimisympäristöissä kuten luonnossa. Yhtenäiskoulujen kohdalla ei voi sanoa samaa, sillä vain joka kymmenes oppilaitos oli kehittänyt vaihtoehtoisen suunnitelman, mikäli yläkoulun tiloja ei päässyt käyttämään.

Resurssien ja rahan puute ovat ongelma kotitalousopetuksen kehitykselle. Tutkimuksen mukaan valtakunnallinen keskiarvo kotitalousopetukselle on 32 euroa oppilasta kohden lukuvuodessa. Määrä vaihtelee oppilaitosten välillä 16 eurosta 70 euroon, joten oppilaitokset ovat eriarvoisissa asemissa. (Palojoki & Rantamäki, 2017.) Tämän tutkimuksen mukaan resurssit koettiin ongelmaksi. (72 mainintaa) useimmiten niissä kouluissa joissa kotitalousopetusta oli järjestetty. Raha tuli siis haasteeksi, kun käytännön opetustyötä oli kokeiltu. Toimivat tilat ja välineet ovat ehto arjen hallinnan taitojen kehittymiselle (Rantanen & Palojoki, 2015, s.71).

Kotitalousopetusta vuosiluokilla 1-6 tarjotaan useimmiten 4. vuosiluokasta eteenpäin niissä oppilaitoksissa, jotka opetusta järjestävät. Tämä tulos tukee osittain toivottua kotitalousopetuksen jatkumoa (luku 2.1), jossa 3-6 luokilla opetellaan itsenäistä toimintaa kotiin liittyvissä tehtävissä (OPS 2016 Kotitalouden tukimateriaalit, 2017). Aikaistetusta opetuksesta vuosiluokille 1-3 tutkimuksen avoimista vastauksista päätellen, huolehtii kotitalouskerhot ja muu iltapäivän harrastetointa, sekä monialaiset oppimisviikot. Kotitalouden jatkumo ei siis toteutunut heti

ensimmäiseltä vuosiluokalta asti kotitalousopetuksena. Kyselyn avoimissa vastaksissa jatkumo oli huomattu hyvänä asiana, kun vuosiluokille 7-9 siirryttäessä oppilaiden taitotasot alkoivat vauhdilla kehittyä: ”Ne, jotka ovat olleet alakoulun kotitaloudessa, ovat 7. luokalle tullessaan jo tuttuja luokkatilan ja käytänteiden kanssa. Heillä lähtee 7. luokan kotitalous huomattavasti helpommin käyntiin ja edistyminen on joutuisampaa”. (K63)

Oppilaitosten taide- ja taitoaineiden tuntiresurssit jakaantuvat lähes aina oppilaan omana aitona valintana ja vain harvoin oppilaitos määrää (6,9%-8,9%) kotitalousopetusta pakollisena. Tämä tulos on samansuuntainen molemmissa järjestämistavoissa, kotitalous omana oppiaineena ja kotitalous soveltavana valinnaisena. Vuosiviikkotuntiresurssien kohdalla oppilaitokset käyttävät mielellään mahdollisuutta jakaa opetuksen määrää jopa puolikkaiksi tunneiksi. Tämä mahdollistaa joustavamman tuntikehyksen oppilaitoksiin ja toimivamman toteutuksen taide- ja taitoaineisiin, yksi vuosiviikkotunti koetaan usein liian lyhyenä aikana taide- ja taitoaineille, joka turhaan tuottaa kiirettä oppitunteihin. Kiireellä on todettu olevan oppimiseen negatiivisia vaikutuksia (ks. luku 2.1, Kuusisaari & Käyhkö, 2014, s.14) ja se on erikseen mainittuna perusopetuksen opetussuunnitelmassa kotitalousopetuksen kohdalla. (POPS, 2014, s. 439.) Syynä kotitalousoppitunnin kiireen tunteeseen on usein ruokakeskeisyys, mikäli se on liian suuressa osassa oppitunteja (Tarsa 2014, s. 51). Tämä on tulosten mukaan tilanne oppilaitoksissa, sillä ruokakeskeisyys nousi aineistossa monista avoimista vastauksista esille (liite 3, 47 mainintaa). Toinen syy kiireelle voi olla myös uuden oppiaineen heikompi hallinta. Virolaisessa tutkimuksessa (Taar & Vänt, 2017, s.106–107) kävi ilmi, että käytännönläheisten taide- ja taitoaineiden integroiminen ja uusien oppiaine yhdistelmien opetus koettiin haastavammaksi kuin teoreettisempien oppiaineiden sisältöjen yhdistäminen.

Päätöksen kotitalouden opetuksesta tekee useimmiten kunta ja kuntakohtainen opetussuunnitelma (57%), kuin koulukohtainen opetussuunnitelma (43%). Tulos jakautuu lähes puoliksi oppilaitosten keskuudessa jotka järjestävät kotitalousopetusta. Oppilaitoksien kohdalla, jotka eivät olleet lähteneet mukaan alakoulun kotitalouden järjestämiseen, on tulos aivan vastakkainen. Nämä oppilaitokset ilmoit-

tivat, että päätöksen opetuksesta tekee lähes aina kuntakohtainen opetussuunnitelma (83,9%) ja mainitsivat opetuksen esteeksi, ettei kuntakohtainen opetussuunnitelma määrää heille kotitalouden opetusta. Näistä oppilaitoksista lähes kaikki kertoivat, etteivät tee kotitalousopetuksen suunnittelua (94,2%), joten lähi-vuosina tämän tutkimuksen tulosten mukaan kotitalouden määrä perusopetuk-sessa ei ole kasvussa.

Tulos on huolestuttava vuosiluokkien 1-6 kotitalousopetuksen tulevaisuuden ja kehityksen kannalta sekä oppiaineen arvostuksen kannalta, mikäli kotitaloustai-toja ei arvosteta oppilaitoksissa tai ne koetaan opittavan kuin itsestään muun opetuksen ohessa. Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että mitä aiemmin koululaisille ruokakasvatus aloitetaan, sen helpommin voidaan vaikutta oppilai-den taitoihin, asenteisiin ja tiedon lisääntymiseen. (Pendergast & Dewhurst 2012, s.6). Turkin hahmottelemat keskeiset elementit (luku 2.1) kuvaavat hyvin kotita-lousopetuksen laaja-alaisuutta ja vaikutusalueita ruokakasvatuksen ja kodin toi-minnan lisäksi. Kotitalousopetus vaikuttaa lisääntyvissä määrin yhteiskuntaan ja yhteiskunta kotitalousopetukseen. (Turkki, 1990, s.7-8.) Kotitalousopetus pyrkii opettamaan oppilaille taitoja elämää varten: hallitsemaan, ajattelemaan ja näke-mään kokonaisuuksia. Kotitalousopetuksen tavoite on kunnianhimoinen, auttaa oppilaita selviytymään arjesta parhaalla mahdollisella tavalla. (Palojoki, 2015, s.1–2,5.) Tavoite avautuu hyvin Haverisen (2009, s. 21) holistisen arjen hallinta -mallin (luku 2.1) avulla, joka kuvaa kotitalousopetuksen luonnetta. Kotitaloustai-dot laajentuvat kohti suurempaa kokonaisuutta, osaavasta aina ymmärtävään ta-soon asti ja ne vaikuttavat yksilöstä yhteisöön. Arjen hallinnan laadullinen muutos voi näkyä myös toiseen suuntaan, kokonaisuudesta osatekijöihin päin. Kotitalou-den jatkumolla on sama tavoite. Tämän tutkimuksen tuloksissa kotitalouden mer-kitys sitä toteuttaville oppilaitoksille on parhaiten nähtävissä vapaaehtoisten avointen vastausten kohdalla. Kotitalous koetaan positiivisesti uutena oppiai-neena (71,7%, n=138) joka motivoi niin oppilaita kuin opettajiakin. Oppiainetta pidetään laaja-alaisena oppiaineena, jonka vaikutukset on huomattu myös oppi-laiden kotona. Opetus on luovaa ja idearikasta ja oppitunnit ovat suosittuja, ei-vätkä kaikki halukkaat aina mahdu mukaan. Tämä tulos tukee tutkielman teoreet-tista osuutta, jossa korostuu kotitalousopetuksen vaikutusmahdollisuudet ja koti-

taloustieteen luonne. Perusopetuksen opetussuunnitelmaan on kirjattu laaja-alainen osaaminen (POPS, 2014, s.20) koskemaan kaikkea opetusta, mutta samalla se on jo valmiiksi iso osa kotitalousopetuksen perustaa. Opettajan työtä ohjaa oppiainetuntemus, pedagogiset taidot, oppilaiden taitotason tuntemus, oman opettajaidentiteetin tunteminen ja opetussuunnitelman ymmärtäminen (Liakopoulou, 2011, s.68–69). Mikäli kotitalouden opettaja ei koe hallitsevansa opetettavaa ainetta, menetetään oppiaineen vaikutukset ja merkitys oppilaan arjelle ja oppitunneista tulee vain erillisiä peräkkäisiä suorituksia sisältävä oppitunti.

Tämän tutkimuksen mukaan kotitalouden toteutus soveltavana valinnaisena sekoitetaan herkästi kotitalouden opetukseen omana oppiaineena. Tähän syynä on taide- ja taitoaineiden tuntijaon vaikeasti ymmärrettävä terminologia, jota Opetushallitus on joutunut perusopetuksen opetussuunnitelman jälkeen tarkentamaan käytännössä. Valinnaisuus alakouluissa on uutta oppilaitoksille. Soveltava valinnainen yhdistetään useimmiten ympäristöoppiin ja taide- ja taitoaineisiin. Tutkimuksen aineiston laadullinen osuus ei pystynyt vastaamaan, miksi ympäristöoppi on yleisin yhdistelmä soveltavana valinnaisena. Taide- ja taitoaineisiin yhdistäminen on ymmärrettävää, sillä tuntijaossa määritellään osalle taide- ja taitoaineista vähimmäistuntimääriä. (A 1.8.2012/422)

Tutkimuksen mielenkiintoisimpia tuloksia syntyi yllättäen kyselyn osa-alueesta, jossa tiedusteltiin kotitaloudellisten sisältöjen yhdistämisestä muihin oppiaineisiin. Sisällönanalyysin ja kvantifioinnin avulla voitiin havaita, että mainintoja oli merkittävästi enemmän aktiivisen oppilaitoksen yhdistävässä luokassa (157 mainintaa), kuin passiivisen oppilaitoksen yhdistävässä luokassa (57 mainintaa). Aktiiviset oppilaitokset toteuttivat kotitaloutta konkreettisin teoin ja passiiviset oppilaitokset pitivät kotitalouden toteutumista itsestään selvänä, joka tapahtuu omalla painollaan. Aktiivisten oppilaitosten toiminta kertoo siitä, että vuosiluokilla 1-6 toteutetaan paljon luovasti kotitaloutta teemapäivinä, monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa ja erikoistilanteina poiketen normaalista koulurutiinista. Kotitalous nähdään motivoivana taitoaineena, joka antaa konkreettisia kokemuksia oppilaille ja yhdistää oppiaineita ja edustaa ilmiöoppimista parhaimmillaan. Näistä toteutuksista on kuitenkin havaittavissa, että harmillisesti kotitalouden sisältöjä käy-

tetään usein innostamaan oppilaita erikoistilanteilla ja ruokakeskeisyydellä. Oppilaitokset eivät koe, että kotitalous voi kuulua perusopetukseen omana oppiaineena kehittäen oppilaiden arjen hallintaa tai että se voitaisiin nähdä jopa investointina tulevaisuuteen, jolla on vaikutusta aina globaaleihin tasoihin asti. (Turkki. 2009, s.101,104).

Tämän tutkimuksen mukaan useimmiten alakoulussa kotitalousopetusta antaa luokanopettaja (71,9%) ja yhtenäiskouluissa vuosiluokille 1-6 kotitalouden aineenopettaja (50,4%). Opettajan kelpoisuuden kysymys on mielenkiintoinen. Tuntijaon mukaan luokanopettajat ovat kelpoisia toimimaan kotitaloudenopettajina vuosiluokilla 1-6, mutta silti useissa oppilaitoksessa mainitaan pätevän opettajan puuttuminen tai opettajan ammattitaidon merkitys kotitalouden opetukselle. Tämä tarkoittaa sitä, että kotitalous on oppiaineena valtava hallittava kokonaisuus, jota ilman koulutusta on lähes mahdoton opettaa, mikäli tavoitteena on muutakin kuin harrastuneisuus (Palojoki & Rantamäki, 2017). Mikäli halutaan tavoitteellista, oppiainerajoja ylittävää ja arjen hallinnan taitoja kehittävää kotitalousopetusta, tulee sen luonne ja monimuotoisuus ymmärtää kokonaisuudessaan (Taar & Vânt, 2017, s.100). Näin opetuksesta tulee rikkaampaa, jossa opetusmateriaalit eivät ole ainoa tukipilari, vaan toimivat opetuksen tukena. (Tarsa, 2014, s.47,49.) Kotitalouden aineenopettajilla ongelmana on oppilaiden taitotason ja kehitysvaiheen ymmärtäminen. Siksi molemmille opettajakunnille tarvitaan sopivaa täydennyskoulutusta, jota tällä hetkellä ei ole olemassa siinä muodossa kuin sitä tarvittaisiin. Tämä tutkielma tukee käsitystä, että opettajat ovat halukkaita lisäkoulutukseen ja ammattitaidon syventämiseen. Esimerkiksi Virossa tehdyssä tutkimuksessa, uudet oppiaineyhdistelmät ja sisällöt tuottavat opettajille ahdistusta ja stressiä (Taar & Vânt, 2017, s.106–107). Toisaalta tulee myös ymmärtää, ettei kaikki aineenopettajat halua opettaa kotitaloutta alakoulussa, sillä esimerkiksi kaksoiskelpoisuus ei vaikuta nostavasti aineenopettajan palkkaan samalla tavalla kuin luokanopettajan palkkaan (Uuden opettajan opas, 2010).

Tämän tutkimuksen tulokset tukevat niitä näkemyksiä ja huolia, mitä tämän tutkielman johdannossa on kirjoitettu kotitalousopetuksen resursseista eduskunnalle (Palojoki & Rantamäki, 2017). Suomessa tarvitaan parempia oppimisympäristöjä, rahallisia resursseja, pätevämpää opettajakuntaa ja tahtoa toteuttaa

suunnitelmallista kotitalousopetusta vuosiluokille 1-6, jotta kotitalousopetuksen jatkumo ja kotitalousopetuksen arvostus voidaan saavuttaa. Kotitalousopetuksen vaikutusmahdollisuuksista ja terminologian haasteista käydään keskustelua ympäri maailmaa. Kotitalousopetus on nähty maailmanlaajuisesti ratkaisuna liikaliavuuteen ja heikkeneviin ruoanlaitto- ja taloustaitoihin, mutta samalla käydään keskustelua siitä, mille oppiaineelle näiden opetus kuuluu. (Smith, 2015; Lichtenstein & Ludwig, 2010, s.1857–1858; Tarsa 2014, s.46). Teoreettisen kehityksen valossa, keskustelua kotitalouden oppiaineen tilasta selkeyttäisi yhtenevämpi terminologia kotitaloustieteen sisällä ja opetussuunnitelmassa (Turkki, 2011, s. 5). Viimeisin perusopetuksen opetussuunnitelma ei esimerkiksi listaa tavoitteita vuosiluokkien 1-6 kotitalousopetukselle, vaan ne tulee soveltaa vuosiluokkien 7-9 tavoitteista oppilaiden ikäkausi huomioiden. Jo tämä päätös opetussuunnitelmaa kehittäessä on alentanut kotitalousoppiaineen arvoa muihin oppiaineisiin verrattuna. Kotitalous on ainoa taide- ja taitoaine jolla ei ole vähimmäistuntimäärää Valtioneuvoston perusopetuksen tuntijaossa (A 1.8.2012/422). Lisääntyvä julkinen keskustelu kotitalousopetuksesta ja sen tarpeellisuudesta on hyväksi kotitaloustieteen kehitykselle, mutta keskustelun taso tulee pysyä laadukkaana ja sitä tulee johtaa ammatillisesti pätevät opettajat ja kotitaloustieteilijät, jolloin esimerkiksi ruokakeskeisyys jää vähemmälle huomiolle. Näin kotitalousopetuksen kehittyminen vastaa alati kiihtyvään yhteiskunnalliseen muutokseen (Palojoki & Rantamäki, 2017).

8 Luotettavuus

Pohdittaessa määrällisen tutkimuksen luotettavuutta, voidaan sitä tarkastella käsitteiden validiteetti ja reliabiliteetin kautta. Validiteetti voidaan jakaa kahteen, sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Ulkoinen validiteetti liittyy tutkimuksen yleistettävyyteen ja sisäinen validiteetti tarkoittaa tutkimuksen omaa luotettavuutta. (Metsämuuronen, 2011, s.65.) Tutkijan tulee pohtia sisäistä validiteettia ja tutkimuksen pätevyyttä, eli mitataanko tutkimuksessa sitä mitä oli tarkoitus mitata. Tähän apuna ovat oikein ja tarkasti etukäteen määritellyt tutkimuksen tavoitteet ja tarkkaan harkittu tiedonkeruumenetelmä, sillä validiteettia on vaikea havainnoida jälkikäteen. Kyselytutkimuksen kohdalla se tarkoittaa pohdintaa siitä, onko tutkija osannut kysyä oikeita kysymyksiä ja saadaanko sillä vastaus tutkimusongelmaan ja onko kysymykset vastaajajoukossa ymmärretty oikein. Validin tutkimuksen perusteena on myös korkea vastausprosentti ja onnistunut otos. (Heikkilä 2014, s.27-28.)

Osasyynä tämän tutkimuksen katoon oli todennäköisesti ajankohta, vaikka vastausprosentti oli korkea (51,9%). E-lomakkeen lähetys osui loppuvuoteen 2017, jolloin oppilaitoksissa järjestetään päättyvää syyslukukautta, itsenäisyyspäivää ja joulujuhlaa. Oppilaitokset joutuvat myös vastaamaan paljon muihin kyselyihin ja tilastoihin, jolloin vastaamiseen vapaaehtoisiin tutkimuksiin ei välttämättä koeta tärkeäksi. Parempaa ajankohtaa on vaikea hahmottaa, sillä uskoin, että oppilaitoksilla kaikki vuodenajat ovat kiireisiä.

Tässä tutkimuksessa oli kyseessä kokonaistutkimus, joten otantavirhettä ei ollut. Siksi tutkimuksen ulkoinen validiteetti on hyvä, tutkimus on helposti toistettavissa, mikäli saavutetaan perusjoukko ja yhtä korkea vastausprosentti. Sisäistä validiteettia on pyritty parantamaan kyselylomakkeen kysymysten huolellisella suunnittelulla, Opetushallituksen konsultoinnin avulla ja usealla esitestauksella, sillä ”tutkimuksen luotettavuus on suoraan verrannollinen mittarin luotettavuuteen”. (Metsämuuronen, 2011, s.125.) Tutkimuksen perusjoukko määriteltiin tilastokeskuksen koulutustilaston mukaan, joka ei täsmännyt Opetushallituksen sähköpos-

tijärjestelmän määriin oppilaitoksista. Tämä heikentää tutkimuksen sisäistä validiteettia, sillä tutkimuksessa ei pystytty varmistamaan, onko kysely saavuttanut koko perusjoukon. Tulokset ovat suuntaa antavia, koska kyselyn vastausprosentti oli korkea.

Kyselylomakkeelle tyypillisiä haittoja on vaikea kontrolloida tämän tyyppisessä laajassa lomakkeessa ja ne voivat olla osasyynä katoon. On merkitystä, ovatko vastaajat ymmärtäneet kysymykset oikein ja miten vakavasti he ovat suhtautuneet vastaamiseen. (Hirsjärvi ym., 2009, s.195). Eniten virheitä tutkimustuloksiin aiheuttaa juuri kysymysmuoto. (Valli, 2010, s.104.) Ruotsinkielisestä lomakkeesta tuli yksi sähköpostiviesti siitä, koskeeko tutkimus ainoastaan vuosiluokkia 1-6. Tätä voi pitää merkinä siitä, että ruotsinkielinen lomake oli hyvin muotoiltu, vaikka vastausprosentti oli matala suomenkielisiin oppilaitoksiin verrattuna (23,1%). Ainoastaan yksi ruotsinkielinen oppilaitos oli vastannut lomakkeeseen sekä ruotsinkielisen että suomenkielisen lomake linkin kautta, joten koen että ruotsinkieliselle lomakkeelle on tässä tutkimuksessa ollut tarvetta, jotta ruotsinkieliset oppilaitokset ottaisivat osaa tutkimukseen.

Välittömästi sähköpostipalautteesta päätellen, 1 %:lle suomenkielisen lomakkeen vastaajista oli epäselvää mitä vastata, mikäli kotitalousopetusta tapahtui vuosiluokilla 7-9, mutta ei lainkaan vuosiluokilla 1-6. Kyselyn otsikkona, e-lomakkeen saatteessa ja erillisessä saatteessa on selkeästi kerrottu tutkimuksen tavoitteena olevan vuosiluokkien 1-6 kotitalousopetuksen nykytila. Tästä huolimatta vastausvaihtoehto ”koulussamme ei ole kotitalousopetusta” osassa yhte-näiskouluja koettiin epäselväksi. Selkeämpi muotoilu vastausvaihtoehdoksi olisi ollut ”koulussamme ei ole kotitalousopetusta vuosiluokilla 1-6”. Valitettavasti e-lomake järjestelmä ei salli lomakkeen korjausta ilman, että lomake suljetaan ja siihen mennessä saavutetut vastaukset tyhjennetään, joten tätä ei voitu tehdä varmistamatta, ettei jo kerättyjä vastauksia menetetä. Toinen suuri luotettavuutta laskeva ongelma syntyi tuloksia tulkittaessa. Ristiriitaisten vastauksien perusteella uuden opetussuunnitelman terminologia oli monesti ymmärretty väärin, joten vastauksia joutui poistamaan tai syöttämään käsin oikeisiin kohtiin havaintomatriisissa. Ehkä näin massiivisen datan kerääminen yhdellä lomakkeella, huolellisesta suunnittelusta huolimatta, ei ole järkevää.

Kyselylomakkeen heikoin kohta oli kyselyn muotoilu yhtenäiskouluille, sillä näissä vastauksissa tuloksia tulkittaessa oli eniten väärin täytettyjä kohtia tai kysymystä ei ymmärretty oikein. Avoimista kysymyksistä oli nähtävissä, että lomake oli täytetty väkisin vaikka oppilaitoksissa ei ollut kotitalousopetusta vuosiluokilla 1-6. Jotta tutkimuksen reliabiliteetti ei kärsinyt, tuli suuri osa vastauksista muuttaa vastaamaan oikeaa merkitystä. Tämä oli hyvin aikaa vievää, sillä se vaati tutkimustyötä oppilaitosten nettisivuilla, vastausten tulkintaa ja tietojen käsin syöttämistä havaintomatriisiin. Tutkimusta toistettaessa tulisi yhtenäiskouluille suunnata oma erillinen kysely, jossa olisi vielä enemmän korostettu tutkimuksen suunnasta vuosiluokille 1-6 ja uutta mahdollisuutta ottaa kotitalous omaksi oppiaineeksi myös alakoulun puolella.

Mittauksen validiteettia koskeva yleisin virhe Survey-tutkimuksissa on valehteleminen, joka aiheuttaa satunnaisvirheitä tutkimukselle ja alentavat reliabiliteettia eli tulosten tarkkuutta, mutta valehtelu voi olla myös systemaattista asioiden kaunistelua tai vähättelyä. Systemaattinen virhe vähentää tutkimuksen reliabiliteettia ja validiteettia. (Heikkilä, 2014, s.177.) Tässä tutkimuksessa vastausten kaunistelua on voinut tapahtua niin, että kerrotaan kotitaloudellisia sisältöjä olevan muissa oppiaineissa vaikka näin ei suunnitelmallisesti tapahtuisikaan, sillä kotitalous on poikkitieteinen oppiaine. Siksi tutkimus ei keskittynyt näihin toteutuksiin, eikä esimerkiksi kysytty erikseen mille vuosiluokille kotitaloudellisia sisältöjä on yhdistetty.

Reliabiliteetilla eli luotettavuudella tarkoitetaan tulosten tarkkuutta. Ne eivät saa perustua sattumanvaraisuuteen ja sen tulee olla toistettavissa. Tämä edellyttää tutkijalta kriittisyyttä koko tutkimuksen ajan, virheitä saattaa tulla työn edetessä monessa vaiheessa aina aineiston käsittelystä ja havainnoinnista tulosten mahdolliseen virhetulkintaan asti. Luotettavuutta voidaan varmistaa sillä, ettei kato nouse liian suureksi ja ettei kohderyhmä ole liian vino, vaan edustaa toivottua perusjoukkoa. (Heikkilä, 2014, s.28.) Yleensä suoraan sähköiseltä e-lomakkeelta tilastointiohjelmaan siirrettävät tiedot ovat luotettavia, koska tutkijan näppäilyvirheet jäävät pois. (Valli, 2010, s.113.) Tässä tutkimuksessa reliabiliteettia saattaa heikentää käsin syötetyt tiedot havaintomatriisiin.

9 Johtopäätökset

Tämän tutkielman tulokset ovat osoittaneet, että kotitaloutta opetetaan erittäin vähän Suomen alakouluissa (5,6%) kun verrataan kaikkia vastanneita oppilaitoksia koko Manner-Suomen oppilaitoksiin. Ainoastaan joka neljäs yhtenäiskoulu tarjoaa kotitalouden opetusta vuosiluokille 1-6 (26,3%), vaikka näiden yhtenäiskoulujen yhteydestä löytyy useimmiten kotitalousluokka tai opetuskeittiö. Ongelmana on tilojen korkea käyttöaste, sillä oppilasryhmät suurenevat tilastokeskukseen mukaan vuosi vuodelta (Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset, 2018), vaikka koulujen koko ei kasva samassa suhteessa. Koulupäivän aikana alakoululaisille ei löydy opetustilaa kotitalouteen, joten oppiainetta ei oteta herkästi toteutukseen.

Opetushallituksella on mahdollisuus vaikuttaa oppilaitosten kehittymiseen tunti-jaon, koulutuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelman ja opetusmateriaalien kautta. On upeaa, että kotitalouden opetuksen toteuttaminen on oppilaitoksille vapaaehtoista, eikä sitä pakoteta toteuttamaan sopimattomissa tiloissa liian niukalla resurssilla. Opetushallituksen tulisi selventää vielä enemmän terminologiaa oppilaitoksille. Tämä tutkielma osoittaa, että perusopetuksen opetussuunnitelman termit ja määritelmät eivät ole yksinkertaisia ja ne mahdollistavat monenlaiset toteutukset ja tulkinnat oppilaitoksissa valinnaisten oppiaineiden, tuntisuunnittelun ja vuosiviikkotuntien jaossa. Tämä aiheuttaa sekaannusta joka näkyy kyselylomakkeen vastausten ristiriitaisuuksissa; osa vastaajista ei koe kotitaloutta sopivaksi oppiaineeksi alakouluun, miellä valinnaista kotitalouden opetusta oppiaineen omaksi opetukseksi tai tunnista eroa soveltavaan valinnaiseen, jossa ideana on yhdistää eri oppiainerajoja suunnitelmallisesti. Tulee muistaa, että uusi perusopetuksen opetussuunnitelma on tuonut mukanaan paljon muitakin muutoksia, eikä kaikkeen ole vielä ehditty perehtyä ensimmäisten lukukausien aikana. Siksi tämän tutkielman rooli on monimerkityksellinen, kuten eräs oppilaitos kommentoi: ”Kotitalouden opettamisesta ei ole keskusteltu lainkaan kouluilamme. Tämä kysely toimi nyt ikään kuin herätyskellona” (E156).

Kuntatasolla merkitystä on resurssien jakamisella, jonka oppilaitokset kokevat yhtenä suurena esteenä kotitalousopetukselle. Tarvitaan päteviä opettajia ja soveltuvia tiloja, oppimismateriaaleja ja esimerkiksi lähialueiden raaka-aineita ja luovuutta kotitalouden opetukseen. Kotitalouden oppiaine on myös satsaus tulevaisuuden arjen hallintaan ja taitoihin, jolla voi olla kauaskantoisia vaikutuksia. Oppilaitokset, jotka eivät järjestäneet kotitaloutta, mainitsivat yhdeksi suureksi esteeksi sen, ettei kunta määrää paikallisessa tuntijaossa tai opetussuunnitelmassa kotitaloudelle oppitunteja. Oppilaitokset jotka järjestivät kotitalousopetusta, olivat kuitenkin selittäneet nämä ongelmat ja löytäneet tilaa tuntikehyksestä oppiaineelle. Kuntien tulisi siis enemmän kannustaa omia oppilaitoksiaan kokeilemaan kotitalouden toteutuksia, yhdistää paikallisia toimijoita ja jakaa resursseja kotitaloudelle, mikäli he pitävät oppiainetta tärkeänä. Jälleen tärkeintä on, että muutos on vapaaehtoinen, oppilaitokset voisivat tuottaa erilaisia painotuksia ja kunnat toteuttavat oman näköistä perusopetusta, jossa esimerkiksi kotitaloustaitoja painottava kunta voisi tehdä koulutuksestaan muuttoliikettä houkuttelevan kilpailutekijän.

Yliopistojen tulisi kehittää mahdollisimman nopeasti erilaisia täydennyskoulutusvaihtoehtoja sekä luokanopettajille että kotitalouden aineenopettajille. Tällä hetkellä lisäopintojen suorittaminen on haastavaa pienten sisäänottokiintiöiden vuoksi päiväopetuksena, eikä jo työssä oleville opettajille ole tarjolla täydennyskoulutusta töiden ohessa. Tämä on puute, johon yliopistot ovat tarttuneet liian hitaasti. Joustava täydennyskoulutus mahdollistaisi päteviä opettajia, jotka ymmärtäisivät opettamansa oppiaineen luonnetta, poistaisivat kotitalousopetuksen ”kokkikerho” leimaa ja auttaisi opetuksen räätälöimisessä sopivaksi oppilaiden ikä huomioiden. Kaikki opettajat eivät halua varmasti opettaa alakoulussa, mutta niille jotka ovat kiinnostuneet kehittämään omaa pedagogiikkaa, tulisi olla siihen mahdollisuus.

Oppiaineiden väliset kamppailut tuntijaossa tulevat merkittävästi vaikuttamaan oppilaitosten oppituntien tarjontaan ja painetta koetaan jo nyt alakouluissa mahdollistaa opetusta tuntikehykseen. Rehtoreiden tulisi kannustaa alakoulujen opettajakuntaa kokeilemaan kotitaloudenopetusta alakoulujen puolella eri variaatioin, sillä kotitalous on taide- ja taitoaine, jonka on todettu parantavan motivaatiota ja

oppimista myös muissa oppiaineissa. Oppilaitosten kiire ei pitäisi olla syy jättää kokeilematta uusia mahdollisuuksia ja vanhanaikaiset oppiainerajat mieltävää opetusta pitäisi elävöittää. Kotitalousopetus on hyvin laaja-alaista ja usean oppiainerajan ylittävää, johon ilmiöoppiminen sopii helposti, joten yhdistelemällä eri oppiaineita yhdeksi kokonaisuudeksi saataisiin erilaiset taidot opetettua yhdessä valinnaisessa. Kotitalouden tärkeä pedagoginen väline on ruoka, mutta se ei ole ainoa tapa opettaa kotitalouden useita sisältöalueita, eikä ruokakeskeisyys ole ainoa oikea tapa järjestää kotitaloutta. Kotitalouden sisältöalueita voi aluksi kokeilla monialaisten oppimiskokonaisuuksien yhteydessä, niin kuin moni alakoulu on tehnytkin. Nämä kokeilut voisi ottaa pohjana esimerkiksi mahdollisen kotitalouden valinnaisaineen syntymiselle.

Tästä tutkimuksesta herää useita jatkotutkimusideoita. Mielenkiintoista olisi tutkia ruotsinkielisiä oppilaitoksia ja sitä, miksi ruotsinkieliset oppilaitokset eivät ole läheneet mukaan uuden perusopetuksen opetussuunnitelman mahdollisuuksiin kotitalouden osalta. Toinen jatkotutkimus olisi kartoittaa oppilaitosten näkemyksiä aineenopettajien ja luokanopettajien täydennyskoulutuksen toteuttamiselle ja tarpeelle. Esimerkiksi oppilaitoksia haastatteleamalla voitaisiin saavuttaa tärkeää, täydennyskoulutusta kehittävää tietoa siitä, minkälaiselle koulutukselle ja toteutukselle työn ohessa olisi tarvetta. Kolmas jatkotutkimuksen kohde olisi tutkia soveltavana valinnaisena toteutuvan kotitalouden sisältöjä tämän tutkimuksen aineistosta ja koulukohtaisista opetussuunnitelmista. Tutkimus voisi antaa ideoita oppilaitoksille, millaisia idearikkaita yhdistelmiä koulut ovat kehittäneet ja mihin suuntaa opetus on alakouluissa menossa.

Sillä on merkitystä mitä lähivuosien aikana kotitalousopetuksen kentällä tapahtuu. Reagoivatko yliopisto, Opetushallitus, kunnat, oppilaitokset ja opettajat nyt käsillä olevaan mahdollisuuteen? Mikäli kotitaloutta ei koeta tarpeelliseksi tai sen sisällöt nähdään liittyvän vahvasti jo johonkin toiseen oppiaineeseen, on sen tulevaisuus vaarassa. Tuleeko kotitalousopetus jäädäkseen alakoulun puolelle vai pyyhkiytyykö se pois seuraavan perusopetuksen opetussuunnitelman myötä?

Lähteet

A 14.12.1998/986. Valtioneuvoston asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Viitattu 4.10.2017. Saatavissa: www.finlex.fi.

A 1.8.2012/422. Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta. Viitattu 4.10.2017. Saatavissa: www.finlex.fi

Eskola, J. & Suoranta J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Finsk-svensk utbildningsordlista. (2005). Opetushallinnon sanasto. Kotimaisten kielten keskus. Saatavissa: http://kaino.kotus.fi/www/ordlistor/utbildningsordlista_05.html

Haverinen, L. (1996). *Arjen hallinta kotitalouden toiminnan tavoitteena*. Kotitalouden toiminnan filosofista ja teoreettista tarkastelua. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 164. Helsinki: Yliopistopaino.

Haverinen, L., Kivilehto, S., Löytty-Rissanen, M., Martikainen, M., Myllykangas M ja Näveri, L., Seppänen, T. & Palojoiki, P. (1998). *Kotitalousopetus uuden vuosituhannen kynnyksellä*. Porvoo: WSOY.

Haverinen, L. (2009). *Johdatus kotitalouden taitopedagogiikkaan – kertomukset kotitalousopetuksen hiljaisen tiedon tulkina*. Kotitalous ja käsityötieteiden laitoksen julkaisuja 18. Helsinki: Yliopistopaino.

Heikkilä, T. (2014). *Tilastollinen tutkimus* (9. uudistettu painos.). Helsinki: Edita

Hellsten, A., Markku, S., Mäntylä, T., Itkonen, S., Toppari, E., Kivikallio, J., Mattila, L. (2013). Teoksessa Anttalainen, H & Manninen, M.(toim.) *Kotitalouden opetustilat ja työturvallisuus*. Oppaat ja käsikirjat 2013:10. Tampere: Suomen yliopistopaino Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita* (15. uud. p.). Helsinki: Tammi.

IFHE Position Statement. (2008). Home economics in the 21st Century Position statement. Viitattu 3.10.2017. Saatavissa: <https://www.ifhe.org>.

IFHE Position Statement (2012). Occassion of the OEWG on Ageing Session 2012. Viitattu 12.10.2017. Saatavissa: <https://www.ifhe.org>.

Jarva, V. (2012) Home economics, Mega-Crises and Continuity. Teoksessa Pendergast, D., McGregor, S. & Turkki, K. (toim.) *Creating Home Economics futures – the next 100 years*. (ss. 143–156). Bowen Hills: Australian academic press.

Korvela, P. (2003). *Yhdessä ja erikseen – Perheenjäsenten kotona olemisen ja tekemisen dynamiikka*. STAKES Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Akateeminen väitöskirja. Tutkimuksia 130. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kotitalous voi läpäistä koko peruskoulun. (2014). Ruokatieto. Viitattu 4.1.2018. Saatavissa: <https://www.ruokatieto.fi/uutiset/kotitalous-voi-lapaista-koko-peruskoulun>

Kotitaloutta alakouluun ja paikallisiin opetussuunnitelmiin. (2014). Kotitalousopettajien liiton kannanotto. Viitattu 4.1.2018 Luettavissa: <http://www.kotitalousopettajat.fi/ajankohtaista/liitto/272-kotitaloutta-alakouluun-ja-paikallisiin-opetussuunnitelmiin7>

Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset. (2018). Suomen virallinen tilasto (SVT). Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu: 11.2.2018. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/kjarj/2016/kjarj_2016_2017-02-14_tie_001_fi.html

Kunnallinen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimus OVTES. (2017) Kuntatyönantajat. Viitattu 12.11.2017. Saatavissa: <https://www.kt.fi/sopimukset/ovtes>

Kuusisaari, H. (2014). Kotitalousoppiaine yhteiskunnallisena suunnannäyttäjänä. Teoksessa H. Kuusisaari & L. Käyhkö (toim.) *Tutki, kehitä ja kehity: Kotitalous yhteiskunnallisena oppiaineena*. Helsinki: Books on Demand.

Kuvaja, A. (2015). Paikalliset opetussuunnitelmat työn alla kunnissa- ”Nyt pitää olla aktiivinen ja vaikuttaa!” *Kotitalouslehden sähköinen artikkeli*. Viitattu 4.1.2018. Luettavissa: www.kotitalouslehti.fi/paikalliset-opetussuunnitelmat-tyon-alla-kunnissa-nyt-pitaa-olla-aktiivinen-ja-vaikuttaa/

Käsitteet. (2018) Viitattu 1.2.2018. Suomen virallinen tilasto (SVT). Tilastokeskus. Saatavissa: <http://www.stat.fi/meta/kas/index.html>

L 4.12.2015/ 1385. Laki ammattipätevyyden tunnustamisesta. Viitattu 4.10.2017. Saatavissa: www.finlex.fi

Liakopoulou, M. (2011). The Professional Competence of Teachers: Which Qualities, Attitudes, Skills and Knowledge Contributes to a Teacher's Effectiveness? *International Journal of Humanities and Social Science*, 1(21), 66–78.

Lichtenstein, A. & Ludwig, D. (2010). Bring back home economics education. *JAMA, The Journal of the American Medical Association*, 303(18), 1857–1858.

Löytty-Rissanen, M. & Näveri, L. (1998a). Kotitalousopetus uusien haasteiden edessä. Teoksessa P. Palojoki (toim.) *Tutkimus kotitalousopetuksen tukena* (ss. 25–34.) Tutkimuksia 188. Helsinki: Hakapaino

Löytty-Rissanen, M. & Näveri, L. (1998b). Kotitalouden teoria – se toimii sittenkin. Teoksessa Haverinen, L., Kivilehto, S., Löytty-Rissanen, M., Martikainen, M., Myllykangas M ja Näveri, L., Seppänen, T. & Palojoki, P. *Kotitalousopetus uuden vuosituhannen kynnyksellä.* (ss.59–78.) Porvoo: WSOY.

Malin, A. (2011). *Kotitalouden opetustilat osana kehittyvää oppimisympäristöä – asumistoiminnot ja opetussuunnitelma muutoksen määrittäjänä.* Helsingin yliopisto. Kotitalous- ja käsityötieteen julkaisuja 26. Helsinki: Unigrafia. Dissertation.

Malin, A. & Palojoki, P. (2015). Flexible learning environments in home economics education. Teoksessa Janhonen-Abreuquah, H. & Palojoki, P. (toim.) *Luova ja vastuullinen kotitalousopetus.* Kotitalous- ja käsityötieteiden julkaisuja 38. (ss. 63–71.) Helsinki: Yliopistopaino.

Metsämuuronen, J. (2011). Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: Opiskelijalaitos* (E-kirjan 1. painos.). Helsinki: International Methelp.

Opettajaksi ja asiantuntijaksi (2017). Helsingin yliopiston kotisivut. Viitattu 12.11.2017. Saatavissa: <https://www.helsinki.fi/fi/kasvatustieteellinen-tiedekunta/opiskelu/opettajaksi-ja-asiantuntijaksi#section-21570>

Opettajankoulutus Suomessa (2017). Viitattu 12.10.2017. Saatavissa: <https://www.sool.fi/opettajaksi/>

Opettajien kelpoisuusvaatimukset (2017). Helsingin yliopiston kotisivut. Viitattu 12.11.2017. saatavissa: <https://www.helsinki.fi/fi/kasvatustieteellinen-tiedekunta/opiskelu/opettajaksi-ja-asiantuntijaksi/opettajien-kelpoisuusvaatimukset>

Opetussuunnitelma ja tuntijako. (2017) Opetushallitus. Viitattu 7.12.2017. Saatavissa: http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/opetussuunnitelma_ja_tuntijako

OPS 2016 Kotitalouden tukimateriaalit. (2017). Opetushallitus. Viitattu 1.9.2017. Saatavissa: http://www.edu.fi/perusopetus/kotitalous/ops2016_kotitalouden_tukimateriaalit

Palojoki, P. (2009). Epilogi – matkalla arjen tutkimukseen ja opetukseen. Teoksessa H. Janhonen-Abreuquah (toim.) *Kodin arki.* (ss.181–187.) Helsinki: Yliopistopaino.

Palojoki, P. (2015). Johdanto. Teoksessa Janhonen-Abreuquah, H. & Palojoki, P. (toim.) *Luova ja vastuullinen kotitalousopetus.* Kotitalous- ja käsityötieteiden julkaisuja 38. (ss. 1–5) Helsinki: Yliopistopaino.

Palojoki, P. & Rantamäki, A. (2017). Selvitys sivistysvaliokunnan pyyntöön kotitalousopetuksen resursseista. Viitattu 1.9.2017. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2017-AK-117453.pdf>

Pendergast, D. & Dewhurst, Y. (2012). *Home economics and food literacy – An international investigation*. IFHE, International Federation of Home Economics

Perusopetus. (2017). Opetus- ja kulttuuri- ministeriö. Viitattu 13.12.2017. Luetavissa: <http://minedu.fi/perusopetus>

Perusopetus 2020 – yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako. (2010). Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:1. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Yliopistopaino.

POPS (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.

Rantanen, M. & Palojoki, P. (2015.) Kotitalous ja verkko-opetuksena. Teoksessa Janhonen-Abruquah, H. & Palojoki, P. (toim.) *Luova ja vastuullinen kotitalousopetus*. Kotitalous- ja käsityötieteiden julkaisuja 38. (ss. 1–5) Helsinki: Yliopistopaino.

Rauma, A-L. (2004) Kotitaloustiede on nuori ihmistiede. Teoksessa Enkelberg, J., Savolainen E & Väisänen, P. (toim.) *Tutkiva opettajankoulutus – taitava opettaja*. (ss. 198–208) Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Salo, U-M. (2015) simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa Aaltonen, S. & Högbäck T (toim.) *Umpikujasta oivallukseen. Reflektiivisyys empiirisessä tutkimuksessa*. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 164. Tampere University Press.

Smith, M. (2015) *What does "Bring Back Home Ec" Mean for Us? Challenging the Discourses of Obesity and Cooking*. Vancouver: University of British Columbia.

Taar, J. & Vânt, T. (2017) Estonian multi-subject teacher's competence and experiences. *International Journal of Home Economics*, 10 (2), 99–108.

Taide- ja taitoaineiden arviointi. (2017). Opetushallitus. Viitattu 5.12.2017. Saatavissa: http://www.edu.fi/perusopetus/oppilaan_arviointi/ops2016_arvioinnin_tukimateriaalit/taide_ja_taitoaineiden_arviointi

Tarsa, R. (2014). Kyseenalaistamattomista käytännöistä kohti perusteltua kotitalousopetusta. Teoksessa H. Kuusisaari & L. Käyhkö (toim.) *Tutki, kehitä ja kehity: Kotitalous yhteiskunnallisena oppiaineena*. Helsinki: Books on Demand.

Tilastokeskuksen PX-web-tietokannat. (2018) Suomen virallinen tilasto (SVT). Viitattu 1.2.2018. Saatavissa: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__kou__kjarj/statfin_kjarj_pxt_002_fi.px/?rxid=df2e34f0-61d7-4e46-b2eb-91fc4cc528e4

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tuomisto, M., Haapaniemi, J. & Fooladi, E. (2017). Close neighbours, different interests? Comparing three Nordic Home Economics curricula. *International Journal of Home Economics*, 10 (2), 121–131.

Turkki, K. (1990) *Kotitalous oppiaineena ja tieteenalana: näkemyksiä ja taustoja oppiaineen edelleen kehittämiseksi*. Tutkimuksia 85. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Helsinki: Yliopistopaino.

Turkki, K. (1999) *Kotitalousopetus tienhaarassa: teknisistä taidoista kohti arjen hallintaa*. Kotitalous- ja käsityötieteiden laitoksen julkaisuja 2. Helsinki: Yliopistopaino.

Turkki, K. (2001). Kodin merkitystä etsimässä – kotitalouden toimintaa kehittämässä. Teoksessa Jarva, V. & Korvela, P. (toim.) *Koti tieteiden risteyksessä: 110 vuotta kotitalousopettajien koulutusta: Juhlaseminaari 15.1.2001*. (ss.1–7). Kotitalous- ja käsityötieteiden julkaisuja 9. Helsinki: Yliopistopaino.

Turkki, K. (2004). The Influence of Eleanore Vaines on Home Economics in Finland. Teoksessa Smith, M., Peterat, L. & De Swarth, M. (toim.) *Home economics now: transformative practice, ecology, and everyday life: a tribute to the scholarship of Eleanore Vaines*. (ss.53-66.) Vancouver: Pacific educational press.

Turkki, K. (2009). Koti ja kotitalous – elinikäistä oppimista ja kasvamista vastuullisuuteen. Teoksessa *Tulevaisuus meissä: Kasvaminen maailmanlaajuiseen vastuuseen*. Lampinen, J. & Melén-Paaso, M. (toim.) Opetusministeriön julkaisuja; nro 2009: 40. (ss. 101–106.) Helsinki: Opetusministeriö.

Turkki, K. (2012) Home Economics – A forum for global learning and responsible living. Teoksessa Pendergast, D., McGregor, S. & Turkki, K. (toim.) *Creating home economics futures – the next 100 years*. (ss. 38–61). Bowen Hills: Australian academic press.

Turkki, K. (2015) Envisioning Literacy to Promote Sustainable Wellbeing: Home Economics Perspectives. Teoksessa Thoresen, V., Didham, R., Klein, J. & Doyle, D. (toim.) *Responsible Living: Concepts, Education and Future Perspectives*. (ss. 151-178.) Heidelberg: Springer International Publishing AG.

Uuden opettajan opas. (2010). Opetusalan ammattijärjestö OAJ.

Valli, R. (2010a) Kyselytutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (3. uud. ja täyd. p.). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Valli, R. (2010b) Vastaaaja asettaa tulkinnalle haasteita. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (3. uud. ja täyd. p.). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Vastamäki, J. (2010) Kyselylomaketutkimus: tutkimusasetelman ja mittareiden valinta. Teoksessa: Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (3. uud. ja täyd. p.). Jyväskylä: PS-Kustannus.

Vehkalahti, K. (2014). *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Helsinki: Finn Lectura.

Venäläinen, S. (2015a) *Arjen tiedot ja taidot hyvinvoinnin perustana. Kotitalouden oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2014*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tampere: Juvenes print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Venäläinen, S. (2015b) Kotitalousopettajat ja koulun muutos. Teoksessa Janhonen-Abruquah, H. & Palojoki, P. (toim.) *Luova ja vastuullinen kotitalousopetus*. (ss.46–62.) Kotitalous- ja käsityötieteiden julkaisuja 38. Helsinki: Yliopistopaino.

Liitteet

LIITE 1. Kyselylomake perusopetuksen oppilaitoksille Suomeksi ja Ruotsiksi

Vuosiluokkien 1-6 kotitalouden opetuksen nykytila Suomessa

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Hyvä vastaaja,

Opiskelen Helsingin yliopistossa kotitaloustiedettä ja teen pro gradu -tutkielmaani perusopetuksen vuosiluokkien 1-6 (alakoulujen) kotitalouden nykytilanteesta Suomessa. Tutkimuksessa halutaan selvittää, kuinka monessa koulussa vuosiluokilla 1-6 tarjotaan kotitaloutta omana oppiaineena, kuka opetusta antaa ja millaisissa oppimisympäristöissä opetus tapahtuu.

Tutkimus toteutetaan yhteistyössä Opetushallituksen kanssa ja kerättävä tieto jää sekä Opetushallituksen että Helsingin yliopiston käyttöön. Yhteystietojanne ei käytetä muuhun tutkimukseen. Vastauksianne käsitellään luottamuksellisesti, eikä niistä ole tunnistettavissa yksittäisiä kouluja. **Kyseessä on kokonaistutkimus, jossa tavoitellaan kaikkia Suomen kouluja, joissa opetetaan perusopetuksen vuosiluokkia 1-6, joten vastauksenne on erittäin tärkeä. Vastatkaa tutkimukseen siinäkin tapauksessa, mikäli koulussanne vuosiluokilla 1-6 ei opeteta kotitaloutta omana oppiaineena, sillä kaikki nämä vastaukset ovat myös tutkimukselle arvokkaita.** Aikaa vastaamiseen menee n. 5 minuuttia.

Kiitän vastauksistanne lämpimästi! Lisätietoja kyselystä saa ottamalla yhteyttä:

Kaisa Leino
kaisa.r.leino@helsinki.fi.

TAUSTATIEDOT

* 1. Maakunta

--Valitse tästä--

* 2. Koulun nimi

* 3. Oppilasmäärä

--Valitse tästä--

4. Koulussanne opetetttavat vuosiluokat

- ☐ Esiopetus
- ☐ 1-9. vuosiluokat (yhtenäiskoulu)
- ☐ 1. vuosiluokka
- ☐ 2. vuosiluokka
- ☐ 3. vuosiluokka
- ☐ 4. vuosiluokka
- ☐ 5. vuosiluokka
- ☐ 6. vuosiluokka
- ☐ 7-9. vuosiluokat

✓ --Valitse tästä--

- Etelä-Karjala
- Etelä-Pohjanmaa
- Etelä-Savo
- Kainuu
- Kanta-Häme
- Keski-Pohjanmaa
- Keski-Suomi
- Kymenlaakso
- Lappi
- Pirkanmaa
- Pohjanmaa
- Pohjois-Karjala
- Pohjois-Pohjanmaa
- Pohjois-Savo
- Päijät-Häme
- Satakunta
- Uusimaa
- Varsinais-Suomi

✓ --Valitse tästä--

- <100
- 100-199
- 200-299
- 300-399
- 400-499
- 500-599
- 600-699
- 700-799
- 800-899
- 900<

MILLÄ TAVOIN OPETETAAN KOTITALOUTTA?

Millä tavoin alakoulussanne opetetaan kotitaloutta?

- * Kotitalouden opetus
- ☒ Koulussamme opetetaan kotitaloutta omana oppiaineena
 - ☐ Kotitalous toteutetaan soveltavana valinnaisena aineena toisen oppiaineen kanssa
 - ☐ Kotitaloudellisia sisältöjä on yhdistetty muihin oppiaineisiin
 - ☐ Koulussamme ei opeteta kotitaloutta

TIETOA KOTITALOUSOPETUKSEN TOTEUTUKSESTA

1. Millä vuosiluokilla kotitaloutta tarjotaan alakoulussanne?

- ☐ 1. vuosiluokka
- ☐ 2. vuosiluokka
- ☐ 3. vuosiluokka
- ☐ 4. vuosiluokka
- ☐ 5. vuosiluokka
- ☐ 6. vuosiluokka

* 2. Kuka päättää kotitalouden opetuksesta kouluyhteisössänne?

--Valitse tästä--

3. Mistä opettavan kotitalouden vuosiviikkotunnit koostuvat?

- ☐ Taide- ja taitoaineiden valinnaistuntiresurssista oppilaan omana valintana
- ☐ Taide- ja taitoaineiden valinnaistuntiresurssista opetuksen järjestäjän päätöksenä
- ☐ Valinnaisaineena valinnaisaineiden tuntiresurssista
- ☐ Kunta/koulukohtainen lisäresurssi

* 4. Kuinka monta vuosiviikkotuntia kotitalousopetusta on koulussanne?

--Valitse tästä--

* 5. Kuinka monta kotitaloutta opettavaa opettajaa on koulussanne?

--Valitse tästä--

6. Mikä on kotitaloutta opettavan/opettavien kelpoisuus?

- ☐ Kotitalousopettaja (aineenopettajan kelpoisuus)
- ☐ Luokanopettaja (luokanopettajan kelpoisuus)
- ☐ Kaksoiskelpoisuus (luokanopettaja ja kotitalouden aineenopettaja)
- ☐ Joku muu kaksoiskelpoisuus
- ☐ Kotitalousopettaja, joka saanut lisäksi luokanopettajan täydennyskoulutusta sivuaineopintoina
- ☐ Luokanopettaja, joka saanut lisäksi kotitalousopettajan täydennyskoulutusta sivuaineopintoina

7. Missä oppimisympäristössä kotitalousopetus tapahtuu?

- ☐ Kotitalouden erityistila (esim. opetuskeittiö)
☐ Luokkahuone
☐ Joku muu oppimisympäristö

* Kertokaa tästä oppimisympäristöstä muutamalla sanalla

8. Toteutetaanko koulussanne kotitaloutta lisäksi soveltavana valinnaisena aineena toisen oppiaineen kanssa?

Kyllä Ei

* Toteutus ☐ ☐

✓ --Valitse tästä--

0,5 vuosiviikkotuntia
1 vuosiviikkotunti
1,5 vuosiviikkotuntia
2 vuosiviikkotuntia
2,5 vuosiviikkotuntia
3 vuosiviikkotuntia
3,5 vuosiviikkotuntia
4 vuosiviikkotuntia
4,5 vuosiviikkotuntia
5 vuosiviikkotuntia
5,5 vuosiviikkotuntia
6 vuosiviikkotuntia tai enemmän

✓ --Valitse tästä--

1
2
3 tai enemmän

✓ --Valitse tästä--

Paikallinen opetussuunnitelma (kunta)
Koulukohtainen opetussuunnitelma (koulun johtokunta)

1. Minkä oppiaineen kanssa kotitalousopetusta toteutetaan soveltavana valinnaisena aineena?

- ☐ Äidinkieli ja kirjallisuus
☐ Toinen kotimainen kieli
☐ Vieraat kielet
☐ Matematiikka
☐ Ympäristöoppi
☐ Uskonto
☐ Elämäkatsomustieto
☐ Historia
☐ Yhteiskuntaoppi
☐ Musiikki
☐ Kuvataide
☐ Käsiyö
☐ Liikunta

* 2. Miten tämä toteutuu käytännössä?

3. Mistä opettavan kotitalouden ja toisen oppiaineen soveltavan valinnaisen aineen vuosiviikkotunnit koostuvat?

- ☐ Taide- ja taitoaineiden valinnaistuntiresurssista oppilaan omana valintana
☐ Taide- ja taitoaineiden valinnaistuntiresurssista opetuksen järjestäjän päätöksenä
☐ Valinnaisaineena valinnaisaineiden tuntiresurssista
☐ Kunta/koulukohtainen lisäresurssi

TIETOJEN LÄHETYS

Tallenna

Kiitos osallistumisestanne tutkimukseen!

MILLÄ TAVOIN OPETETAAN KOTITALOUTTA?

Millä tavoin alakoulussanne opetetaan kotitaloutta?

- * Kotitalouden opetus
- ☐ Koulussamme opetetaan kotitaloutta omana oppiaineena
 - ☒ Kotitalous toteutetaan soveltavana valinnaisena aineena toisen oppiaineen kanssa
 - ☐ Kotitaloudellisia sisältöjä on yhdistetty muihin oppiaineisiin
 - ☐ Koulussamme ei opeteta kotitaloutta

1. Minkä oppiaineen kanssa kotitalouspetusta toteutetaan soveltavana valinnaisena aineena?

- ☐ Äidinkieli ja kirjallisuus
- ☐ Toinen kotimainen kieli
- ☐ Vieraat kielet
- ☐ Matematiikka
- ☐ Ympäristöoppi
- ☐ Uskonto
- ☐ Elämänkatsomustieto
- ☐ Historia
- ☐ Yhteiskuntaoppi
- ☐ Musiikki
- ☐ Kuvataide
- ☐ Käsityö
- ☐ Liikunta

* 2. Miten tämä toteutuu käytännössä?

3. Mistä opetettavan kotitalouden ja toisen oppiaineen soveltavan valinnaisen aineen vuosiviikkotunnit koostuvat?

- ☐ Taide- ja taitoaineiden valinnaistuntiresurssista oppilaan omana valintana
- ☐ Taide- ja taitoaineiden valinnaistuntiresurssista opetuksen järjestäjän päätöksenä
- ☐ Valinnaisaineena valinnaisaineiden tuntiresurssista
- ☐ Kunta/koulukohtainen lisäresurssi

TIETOJEN LÄHETYS

Tallenna

Kiitos osallistumisestanne tutkimukseen!

MILLÄ TAVOIN OPETETAAN KOTITALOUTTA?

Millä tavoin alakoulussanne opetetaan kotitaloutta?

- * Kotitalouden opetus
- ☐ Koulussamme opetetaan kotitaloutta omana oppiaineena
 - ☐ Kotitalous toteutetaan soveltavana valinnaisena aineena toisen oppiaineen kanssa
 - ☒ Kotitaloudellisia sisältöjä on yhdistetty muihin oppiaineisiin
 - ☐ Koulussamme ei opeteta kotitaloutta

1. Minkä oppiaineen kanssa kotitaloudellisia sisältöjä on yhdistetty?

- ☐ Äidinkieli ja kirjallisuus
- ☐ Toinen kotimainen kieli
- ☐ Vieraat kielet
- ☐ Matematiikka
- ☐ Ympäristöoppi
- ☐ Uskonto
- ☐ Elämäkatsomustieto
- ☐ Historia
- ☐ Yhteiskuntaoppi
- ☐ Musiikki
- ☐ Kuvataide
- ☐ Käsityö
- ☐ Liikunta

*** 2. Miten tämä toteutuu käytännössä?****TIETOJEN LÄHETYS**

Tallenna

Kiitos osallistumisestanne tutkimukseen!

MILLÄ TAVOIN OPETETAAN KOTITALOUTTA?

Millä tavoin alakoulussanne opetetaan kotitaloutta?

- * Kotitalouden opetus
- ☐ Koulussamme opetetaan kotitaloutta omana oppiaineena
 - ☐ Kotitalous toteutetaan soveltavana valinnaisena aineena toisen oppiaineen kanssa
 - ☐ Kotitaloudellisia sisältöjä on yhdistetty muihin oppiaineisiin
 - ☒ Koulussamme ei opeteta kotitaloutta

* 1. Kuka päättää kotitalouden opetuksesta kouluyhteisössänne?

--Valitse tästä--

* 2. Mitä esteitä koette kotitalouden opettamiselle?

3. Onko koulussanne suunnitteilla alakoulun kotitalousopetusta?

Kyllä Ei

* Suunnittelua tehdään koulussamme

☒ ☐

Vastaa seuraaviin kysymyksiin, mikäli olette suunnitelleet tai koulussanne on ollut puhetta vuosiluokkien 1-6 kotitalousopetuksen aloittamisesta.

1. Milloin opetuksen olisi tarkoitus alkaa?

2. Mille vuosiluokille opetus olisi kohdistettu?

3. Kuka kotitaloutta opettaisi?

Luokanopettaja Aineenopettaja

Opettajan kelpoisuus

☐ ☐

✓ --Valitse tästä--

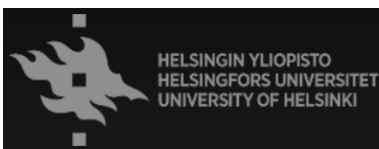
Paikallinen opetussuunnitelma (kunta)

Koulukohtainen opetussuunnitelma (koulun johtokunta)

TIETOJEN LÄHETYS

Tallenna

Kiitos osallistumisestanne tutkimukseen!

Den nuvarande situationen i huslig ekonomi i grundläggande utbildningen årskurs 1-6 i Finland

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Bästa respondent,

Jag studerar hushållsvetenskap vid Helsingfors universitet och gör min avhandling pro gradu om den nuvarande situationen i huslig ekonomi i grundläggande utbildningen årskurs 1-6 i Finland. Syftet med denna studie är att undersöka hur många skolor inom den grundläggande utbildningen som erbjuder huslig ekonomi som ett separat läroämne, vem som utbildar och i hurdan inlärningsmiljö utbildningen sker.

Undersökningen genomförs i samarbete med Utbildningsstyrelsen och det insamlade datamaterialet kommer att förfogas av både Utbildningsstyrelsens och Helsingfors universitet. Era kontaktuppgifter kommer inte att användas för annat än forskning. Era svar kommer att behandlas konfidentiellt och inga enskilda skolor kan identifieras. Forskningen omfattar alla finländska skolor inom den grundläggande utbildningen, så ert svar är mycket viktigt. Svara även på undersökningen fastän huslig ekonomi inte undervisas som ett eget läroämne i årskurs 1-6 i er skola, svaren är ändå värdefulla för forskningen. Det tar ca 5 minuter att svara på frågorna.

Jag tackar varmt för ert svar! För mer information, vänligen kontakta:

Kaisa Leino
kaisa.r.leino@helsinki.fi

BAKGRUNDSINFORMATION

* 1. Län

Välj här

* 2. Namn på skolan

* 3. Elever

Välj här

4. Årskurser i er skola

- ☐ Förskoleundervisning
- ☐ Årskurs 1-9
- ☐ Årskurs 1
- ☐ Årskurs 2
- ☐ Årskurs 3
- ☐ Årskurs 4
- ☐ Årskurs 5
- ☐ Årskurs 6
- ☐ Årskurs 7-9

✓ Välj här

Södra Karelen
Södra Österbotten
Södra Savolax
Kajanaland
Egentliga Tavastland
Mellersta Österbotten
Mellersta Finland
Kymmenedalen
Lappland
Birkaland
Österbotten
Norra Karelen
Norra Österbotten
Norra Savolax
Päijänne-Tavastland
Satakunta
Nyland
Egentliga Finland

✓ Välj här

<100
100-199
200-299
300-399
400-499
500-599
600-699
700-799
800-899
900<

FÖRVERKLIGANDE AV HUSLIG EKONOMI

På vilket sätt undervisas huslig ekonomi i er skola?

- * Undervisning i huslig ekonomi
- ☒ Vi undervisar i huslig ekonomi som separat läroämne
 - ☐ Vi undervisar i huslig ekonomi som tillämpade valfria ämnen
 - ☐ Innehåll från huslig ekonomi har kombinerats ihop med andra läroämnena
 - ☐ Vi undervisar inte i huslig ekonomi

INFORMATION OM FÖRVERKLIGANDE AV HUSLIG EKONOMI

1. Vilka årskurser i er skola erbjuds huslig ekonomi?

- ☐ Årskurs 1
- ☐ Årskurs 2
- ☐ Årskurs 3
- ☐ Årskurs 4
- ☐ Årskurs 5
- ☐ Årskurs 6

* 2. Vem bestämmer om undervisningen i huslig ekonomi i er skola?

Välj här

3. Vad består årsveckotimmar i huslig ekonomi av?

- ☐ De årsveckotimmarna som anvisats valfria konst- och färdighetsämnen som eleverna själva kan välja
- ☐ De årsveckotimmarna som anvisats valfria konst- och färdighetsämnen som utbildningsanordnaren beslutar
- ☐ Årsveckotimmar resurss för de valfria ämnena
- ☐ Kommun-/ skolspecifik extra resurs

* 4. Hur många årsveckotimmar i huslig ekonomi har ni i er skola?

Välj här

* 5. Hur många lärare i huslig ekonomi har ni i er skola?

Välj här

6. Vilken är lärarnas behörighet?

- ☐ Lärare i huslig ekonomi (ämneslärarbehörighet)
- ☐ Klasslärare (klasslärarbehörighet)
- ☐ Dubbel behörighet (klasslärar- och ämneslärarbehörighet)
- ☐ Någon annan dubbel behörighet
- ☐ Lärare i huslig ekonomi (ämneslärare) som också gått klasslärares fortbildningskurs som biämnestudier
- ☐ Klasslärare, som också gått huslig ekonomi fortbildningskurs som biämnestudier

✓ Välj här

Lokala läroplanen (Kommun)

Skolspecifik läroplanen (Skolstyrelsen)

✓ Välj här

0,5 årsveckotimmar

1 årsveckotimmar

1,5 årsveckotimmar

2 årsveckotimmar

2,5 årsveckotimmar

3 årsveckotimmar

3,5 årsveckotimmar

4 årsveckotimmar

4,5 årsveckotimmar

5 årsveckotimmar

5,5 årsveckotimmar

6 årsveckotimmar eller mer

✓ Välj här

1

2

3 eller mer

7. I hurdan inlärningsmiljö sker undervisningen i huslig ekonomi?

- ☐ Special rum (till exempel undervisningskök)
- ☐ Klassrum
- ☐ Någon annan inlärningsmiljö

* Berätta om denna inlärningsmiljö med några ord

8. Genomför ni huslig ekonomi som ett tillämpat valfritt ämne med ett annat ämne?

Ja Nej

* Genomförande

☒ ☐

1. Vilken typ av ämnen kombineras med huslig ekonomi inom tillämpade valfria ämnen?

- ☐ Modersmål och litteratur
- ☐ Det andra inhemska språket
- ☐ Främmande språk
- ☐ Matematik
- ☐ Omgivningslära
- ☐ Religion
- ☐ Livsåskådningskunskap
- ☐ Historia
- ☐ Samhällslära
- ☐ Musik
- ☐ Bildkonst
- ☐ Slöjd
- ☐ Gymnastik

*** 2. Hur förverkligas det här i praktiken?**

3. Vad består årsveckotimmar som är tillämpade valfria ämnen i huslig ekonomi och andra ämnen?

- ☐ De årsveckotimmarna som anvisats valfria konst- och färdighetsämnen som eleverna själva kan välja
- ☐ De årsveckotimmarna som anvisats valfria konst- och färdighetsämnen som utbildningsanordnaren beslutar
- ☐ Årsveckotimmar resurss för de valfria ämnena
- ☐ Kommun-/ skolspecifik extra resurs

Vänligen svara ännu på några öppna frågor som berör huslig ekonomi i er skola.

9. Planerar ni att öka undervisningen i huslig ekonomi i er skola (årskurs 1-6)? På vilket sätt?

10. Vilka hinder upplever ni vid undervisning i huslig ekonomi?

11. Vad vill ni berätta om er skolas undervisning i huslig ekonomi? (gemonförande, utmaningar, framgångar?)

SKICKA

Skicka uppgifterna

FÖRVERKLIGANDE AV HUSLIG EKONOMI

På vilket sätt undervisas huslig ekonomi i er skola?

- * Undervisning i huslig ekonomi
- ☐ Vi undervisar i huslig ekonomi som separat läroämne
 - ☒ Vi undervisar i huslig ekonomi som tillämpade valfria ämnen
 - ☐ Innehåll från huslig ekonomi har kombinerats ihop med andra läroämnena
 - ☐ Vi undervisar inte i huslig ekonomi

1. Vilken typ av ämnen kombineras med huslig ekonomi inom tillämpade valfria ämnen?

- ☐ Modersmål och litteratur
- ☐ Det andra inhemska språket
- ☐ Främmande språk
- ☐ Matematik
- ☐ Omgivningslära
- ☐ Religion
- ☐ Livsåskådningskunskap
- ☐ Historia
- ☐ Samhällslära
- ☐ Musik
- ☐ Bildkonst
- ☐ Slöjd
- ☐ Gymnastik

* 2. Hur förverkligas det här i praktiken?

3. På vilket sätt förverkligas huslig ekonomi i kombination med andra tillämpade valfria ämnen vad beträffar årsveckotimmar?

- ☐ De årsveckotimmarna som anvisats valfria konst- och färdighetsämnen som eleverna själva kan välja
- ☐ De årsveckotimmarna som anvisats valfria konst- och färdighetsämnen som utbildningsanordnaren beslutar
- ☐ Årsveckotimmar resurss för de valfria ämnena
- ☐ Kommun-/ skolspecifik extra resurs

SKICKA

Skicka uppgifterna

FÖRVERKLIGANDE AV HUSLIG EKONOMI

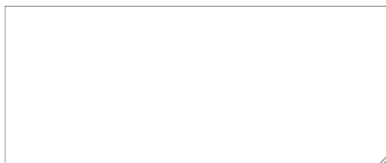
På vilket sätt undervisas huslig ekonomi i er skola?

- * Undervisning i huslig ekonomi
- ☐ Vi undervisar i huslig ekonomi som separat läroämne
 - ☐ Vi undervisar i huslig ekonomi som tillämpade valfria ämnen
 - ☒ Innehåll från huslig ekonomi har kombinerats ihop med andra läroämnen
 - ☐ Vi undervisar inte i huslig ekonomi

1. I vilka läroämnen har innehåll från huslig ekonomi införts i?

- ☐ Modersmål och litteratur
- ☐ Det andra inhemska språket
- ☐ Främmande språk
- ☐ Matematik
- ☐ Omgivningslära
- ☐ Religion
- ☐ Livsåskådningskunskap
- ☐ Historia
- ☐ Samhällslära
- ☐ Musik
- ☐ Bildkonst
- ☐ Slöjd
- ☐ Gymnastik

* 2. Hur förverkligas det här i praktiken?

SKICKA

Skicka uppgifterna

FÖRVERKLIGANDE AV HUSLIG EKONOMI

På vilket sätt undervisas huslig ekonomi i er skola?

- * Undervisning i huslig ekonomi
- ☐ Vi undervisar i huslig ekonomi som separat läroämne
 - ☐ Vi undervisar i huslig ekonomi som tillämpade valfria ämnen
 - ☐ Innehåll från huslig ekonomi har kombinerats ihop med andra läroämnena
 - ☒ Vi undervisar inte i huslig ekonomi

* 1. Vem bestämmer om undervisningen i huslig ekonomi i er skola?

Välj här

* 2. Vilka hinder finns det för att undervisa i huslig ekonomi?

3. Planeras det undervisning i huslig ekonomi i er skola?

Ja Nej

* Planeras det undervisning i huslig ekonomi

☒ ☐

Vänligen svara på några flera frågor om ni planerar undervisning i huslig ekonomi.

1. När ska undervisningen börja?

2. För vilken årskurs planeras undervisningen?

3. Vem ska undervisa huslig ekonomi?

Klasslärare Ämneslärare

Lärares behörighet

☐ ☐

SKICKA

Skicka uppgifterna

✓ Välj här

Lokala läroplanen (kommun)

Skolspecifik läroplanen (skolstyrelsen)

LIITE 2. Saate peruskoulun rehtoreille suomeksi ja ruotsiksi.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSYSTYRELSEN

Perusopetuksen vuosiluokkien 1-6 rehtoreille

30.11.2017

Vuosiluokkien 1-6 kotitalouden opetuksen nykytila Suomessa

Helsingin yliopisto ja Opetushallitus tekevät yhteistyössä tutkimuksen koskien perusopetuksen vuosiluokkien 1-6 kotitalouden opetusta Suomen peruskouluissa. Kouluilta kerättävät tiedot antavat ensimmäistä kertaa kotitalouden opetuksesta valtakunnallisen kokonaiskuvan näillä vuosiluokilla.

Valtioneuvoston asetus (422/2012) lisäsi kaikille yhteisten taide- ja taitoaineiden opetusta neljällä vuosiviikkotunnilla. Asetuksessa kotitalous luetaan ensi kertaa virallisesti taide- ja taitoaineiden kokonaisuuteen koko yhdeksänvuotisen perusopetuksen ajan. Eri aineiden tuntimäärä voi vaihdella jonkin verran kuntien ja koulujen kesken, koska asetus määrittelee vain yhteisten oppiaineiden, taide- ja taitoaineiden valinnaisen sekä valinnaisaineiden vähimmäistuntimäärän.

Sekä tuntijako että perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) mahdollistavat kotitalouden opettamisen vuosiluokilla 1-6. Kotitalouden opetus voidaan toteuttaa näillä vuosiluokilla, jos opetussuunnitelmassa niin määrätään. Taide- ja taitoaineiden valinnaisten tuntien kiintiö antaa kouluille mahdollisuuden painotuksiin ja opetus voidaan järjestää joko oppilaan tai opetuksen järjestäjän valintana. Lisää tietoa opetuksen järjestämisestä saa Opetushallituksen ylläpitämästä verkkopalvelusta: http://www.edu.fi/perusopetus/oppilaan_arviointi/ops2016_arvioinnin_tuki-materiaalit/valinnaisten_aineiden_arviointi

Toivomme, että tutkimustulokset ovat hyödyllisiä oman koulunne kotitalousopetuksen kehittämisessä. Kansallisella tasolla tietojen keruu palvelee kotitalousopettajien koulutusta, opettajien täydennyskoulutusta sekä opetussuunnitelman toteutumisen arviointia ja kehittämistä. Tulokset julkaistaan pro gradu- tutkielmana keväällä 2018.

Pyydämme Teitä ystävällisesti vastaamaan kyselyymme **mahdollisimman pian, mutta viimeistään 14.12.2017 mennessä. Vastaustanne tarvitaan, vaikka koulussa ei opetettaisi kotitaloutta omana oppiaineena.** Vastaaminen vie noin 5 minuuttia. Sähköinen lomake on lähetetty rehtoreiden sähköpostiosoitteisiin.

Tiedonkeruusta vastaa kotitaloustieteen yliopistonlehtori, FT Hille Janhonen-Abruquah (hille.janhonen-abruquah@helsinki.fi, 02941 29791). Teknisestä toteutuksesta huolehtii kotitalousopettajaopiskelija Kaisa Leino (kaisa.r.leino@helsinki.fi, 040-5030545). Lisätietoja antaa myös Opetushallituksen opetusneuvos Marjaana Manninen (marjaana.manninen@oph.fi, 029-533 1142, 4.12.2017 alkaen).

Yhteistyöterveisin,

Helsingin yliopisto & Opetushallitus

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSSTYRELSEN

Till rektorerna inom den grundläggande utbildningen

30.11.2017

Den nuvarande situationen i Huslig ekonomi i grundläggande utbildningen årskurs 1–6 i Finland

Helsingfors universitet och Utbildningsstyrelsen samarbetar vid datainsamling om undervisning inom ämnet Huslig ekonomi i finländsk grundläggande utbildning (årskurs 1–6). Informationen som samlas in från skolorna bildar för första gången förståelse för hur undervisning i huslig ekonomi genomförs i hela landet.

Statsrådets förordning (422/2012) ökade antalet timmar för undervisningen i alla gemensamma konst- och färdighetsämnen undervisningen med fyra årsveckostunder. För första gång läses huslig ekonomi officiellt som en del av helheten konst- och färdighetsämnen under hela nio års grundutbildning. Antalet timmar för olika ämnen kan variera något mellan kommuner och skolor därför att statsrådets förordning bestämmer bara minsta antal av timmar för alla gemensamma läroämnena, valfria timmar i konst- och färdighetsämnen och valfria ämnen.

Timfördelning och läroplansgrunderna för den grundläggande utbildningen (2014) möjliggör undervisning i huslig ekonomi i årskurserna 1–6. Undervisning i huslig ekonomi kan ges i ifrågavarande årskurser, om så fastställs i läroplanen. Kvoten för valfria konst- och färdighetsämnen ger intensifierade möjligheter att undervisa huslig ekonomi i skola. Undervisningen kan ordnas antingen som valfria av elev eller på utbildningsanordnarens beslut. Mer information finns på utbildningsstyrelsens webbtjänst: http://www.edu.fi/planera/grundlaggande_utbildning/huslig_ekonomi/lp2016_-_stodmaterial

Vi hoppas att forskningsresultat kommer att hjälpa er vid utvecklingen av huslig ekonomi i er skola. På nationell nivå gagnar informationen både utbildningen av blivande hushållslärare och i fortbildningen av redan yrkesverksamma lärare, samt i utvärdering och utveckling av läroplanen. Resultaten publiceras i en avhandling pro gradu våren 2018.

Vi ber er vänligen svara så snart som möjligt, senast den 14 december 2017. Svara även på undersökningen fastän huslig ekonomi inte undervisas som ett eget läroämne i er skola. Det tar ca 5 minuter att svara på frågorna. Vi har skickat den elektroniska enkäten till rektorns e-postadress.

Ansvarig för datainsamlingen är universitetslektorn, FT Hille Janhonen-Abruquah (hille.janhonen-abruquah@helsinki.fi, 02-94129791). Ansvarig för det tekniska genomförandet är hushållsvetenskap student Kaisa Leino (kaisa.r.leino@helsinki.fi, 040-5030545). Närmare upplysningar ges av undervisningsråd Marjaana Manninen vid Utbildningsstyrelsen (marjaana.manninen@oph.fi, 029-533 1142 från 4.12.2017).

Med vänlig hälsning,

Helsingfors universitet & Utbildningsstyrelsen

LIITE 3. Sisällönanalyysillä johdetut pelkistykset ja kvantifioinnit kotitaloudellisista sisällöistä oppiaineissa.

Alkuperäiset ilmaukset	Alaluokat	Yläluokat	Yhdistävä luokka
<p>"Tapahtumapäivinä järjestetään toimintapisteitä, joissa on kokkausta ja kodinhoitoa." (O 17)</p> <p>"Kotitalousopetukseen liittyviä asioita käydään laaja-alaisen opintojen yhteydessä (Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot) (O 6)</p> <p>"YM viljojen opetuksen jälkeen leivottiin leipää. KS teimme tarjottimen ja paistimme pipareita. MA laskimme reseptiaineita ja teimme jugurttijuomat. AI kirjoitimme reseptejä." (O 24)</p> <p>"Pajapäivänä olemme esim. leiponeet pipareita. Käsitöissä leiponeet lahjaksi herkkuja". (O 119)</p> <p>"Sisältyy alakoulun valinnaisainepakettiin". (O 14)</p> <p>"Oppilaat ovat ensin tutustuneet syksyiseen luontoon ja keränneet marjoja. Marjoista valmistetaan yhdessä syötävää." (O 40)</p>	<p>Teemapäivä (64 mainintaa)</p> <p>Monialainen oppimiskokonaisuus (47 mainintaa)</p> <p>Käytännön toteuttaminen (42 mainintaa)</p> <p>Ruokakeskeisyys (47 mainintaa)</p> <p>Osana valinnaista (19 mainintaa)</p> <p>Ilmiölähtöinen (4 mainintaa)</p>	<p>Konkreettinen toteuttaminen (157 mainintaa)</p> <p>Monialainen oppimiskokonaisuus (47 mainintaa)</p> <p>Osana valinnaista (19 mainintaa)</p>	<p>Aktiivinen oppilaitos (159 mainintaa)</p>
<p>"Kotitalouden sisältöjä opetetaan lähinnä laaja-alaisissa oppimiskokonaisuuksissa yhtenä osa-alueena." (O 37)</p> <p>"Kokkikerhoissa." (O157)</p> <p>"Kotitalouden opetus integroituu eri oppiaineisiin opettajasta ja oppiaineista riippuen eri tavalla". (O102)</p> <p>"Liittyvät kyseisten aineiden sisältöihin. Ei toteudu kovin hyvin". (O 119)</p>	<p>Osana laaja-alaisia opintoja (16 mainintaa)</p> <p>Kerho (10 mainintaa)</p> <p>Ei suunnitelmallista (4 mainintaa)</p> <p>Osana valmiiksi jotain oppiainetta (28 mainintaa)</p>	<p>Toteutuu opetuksessa itsestään (48 mainintaa)</p> <p>Kerho (10 mainintaa)</p>	<p>Passiivinen oppilaitos (57 mainintaa)</p>

LIITE 4. Sisällönanalyysillä johdetut pelkistykset ja kvantifioinnit opetuksen esteistä ryhmä 1, Kotitalousopetus omana oppiaineena (n=198)

Alkuperäiset ilmaukset	Alaluokat	Yläluokat	Yhdistävä luokka
<p>"Ei yhtään mitään" (H 12)</p> <p>"Vaatii aika suuren tuntiresurssin, koska vain rajallinen määrä oppilaita mahtuu kerralla." (H 21)</p> <p>"Isot oppilasmäärät" (H 73)</p> <p>"Kaikki eivät mahdu ryhmiin". (H 129)</p> <p>"Liian vähän aikaa käytettävissä". (H50)</p> <p>"Tasoerot ovat suuret, ja toisaalta oppilaiden valmius toimia ryhmässä erilaisen oppilaiden kanssa on osoittautunut haasteelliseksi." (H 69)</p>	<p>Ei esteitä (36 mainintaa)</p> <p>Ei mahdu tuntikehykseen (18 mainintaa)</p> <p>Ryhmäkoko (16 mainintaa)</p> <p>Suosittu oppiaine (10 mainintaa)</p> <p>Aika (7 mainintaa)</p> <p>Oppilaiden taitotaso (5 mainintaa)</p>	<p>Ei esteitä (36 mainintaa)</p> <p>Oppilasryhmän vaikutus (31 mainintaa)</p> <p>Aika ja tuntikehyks (25 mainintaa)</p>	<p>Ratkaistu tai ratkaistavissa opetuksen rakenteen muutoksilla (92 mainintaa)</p>
<p>"Nuoremmille luokille ei ole opetustilaa" (H 14)</p> <p>"Tarvitaan myös määrärahaa." (H 21)</p> <p>"Kallis oppiaine, koska materiaalmäärärahoja on niukasti" (H119)</p> <p>"Alakoululle suunnatun materiaalin vähäisyys" (H120)</p> <p>"Kotitalouden opettamiseen tarvittavien välineiden puuttuminen" (H 134)</p> <p>"Tarvitaan kelpoisia luokanopettajia opettajiksi, koska kotitalouden aineopettajalle ei välttämättä mahdu kaikki alakoulun tunnit." (H 127)</p> <p>"Kysyntää on, joten toivottavasti tilat ja opettajaresurssit antavat mahdollisuuden lisätä sitä." (H 132)</p> <p>"Tarvittaisiin avustajaresursseja" (H 101)</p> <p>"Opettajan halukkuus" (H 5)</p>	<p>Tilat (70 mainintaa)</p> <p>Raha (12 mainintaa)</p> <p>Kalliit materiaalit (9 mainintaa)</p> <p>Opetusmateriaali puuttuu (1 mainintaa)</p> <p>Opetusvälineiden puute (9 mainintaa)</p> <p>Ammattitaito (9 mainintaa)</p> <p>Ei opettajaa (1 maininta)</p> <p>Ei avustajaa (1 maininta)</p> <p>Opetushalu (1 maininta)</p>	<p>Tilat (70 mainintaa)</p> <p>Resurssit (31 mainintaa)</p> <p>Opettajan ammattitaito ja opetusresurssit (12 mainintaa)</p>	<p>Hidastavat opetuksen kehittämistä (113 mainintaa)</p>

LIITE 5. Sisällönanalyysillä johdetut pelkistykset ja kvantifioinnit opetuksen esteistä. Ryhmä 4, ei kotitalousopetusta.

Alkuperäiset ilmaukset	Alaluokat	Yläluokat	Yhdistävä luokka
<p>"Satsning på andra ämnen." (E 237)</p> <p>"Toinen iso este on, että opetushenkilöstössämme ei ole ko. aineen opettajan pätevyyttä kenelläkään." (E 24)</p> <p>"En osaa sanoa." (E 115)</p> <p>"För litet elevär." (E 145)</p> <p>"Ei käytännössä estettä." (E 1)</p>	<p>Ei näe tarvetta (31 mainintaa)</p> <p>Kelpoisuus (27 mainintaa)</p> <p>En tiedä (2 mainintaa)</p> <p>Liian vähän oppilaita (2 mainintaa)</p> <p>Ei esteitä (11 mainintaa)</p>	<p>Ei tarvetta kotitalousopetukselle (35 mainintaa)</p> <p>Kelpoisuus (27 mainintaa)</p> <p>Ei esteitä (11 mainintaa)</p>	<p>Oppilaitoksesta riippuvat syyt (73 mainintaa)</p>
<p>"Meillä ei ole kotitalouden opettamiselle soveltuvia tiloja." (E 14)</p> <p>"Tällä hetkellä kotitalouden opetukselle ei ole määritelty opetustunteja kunta-kohtaisessa tuntijaossa." (E 35)</p> <p>"Tilat ja välineistö. Kylmäsiilytys." (E 64)</p> <p>"Alakoulussa ei varattu myöskään määrärahaa erikseen kotitalouteen tai ylipäätään valinnaisaineisiin." (E 105)</p>	<p>Tilat (398 mainintaa)</p> <p>Ei kuulu opetussuunnitelmaan (141 mainintaa)</p> <p>Opetusvälineiden puute (38 mainintaa)</p> <p>Raha (3 mainintaa)</p>	<p>Tilat (398 mainintaa)</p> <p>Ei kuulu opetussuunnitelmaan (141 mainintaa)</p> <p>Resurssit (41 mainintaa)</p>	<p>Oppilaitoksesta riippumattomat syyt (580 mainintaa)</p>